

LILIEN'S DICTIONARY

Part I: ENGLISH - POLISH

in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

JULY 1, 1947

Next Issue October 15, 1947

due in 10 days

in currency

or by money order or check
to the order of

1 LIPCA 1947

Następny Zeszyt 15 Paźdz. 1947

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
STEVENS POINT, WIS.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I: ANGIELSKO - POLSKI

w 40-tu Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

płatna w 10 dni po odbiorze

gotówką albo

przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

FASCICLE XI

cotise—Czechoslovakian

ZESZYT XI

cotise—Czechoslovakian

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA
STEVENS POINT, WIS.

UNIVERSITY

br. 31814

cotise, vt. (ka'tis) her. otoczyć,

oblamować (pas, wstęgę itp.) pa-
seczkami, rowkami itp.

cotquean, s. (ka'kui'n) przest. a)
herod-baba; b) (o mężczyźnie)
baba.

Cotswold, s. (kac'uald) (chów
bydła) rasa ang. owiec z górystego
Gloucestershire (gło'sterszys); C.
lion żart. w Ang. baranek.

Cotsworth calendar (Mojżesz B.
Cotsworth (Kac'uorł.) 1859-1943)
projekt reformy kalendarza: 13
miesięcy po 28 dni, jeden dzień
„Nowy Rok”, jeden dzień w roku
przestępnym „dzień przestępny”, w
każdym miesiącu 1-y, 8-y, 15-y i 22-1
zawsze poniedziałek, koniec każdego
miesiąca zawsze niedziela.

cotta, s. (ka'ta) 1) KA. komża;
2) gruby koc z szorstkiej wełny; 3)
bengalska miara powierzchni (80
jardów kwadr., 66.89 m. kw.).

cottage, s. (ka'tydz) dom na je-
dnę rodzinę, willa, w Australii
mieszkalny dom parterowy; c. cheese
twaróg, biały ser krowi, także Dutch
cheese; c. period hist. ang. okres
produkcji ang. polegającej przeważ-
nie na przemyśle domowym (cha-
rupnictwie); c. piano, pianino.

cottager, s. (-er) 1) Ang. robo-
tnik wiejski; 2) St. Zj. mieszkani-
cy prywatnej willi w letnisku; 3) hist.
ang. kmięć, COTARIUS, cotter, co-
terell, wolny lecz przynależny do
rol.

cotter, s. (ka'ter) 1) hist. ang.
kmięć, ob. cottager 3); 2) mech.
przewlecza, zawlecza, klin, prze-
ciwklin, St. Zj. key.

cotterway, s. (ka'töruej) mech. o-
twór na zawleczkę.

cotton s. (katn) 1) bawełna (ro-
ślina, zbiór) GOSSYPUM HER-
BACEUM. Linn; 2) wata, w St. Zj.
absorbent c., w Ang. c. wool; 3)
odzież bawełniana; 4) bawełna, nić
bawełniana; c. anthracnose patol.
rośl. groźna choroba bawełny wy-
wołana przez grzybek GLOMEREL-
LA GOSSYPII z podgromady wor-
kowców, ASCOMYCETES; c. bale
(k. bejl) kup. bawełny, w St.
Zj. ok. 500 ft. (lbs.) prasowanego
włókna bawełnianego, związana że-
laźną obręczą i zazwyczaj okryta
weretą; c. ball, min., ob. ulexite; c.
belt, St. Zj. pasmo bawełniane, część
płd. Stanów, w której uprawia się
wiele bawełny niż jakiegokolwiek
ziemiopłodu; c. bill kup. trąta cią-
gnięta na podstawie transportu ba-
wełny; c. cake makuch bawełniany,
ob. cottonseed cake; c. flock włókna
czystej bawełny, długości około pół
mm., materiał do wypełniania masy
plastyków, do druku dekoracyjnego o
efekcie „aksamitnym” itp.; c. gin od-
ziarniarka (czytaj od-z.), wyziar-
niarka; c. gum ob. tupelo; c.
linters krótkie włókna bawełny
przylegające do ziarna usuwa-

ne po zebraniu długiego włókna
przez specjalny zabieg (delintering)
do wyrobu kółder, materaców itp.;
cimill przędzalnia; c. state przydo-
mek stanu Alabama; C. Whigs
hist. St. Zj. konserwatyści p.m. po-
pierający ok. 1850 pokój z pld. w
interesie swoich przędzalni; animal-
ized c. bawełna poddana specja-
lnemu działaniu chem. dla ułatwie-
nia wyfarbowania, obrabiania kazeiną
i alunem później amoniakiem.

cottonseed cake makuch z nasienia
bawełny; c. foots pozostałość stała
przy rafinerii oleju bawełnianego
sodą żrącą, służy jako surowiec do
fabrykacji mydła; c. oil lub seed
oil olej bawełniany z nasienia ba-
wełny; c. pitch smoła otrzymywana
przy fabrykacji i przeróbce oleju ba-
wełnianego; surowiec do fabrykacji
czarnych pokostów, izolacji elektr.,
tkanin nieprzemakalnych itp.; c.
stearno tłuszcz stały wydzielany przy
chłodzeniu rafinowanego oleju ba-
wełnianego poniżej 12°C (głównie
kwas stearynowy i palmitynowy);
surowiec używany do wyrobu oleo-
margaryny.

cotton-mouth, cottonmouth moc-
casin, ob. water moccasin.

Cottonopolis, s. (katna'polis)
przydomek Manchester w Ang.

cottonseed cake makuch z na-
sienia bawełny.

cotton-sick (o gruncie) niezdatny
do uprawy bawełny z powodu na-
gromadzenia szkodników.

cottontail, s. (ka'tentejl) zool. za-
jąc płd. Stanów, ze wszystkich dzi-
kich królików amer. najpodobniej-
szy do zająca eur., SYLVILAGUS
czyli LEPUS FLORIDANUS; na-
zwa c. pochodzi on białego uwłosie-
nia spodu ogona; także sam ogon.

cottonweed, s. (-uid) różne zio-
ła o liściach mających okrywę weł-
nistą np. pewne szarotki, osty itd.

cottonwood, s. (-uud) bot. topo-
la amer., na wsch. POPULUS BAL-
SAMIFERA, Linn., indiański ta-
kamamak, P. HETEROPHYLLA,
Linn., na zach. P. TRICHOFOLOIA,
P. ANGUSTIFOLIA i inne, także
osika, P. TREMULOIDES, Michx.
lipa TILIA HETEROPHYLLA, Vent.,
i w. podobnych.

cottony, adj. (-i) 1) bawełnisty,
wełnisty; 2) (o szkodnikach) ba-
wełniany.

cotula, s. (ka'tiula) 1) apt. psi
rumian mayweed ANTHEMIS CO-
TULA; 2) hist. kl. pl. cotulae, co-
tyla (ka'tila) pl. cotylae, kotyle
(ka'tili) pl. kotylai (-laj) wazka lub
waza średniej wielkości z poziomy-
mi uchami blisko szyty; 3) sta-
rogr. miara pojemności; decylitr.

Coturnix, s. (kotör'niks) zool.
przepiórka, rodzaj ptaków rzędu
kurowatych GALLINÆ (dawniej:
grzebiących RASORES).

-cotyl przyr. bot. -liścienny.

cotyledon, s. (katili'den) 1) bot.
liść, pierwszy liść albo jeden z
pary pierwszych listków, także seed
leaf; MONOCOTYLEDONES, jed-
noliściennne, np. trawy, lilie, palmy,
storczyki; DICOTYLEDONES, dwu-

liściennne; 2) C. bot. rodzaj roślin
płd.-afr. z rodziny gruboszowatych
orpine family CRASSULACEAE; 3)
embr. liść, jedna z licznych kę-
pek rozsianych po powierzchni kos-
mówki u ssaków, w szcz. u prze-
żuwaczy, zraz lub płat łożyska li-
ścienniwatego.

cotylloid, adj. (ka'tilo-id) kształ-
tu kubka; panewkowy, panewko-
waty. c. cavity ob. acetabulum, 4).

cotylophorous, adj. (-la'forös)
zool. mający łożysko liścienniwate,
znamiennie dla przeżuwaczy, stąd
COTYLOPHORA równoznaczne z
PECORA w klasyfikacji.

Cotylousauria, s. pl. (-loso'rie) pa-
leont. najprymitywniejsze gady z
końca grupy paleozoicznej i wczes-
nego triasu.

Cotys, s. (ko'tis), Cotytto (koti'-
to) mit. gr. bogini roślinności, któ-
rej kult dotarł z Tracji do Aten
i do Koryntu.

couch, s. (kaucz) 1) sofa; 2) nora
wydry; dawniej legowisko dzikiego
zwierzęcia; 3) sód, pokład ziarna
na sód; słodownia; 4) pokład (far-
by itp.); 5) papier. drewniana
deska, pokryta filcem lub flanelą,
po której przeprowadza się płaty
miazgi; 6) ob. c. grass.

couch, vi. 1) spoczywać na sofie;
2) pochylić się (dla zasłonięcia się
od ciosu). przykucnąć; vt. 1) opu-
ścić (głowę), obniżyć (parasol, tar-
czę); 2) ułożyć (w formę literacką,
list, telegram); 3) ukryć, np. w for-
mie porównania; 4) brow. rozkła-
dać ziarno do słodowania; 5) pa-
piern. przenosić miazgę z drutów
na filc do dalszego suszenia; 6)
roln. niszczyć perz.

c. grass, bot. 1) perz, ob. Agro-
pyron, c. wheat, quack g., quick g.,
twitch g., scutch g.; 2) mietlica
AGROSTIS STOLONIFERA MA-
JOR; 3) w Australii rodzaj perzu
Bermuda grass.

couchy, adj. (-i) (o gruncie) za-
perzony, pełen perzu.

cougar, s. (ku'gör) zool. kuguar,
puma, srebrny lew FELIS CONCO-
LOR, także puma, panther, cata-
mount, mountain lion, American
lion z rodziny kotów, od Indj Zach.
do Patagonii; jego futro.

cough, vi. (kaf') kaszlać; kasz-
lnąć; pokaszliwać. vt. z up lub out
wykaszać; c. down zmusić (mowcę)
przez udane pokaszliwanie do prze-
rwanienia (mowy).

cough, s. kaszel; c. drop cukierek
od kaszlu, pastylka, ob. lozenge,
troche.

could, v. (kud) czas przeszły i
tryb warunkowy od can mogłem,
mógłbym (we wszystkich osobach).

coulee, s. (ku'li), coulée, s. (ku-
le') zach. St. Zj. przepaścista dolina
o stromych ścianach np. Grand C.
w stanie Washington; geol. stru-
mien lawy.

coulisse, s. (kulis') 1) drewniany
słup z rowkiem do przesuwania cze-
goś, w szcz. kulisa teatralna prze-
suwana w drewnianych szynach;
stąd przen. miejsce za kulisami,
miejsce do prywatnej rozmowy.

miejsce do poufnych porozumień politycznych; w Paryżu nieoficjalna giełda, na której obraca się papierami nie mającymi wstępu na giełdę oficjalną.

couloir, s. (kuluar'; fr.) 1) przepaścista dolina w szcz. w Alpach szwajcarskich; 2) maszyna do kopania kanałów; 3) korytarz, w szcz. w parlamencie dokoła sali obrad, kuluar.

coulomb, s. (kulam'; Karol Augustyn Coulomb (kulą'), fizyk fr. 1736-1806) fiz. kulon, kulomb, jednostka miary elektrycznego ładunku; znak: C.

coulombometer, s. (kulamomi'ter) kulombomierz, przyrząd do mierzenia małych ilości prądu elektr.

Coulomb's law, (ku'lomz lo') fiz. prawo Coulomba (kulą'ba; ob. wyżej) fiz. prawo, że siła wywierana między dwoma ładunkami elektrycznymi lub magnetycznymi stoi w prostym stosunku do iloczynu ładunków a w odwrotnym kwadratowym stosunku do ich odległości.

coumalic acid, (kume'lik e'syd) chem. biały krystaliczny kwas $C_6H_5O_4$, otrzymywany przez ogrzanie kwasu jabłczanego, **malic acid**, $C_4H_4O_6$, z kwasem siarczanym H_2SO_4 lub chlorkiem cynku $ZnCl_2$.

coumaran, s. (ku'maren), **coumarane**, s. (-rejn) chem. kumaran, bezbarwny olej C_8H_8O .

coumaric acid, (kuma'rik e'syd) chem. kumarowy kwas (trans) $C_9H_8O_4$, w trzech izomerycznych postaciach, najważniejsza orto z fasoni drzewa tonka ob. **Coumarouna**; cis kwasu orto zwany **coumarinic a.**, kumarynowy.

coumarilic acid, (kumary'lik) chem. krystaliczny kwas $C_9H_8O_4$, otrzymywany z kumaryny.

coumarin, s. (ku'marin) kumaryna, $C_9H_6O_2$, bezwodnik kwasu orto-oksy-kumarynowego, z fasoni tonki.

coumarouna czyli **coumaron**, s. (ku'maru nazwa miejscowa w języku Indian Tupi) tonka, strączkowe drzewo Gujany, **COUMAROUNA** czyli **DIPTERYX**; c. **bean** nasiona tonki.

coumarone, s. (kumaron') żywica kumaronowa, ważna w przemyśle wyrobu likierów, pokostów, plastyków i materiałów izolacyjnych; także para c., **cumaron resin**, **benzofurane resin**, **indene resin**, **cumar**.

council, s. (kaun'sy) 1) rada, narada, med. konsylium; 2) kość. concyl, synod; 3) rada przyboczna monarchy, np. **Privy C.** itp.; rada miejska itp.) 4) posiedzenie z rzeczoznawcami zaproszonymi dla porady; c. **fire** ogień płonący przez cały czas narady starszych szczepu indiańskiego; c. **of war** rada wojenna, zebranie najwyższych generałów zawieszanych do porady w sprawie istniejącego niebezpieczeństwa wojny i stanu sił zbrojnych.

councilman, s. (-men) radny miasta, radny miejski, rajca miejski.

councillor, **councillor**, s. (kaun'silör), dawniej (w. XVI) **counselor** ('-slör) tajny radca głowy państwa.

counsel, s. (kaun'sel) 1) rada, porada, pouczenie; 2) rada, narada; 3) wymiana zapłat; 4) cel, plan, wytyczna; 5) pr. doradca prawny, adwokat, rzecznik, ob. **attorney**, **barrister**; 6) teol. wskazówka moralna czyli porada Chrystusa, odr. nakazania, **precept**; in c. **pizest** w zaufaniu.

counsel, vi. 1) radzić; vt. 1) udzielać rady, radzić komu co; 2) przemawiać za (abl.) np. **to c. truce**; c. **of perfection** KRK ślub ubóstwa, ślub czystości, ślub posłuszeństwa.

counselor, s. (-ör) 1) St. Zj. radca ambasady; 2) K. Morm. jeden z dwu doradców przewodniczącego jednostki kościelnej.

(I) **count**, s. (kaunt, z ł. computus) 1) rachowanie, liczenie, rachunek; 2) wyliczenie się, zdanie rachunku; 3) obliczenie (bakteryj, krwinek itp.); 4) przest. wzgląd, racja; 5) pr. ustęp w oskarżeniu dotyczący poszczególnego przestępstwa; 6) ryboł. przy sprzedaży łososiów, ostrzy, żółtów itp. osobnik takiego rozmiaru, że liczy się na sztuki; 7) tk. a) ilość kłębków nici na funt; oznacza zarazem grubość nici; b) ilość na cal kwadratowy; 8) zapaśn. liczenie sekund (od 1 do 10) przez arbitra, gdy jeden z zapaśników leży nieruchomo.

(II) **count**, s. (od ł. comes) hra-bla.

countable, adj. ('-ebi) obliczalny.

countable, s. 1) rzecz dająca się obliczyć; 2) pl. gram. rzeczy obliczalne na sztuki, ob. **mass-word**.

countenance, s. ('-enens) 1) przest. mina, stanowisko; 2) wyraz twarzy, kontenans, opanowanie się; 3) twarz; 4) życzliwość, pomoc, zachęcające zachowanie się.

countenance, vt. popierać, zachęcać życzliwością sądu.

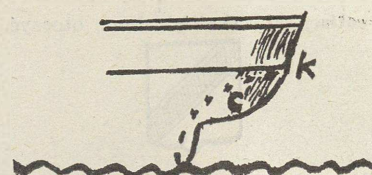
counter, adj. ('-er) 1) wzajemny, przeciwny, odwrotny; c. **list** lista kontrolująca, wzajemna lista dla kontroli; c. **revolution** przeciwwolucja; 2) mar. łyżkowy, c. **stern** rufa łyżkowa.

counter, adv. w przeciwnym kierunku, na wspak, opozycyjnie, na odwrot.

(I) **counter**, s. (od fr. comptoir) 1) przest. przyrząd pomocny w liczeniu; 2) żeton, marka, liczman; 3) lada, kantor, długi stół, na którym oblicza się transakcję; dawniej ława, ławka (wł. banco); 4) przest. więzienie dla dłużników; **over the c.** (o sprzedaży papierów wartościowych) przez rząd, osobiście w biurze bankowym, nie na giełdzie.

(II) **counter**, s. (od (I) count) 1) kto liczy, kto oblicza; 2) licznik, maszyna do liczenia skoków, obrotów itp. np. **c. of revolutions**; 3) ob. **countor**.

(III) **counter**, s. (od ł. contra) 1) przeciwieństwo; 2) wzajemny atak, wzajemny cios (szermierka, zapasnictwo); 3) mar. koncha (ruffy), tył okrętu między linią wodną a linią załomu (**knuckle**);

węzyk: linia wodna, **water line**.

c koncha, **counter**.

k linia załomu, **knuckle**.

4) szew. napiętek, wygięte wzmocnienie tyłu bucika nad obcasem; 5) wet. pierś konia.

counter, vi. 1) przeciwdziałać, przeciwstawiać się, uczynić ruch obronny; 2) atakować nawzajem równocześnie z otrzymaniem ciosu; 3) śpiewać wtórem.

counter, vt. 1) przest. spotkać (acc.); 2) zwalczać, działać na wspak; 3) szew. zaopatrzyć bucik w napiętek.

counter (przetr.) 1) wzajemny; 2) przeciwny, przeciw-; 3) odwrotny; 4) uzupełniający np. **to c. claim** pr. zgłosić wzajemne roszczenia; c. **courant** her. biegnący w przeciwnym kierunku (o dwojgu zwierząt w tarczy); c. **current** mar. prąd wsteczny; c. **attack** atak odwrotny; c. **dike** dodatkowy rów.

counteract, vt. (kauntrakt') przeciwdziałać, sprzeciwiać się, unieważniać, niweczyć, neutralizować, równoważyć.

counterbalance, s. przeciwwaga; vi. równoważyć się.

counterclaim, s. (-klejm) pr. wzajemne roszczenie.

counterclockwise, adj. i adv. (-klok'wajz) w kierunku odwrotnym do kierunku ruchu wskazówki zegara.

counterfeit, adj. (-fit) podrobiony, fałszywy; s. 1) fałszyfikat; 2) fałszowanie, fałszerstwo, podrobienie; 3) fałszerz. podrabiać (banknotów, dzieł sztuki itd.); 4) człowiek udający kogoś innego w celach oszukiwanych; vi. podrabiać pieniądze; vt. fałszować, podrabiać.

counterfeiter, s. (-fi'ter) podrabiać, fałszerz.

counterfort, s. (-fort) zastrzał, podpora; vt. podeprzeć zastrzałem, wzmocnić np. betonowy wał kotwiami od strony naporu.

counterintelligence, s. (-inte'li-dzens) kontr-wywiad.

counterirritant, adj. (-i'ritent) med. przeciwdrażniący; s. przeciwdrażnia, środek przeciwdrażniający.

counterman, s. (-men) kup. sub-jekt; Ang. apt. ważący chemika-lia.

countermmand, s. (-mand, Ang. ma'd) odwołanie rozkazu i wydanie nowego; także v.

countermarch (-marcz') cofanie się wojska; v. wykonywać odwrot.

countermark, s. (-mark) kontra-marka, dodatkowy stempel, nadruk.

countermine, s. (-majn) kontra-mina, kontermina, podkop.

counternut, s. (-not) mech. przeciwnakrętka, nakrętka zabezpieczająca.

counteroffensive, s. (-ofen'syw) kontrofensywa.

counterpane, s. (-pejn) koldra zszyta z symetrycznych łątek; ob. **counterpoint**, s. 2).

counterparole, s. (-parol') hasło, odpowiedź na hasło.

counterpart, (-part) 1) uzupełnienie, odpowiednik; 2) samowtór, alter ego; 3) kopia, duplikat; 4) muz. wtór, odpowiednik.

counterpoint, s. (-pojnt) 1) przeciwny punkt, przeciwny biegun. skrajne przeciwieństwo; 2) (skośl. coutre pointe zszyty materac) przest. koldra zszyta z łątek; 3) muz. kontrpunkt, sztuka splatania melodji.

counterpoise, s. (-pojz) 1) przeciwwaga; 2) równowaga; 3) (jazda konna) równowaga jeźdźcy w siodle; 4) (radio) przeciwwaga, przedmiot metalowy połączony z odbiornikiem umożliwiającym odbiór fal elektromagnetycznych bez użycia przy odbiorniku uziemienia.

counterpole, s. (-pol) ob. **counterpoint**, s. 1).

counterproof, s. (-pruw) 1) kontrpróba, przeciwpróba; 2) w rytownictwie odbitka z odbitki dla porównania z płytą.

counterseal, s. (-si'l) hist. mniejsza pieczęć wybita na odwrotnej stronie innej pieczęci.

countersink, vt. (-sink) zagłębić, wpuścić (np. główkę śrubki).

countersink, s. (-stejn) mlkrosk. 1) kontrastowe barwienie; 2) barwnik użyty w celu zabarwienia pewnej części niezabarwiającej się innym barwnikiem.

counterstern, s. (-stern) mar. rufą żółkowa.

countersunk, adj. part., (-sonk') zagłębiony, wpuszczony, np. c. bolt, c. rivet; ob. **countersink**.

countertenor, s. (-te'nor) muz. męski alt, falsetto.

countertraction, s. (trek'szn) chir. przeciwciąg, CONTRAEXTENSIO.

countervail, vt. (-uej'l') powetować.

countess, s. f. (kaun'tes) hrabina, ob. (II) **count**, s.; hist. tytułatura w liście: to the Right Honorable (w Ang. Honourable), The Countess....., Jaśnie Wielmożna Pani (imię) hrabina (nazwisko).

Count of Monte Christo (mon'te kri'sto) hrabia Monte Christo romans z r. 1844 Dumasa Ojca (Alexandre Dumas père, aleksandr' dūma' per', 1802-1870), przez 100 lat jedna z najpopularniejszych powieści literatury światowej.

countor, (koun'tör) hist. ang. 1) publiczny rachmistrz; 2) rzecznik sądowy.

count palatine hist. śr.-w. palatyn, pierwotnie wysoki urzędnik sądowy, później magnat wyposażony w pewne przywileje nadane przez cesarza.

countified, **countryfied**, adj. (kon'trifajd) schłopiały.

country, adj. 1) wiejski, wieśniaczy, sielankowy; 2) chamski, surowy, nieokrzesany; 3) Ind. Wsch. tubylczy nie europejski; c. **cousin** krewny ze wsi nieobeznany z nianierami miejskimi, głównie jeszcze postać sceniczna: c. house 1) dwór, dworek; 2) willa, mieszkanie letnie; c. **store** skład mieszanych towarów w małej miejscowości, zazwyczaj także w St. Zj. urząd pocztowy i miejsce spotkania.

country, s. 1) okolica, połać kraju; 2) okolica lub dzielnica znamienna pewną odrębnością np. krajobrazu, narzecza, roślinności itp.; 3) kraj mający własny rząd albo własną historię itp.; 4) ojczyzna, kraj rodzinny; 5) naród; 6) wieś; c. **-born** urodzony na wsi, rodem ze wsi; c. **-bred** wychowany na wsi; c. **-style** kuch. po wiejsku, po gospodarsku; 7) geol. skała zawierająca pokład pewnego minerału; 8) mar. na okręcie St. Zj. część obejmująca kabiny i jadalnie oficerskie; przest. ocean; 9) pr. Ang. ława przysięgłych; go to the c. 1) wyjechać na wieś; 2) w polityce: odwołać się do wyborców, oddać spór pod wynik głosowania powszechnego.

country-dance, (k.dens) Ang. kontredans ang., także **contredanse**, **longways dance**.

countryfolk, s. (-fok) 1) rodacy; 2) wieśniacy.

countryman, s. (k.men) 1) rodak; 2) wieśniak.

countrypeople, s. (k.pipł) ob. **countryfolk**.

countryseat, s. (k.si't) dwór wiejski.

countryship, s. (-szyp) 1) hist. hrabstwo (obszar); 2) hrabiostwo (tytuł, stan); 3) r. powiat.

countryside, s. (k.sajd) sąsiedztwo (na wsi).

country-wide, adj. (k.-uajd) krajowy, obejmujący cały kraj.

country-woman, s. f. (-uu'men) pl. **-women** (-uy'myn) 1) rodaczka; 2) wieśniaczka.

county, adj. (kaun'ti) powiatowy, c. **court** sąd powiatowy; c. **fair** wystawa powiatowa.

county, s. 1) hist. hrabstwo (obszar); 2) Ang. powiat; 3) St. Zj. powiat, tylko w Luizjanie: **parish**; 4) podobny obszar administracyjny w Kanadzie, Afr. Płd., Nowej Zelandii i w Eire.

coup, s. (ku; fr.) pl. **coups** (ku's) niespodzianka, w szcz. niespodziewany pomysł, argument, podstęp itp.; u Ind. amer. śmiały wyczyn.

coupé, s. (kupe', w ogólnym użyciu w St. Zj. błędnie: kup) 1) kryta część dylżansu, karety itp., czterokołowa karetka na dwie osoby z kołem dla woźnicy na przodzie; 2) automobil z dwójgiem drzwi, zwykle na dwie osoby; 3) szerm. przeniesienie ostrza na drugą stronę szabli przeciwnika poprzez koniec broni przeciwnika.

couped, adj. (ku'pt) her. ścięty, odcięty, jak np. noga giermka w tarczy, odr. **erased**.

couple, s. (kopł) 1) przyrząd, wież, smycz itp. do trzymania pary razem; 2) para. dwaj, dwa, dwie, dwoje

pair, brace; 3) para małżeńska; 4) astron. podwójna gwiazda; 5) mech. para równych równoległych sił działających w przeciwnych kierunkach w dwóch rozmaitych punktach w celu wywołania obrotu; 6) muz. ob. **coupler**.

couple, vt. 1) łączyć w parę, w szcz. parzyć, parować (zwierzęta), stanowić; 2) chem. wiązać; 3) elek. łączyć komórki, ogniwa, słupy, obwody; włączyć.

couple, vi. 1) obcować cielesnie, parzyć się, parować się, stanowić się; 2) łączyć się w parę; 3) chem. wiązać się (o dwu związkach, których molekuły łączą się, często z wykluczeniem wody); dziś rzadko używane z wyjątkiem związków dwuazowych z substancją aromatyczną w farbiarstwie.

coupled, adj. (-d) 1) połączony w parę, zaprzężony parami; 2) wyśc. konne, (stawka) łączna na wszystkie konie z jednej stajni biorące udział w danym biegu; c. **columns** bud. para słupów zestawiona bliżej siebie niż inne; c. **engine** mech. sprzężona (sprzęgnięta) maszyna parowa; c. **poles** elek. słupy bliźniacze; c. **wheel** mech. sprzężone koło zębate.

coupler, s. (-er) 1) kto lub co łączy, robotnik łączący wagony na kolei, łańcuch strzymujący wagony, mufka złączowa itd.; 2) muz. przyrząd do łączenia na organach klawisza i jego oktawy, albo klawisza i pedału, albo kilku klawiszów w taki sposób, że za dotknięciem jednej części wszystkie odzywają się; 3) radio, przyrząd łączący dwa obwody elektryczne; 4) stręczyciel, rajfur, dawniej rajfura; **coupleress**, s. f. (-es) stręczycielka, rajfurka.

couplet, s. (kop'let, -lyt) 1) rymowany dwuwiersz; 2) r. para osób; 3) bud. okno z dwójgiem skrzydeł; 4) muz. dwie nuty tej samej długości zajmujące razem tyle czasu co trzy nuty trioletu. W pol. kuplet oznacza dłuższy rymowany wiersz do śpiewu.

coupleteer, s. (-i'r) kuplecista.

coupling, adj. (-in) łączący, sprzęgający; c. **box** mufa sprzęgłowa, pochwa sprzęgłowa; c. **box with thread** połączenie gwintowe, mufa śrubowa, kielich śrubowy; c. **lever** widełki wychwytywające; c. **link** przegub łączący; c. **rod** drążek złączenia.

coupling, s. 1) łączenie, połączenie, sprzęgło; 2) o zwierzętach, połączenie tylnych części ciała z częścią przednią; 3) biol. tendencja pewnych genów ku trzymaniu się razem, ob. **linkage**; 4) elek. sprzęgło do połączenia dwóch wałów; 5) mech. sprzęgło, łączenie sąsiadujących części, np. **belt** c. sprzężenie końców pasa; **car** c. łączenie wóz pociągu; **shaft** c. połączenie końców wałów; c. **cone** stożek sprzęgła; **disk** c. (auto) krążek sprzęgła tarczowego; **flanged** c. sprzęgło kryzowe; **flexible** c. s. przegubowe; **friction** c. sprzężenie przez tarcie; **screw** c. sprzęg śrubowy; **universal** c. złącze kardanowe.

coupon, s. (ku'pon, St. Zj. często kiu'pan, Ang. ku'pa) kupon, 1) odciśnięty biletu jazdy, biletu wstępu itd., zostający w ręku okaziciela; 2)

przekaz na procent lub dywidendę załączony do papieru wartościowego; 3) premiowy kwitek wydawany przy zakupie towaru; 4) część ogłoszenia w gazecie do wycięcia jako blankiet zamówienia lub certyfikat opustu z ceny; 5) próbka materiału np. ubrania, tapety itp. dla kontroli przy odbiorze zamówionego przedmiotu.

courage, s. (ko'rydż) odwaga, męstwo, śmiałość, nieustrasżoność, przest. serce; pożądanie; **c. of one's conviction** odwaga przyznawania się do swych przekonań w warunkach niepomysłnych, odwaga działania w myśl swych przekonań, odwaga swego przekonania.

courageous, adj. (korej'dżös) odważny, śmiały, chrobry, mężny; -ly, adv. (li) odważnie, z odwagą.

courante, s. (kurant'), **courant**, s. (kuran') stary taniec pochodzenia włoskiego; także jego melodia grywana często w zegarach dworskich („kurantowych”); w tym ostatnim znaczeniu: kurant (w „Strasznym Dworze” aria kurantowa: Ten zegar stary niby świat kuranty grał jak z nut).

courap, s. (ku'rep) med. pospolite w Ind. Wsch. cierpienie skóry z wypryskami pod pachami, w pachwinie, na twarzy i na piersiach.

couratari, s. (kuratej'ri) zool. kuratari, pld.-amer. drzewo z rodziny kruzycowatych, LECYTHIDACEAE, dające papierzyste tyto.

cour d'amour (kur'damur') ob. **court of love**.

courier, s. (kur'jer) 1) kurier, sztafeta, umyślny posłaniec w sprawach państwowych szczególnej wagi wymagających największego pośpiechu i zaufania, dawniej: goniec; 2) marszałek podróży gromadnej wycieczki przygotowujący pomieszczenie i program.

couril, s. (ku'ryl) w Bretonii duch, zjawia, por. **gauric**, **goric**.

courlan, s. (kur'lan) zool. kurlan, ptak pld. amer. z rodziny ARAMIDAE (między żorawiem i siewką) w Ind. Zach. i Amer. Śr.

course, s. (kors) 1) ruch, postęp, komunikacja; 2) droga, jeźdźnia, tor wyścigowy; grunt golfowy; droga wodna; 3) danie (w szeregu potraw podawanych do stołu) np. obiad składający się z kilku dań; 4) warstwa, np. dachówek na dachu; 5) szereg czynności np. sposób życia; 6) grono osób przeznaczonych do wspólnego wypełnienia pewnego programu; 7) bieg rzeczy, bieg spraw; 8) bieg myśli, bieg mowy; 9) pora roku, sezon, bieg czasu; 10) zwyyczajny bieg wypadków; 11) sposób postępowania; 12) bud. poziomy szereg cegieł, warstwa bloków albo tafli frontu tylnokowanego jako część fasady; 13) geol. kierunek poziomy; 14) c. of exchange giełda, kurs giełdowy, cedula giełdowa; 15) kość. codzienne godziny kanoniczne; 16) mar. a) kurs (statku); b) **lower courses** dolne żagle; c) prom; 17) med. (zwykle pl.) upławy miesięczne, ob. **menses**; 18) muz. w grze dzwonów droga, jaką przechodzi dzwon w toku przemian; 19) roln. każdy ziemiopiód w rotacyjnej go-

spodarce; 20) szkoln. kurs szkolny a) program naukowy, b) czas trwania studiów przepisanych do osiągnięcia dyplomu lub świadectwa odbytych studiów; c) półrocz szkolne; as of c. pr. jako rzecz rozumiejąca się samo przez się; in c. a) w ciągu, w naturalnym toku wypadków; b) w drodze regularnego kursu szkolnego, odr. tytułu honorowego; in the c. of w przeciagu (gen.); of c. oczywiście, naturalnie.

course, vi. obiegać (jak krew w żyłach), bieć (jak koń w wyścigach).

course, vt. 1) gonić, gnać; 2) szczerwać; 3) przebiegać; 4) kłaść w warstwy; 5) górn. skierować (przebieg powietrza) do pewnej części kopalni.

courser, s. (kor'sör) 1) szczwacz; 2) pies myśliwski; 3) poet. rumak; 4) zool. siewka afr. i pld.-azj. CURSORIUS CURSOR.

coursing, s. (-in) 1) bieganie; 2) gonienie zwierza na oko nie za węchem; 3) Ang. hist. doroczne rozprawy egzaminowe w Oxford; 4) górn. wietrzenie kopalni.

court, adj. (kort) dworski, nadworny.

court, s. 1) podwórze, podworec, dziedziniec, przestrzeń w obrębie obejścia domowego całkowicie lub częściowo okrażona budynkami; 2) dwór, dworek, grupa domów objęta wspólnym obejściem; 3) ślepa uliczka, wyglądająca jak wspólne podwórze otaczających ją domów; 4) kort tenisowy, boisko piłkowe itp.; 5) część muzeum lub tp. wystawy pod gołym niebem w obrębie budynku; 6) dwór, mieszkanie monarchy; pałac, zamek; 7) dwór, zespół osób tworzących orszak dworski; 8) zebranie u dworu, to hold c.; 9) hold wiernopoddanych, także grzeszność świadczona osobie na wysokim urzędzie; 10) pr. sąd, budynek sądowy, sala sądowa, sędzia lub trybunał sędziowski; sesja sądowa; 11) sąd lub rada grupy społecznej lub towarzystwa; 12) w niektórych towarzystwach, np. Foresters w St. Zj. miejscowa grupa członków, jak St. John's Court; out of c. oarzucony przez sąd; pozasądowy.

court, vi. 1) zachowywać się jak dworak; 2) zalecać się do (gen.), starać się o względy (gen.); vt. pochwlebiać (dat.), starać się o względy (gen.); zapraszać, wzywać (o rzeczach np. ścieżka, brama otwarta).

court-baron, s. (k.be'ron) ang. pr. feud. sąd pierwotnie pański, któremu przewodniczył pan lub jego pełnomocnik; później sąd wolnych kmieci zwany **court-baron**, sąd nad dzierżawcami niewolnymi **customary c.** i sąd karny nad poddanymi **court-leet**.

courtbred, adj. (k'bred) ugrzeszciony, wytworny.

court card (karty) król, dama, walet (king, queen, knave lub jack), skośl. forma poprawnego **coat c.**, figura.

C. Christian sąd kościelny.

C. Circular, Ang. biuletyn dworski, dziennik z wiadomościami o rodzinie królewskiej, wydawany dla prasy.

c. cupboard (k.ko'bord) mebl. debowa szafka (w stylu w. XVI i XVII,

górną zamkniętą na dwoje drzwi, dołem otwartą albo zamkniętą na dwoje drzwi albo szufladami; jeżeli otwarta, posiada spodem o kilka cali nad ziemią mocną dębową deskę ozdobnie otoczoną; w górnej i dolnej połowie ozdobne słupki toczzone.

c. day dzień terminów sądowych.

c. dress tulaeta przepisana u dworu.

courteous, adj. (kor'ti-es, kor'czös) 1) mający dworskie manieri; 2) grzeczny, uprzejmy, dobrze ułożony; -ly uprzejmie; -ness uprzejmość, grzeszność, gładkie zachowanie się.

courter, s. (-ör) starający się, konkurent.

courtesan, **courtezan**, s. (kort'zen) 1) przest. dworzanka papieska; 2) f. kurtyzana, kurtyzanka, faworytka monarchy.

courtesy, s. (kor'tesi) 1) grzeszność, staranne zachowanie form uprzejmości; 2) grzeszność wyrządzona ze wzorową uprzejmością; 3) przest. owdół poważania, dawniej: przeproszenie; 4) ukłon, dyg; 5) pr. ob. **curtesy**; c. of the Senate ob. **Senatorial c.**

courthouse, s. (-'haus) sąd, budynek sądowy.

courtier, s. (kort'jör) 1) dworzannin; ob. **courtling**; 2) przest. konkurent.

courting, s. (-in) konkury (pl.), zaloty (pl.), umizgi (pl.).

courting glass lusterko w ozdobnej drewnianej szkatułce noszone przez panie około 1800.

court lands królewsczyzna.

courtlet, s. (-'lyt) podwórko.

courtliness, s. (-'lines) elegancja, wytworność manier.

courtling, s. (-'lin) (pogardl.) dworak, ob. **courtier** 1).

courtly, adj. (-'li) 1) dworski, zachowujący się z dworska; 2) grzeszny, uprzejmy, elegancki; 3) niezszerze pochlebający; 4) popierający partię dworską, uniżony, służalczy; adv. z dworska, elegancko, grzesznie, uprzejmie.

Courtmantle, s. (k.mentl, fr. krótki płaszcz, peleryna) hist. przydomek Henryka II ang. (pierwszego Plantageneta, 1154-1189).

court-martial a) sąd wojskowy; b) sąd wojenny; c) doraźny sąd wojskowy; vt. stawić pod sąd wojskowy, wojenny lub doraźny.

court of claims pr. St. Zj. sąd w sprawach roszczeń przeciwko rządowi stanowiemu lub federalnemu.

c. of domestic relations pr. St. Zj. sąd w sprawach sporów rodzinnych.

c. of first instance pr. sąd pierwszej instancji, sąd niższy odr. **c. of appeal** sądu apelacyjnego.

c. of inquiry pr. sąd śledczy.

C. of International Justice, ob. **Permanent**.

c. of love (k. ow low') sąd miłosny, w wiekach średnich zwłaszcza za czasów trubadurów sąd pań z wysokich sfer wydający (po wysłuchaniu dwóch sprzecznych opinii wydanych w formie improwizowanych śpiewów trubadurów) decyzje literackie w zagadnieniach miłosnych, np. „Czy możliwa jest prawdziwa miłość w małżeństwie?” (**Fool of Venus** G. Conyna).

Court of St. James ('-ow sent dzejms') dwór angielski.

C. of the Lions ('-ow ze laj'ons) sławny dziedziniec w Alhambrze pod Granadą z wodotryskiem lwów.

c. party hist. ang. partia dworska popierająca Stuartów, późniejsze stronnictwo torysów.

courtplaster (k. pla'stör) apt. plaster angielski.

courtroom (k'rum) pr. sala sądowa, sala rozpraw.

courtship, s. (k'szyp) konkury (pl.), staranie się o rękę, ubieganie się o względy (gen.); przest. grzeczność, elegancja, dziś courtesy.

courtyard, s. (k'jard) dziedziniec zamkowy.

couscous, s. (kus'kus) Afr. pń-wsch. krupy gotowane w słonej wodzie, często z jarzynami i mięsem.

cousin, adj. (kozn) spokrewniony, spowinowacony.

cousin, s. 1) kuzyn, brat stryjeczny, brat cioteczny, siostra stryjeczna, siostra cioteczna; (stryjeczny ze strony ojca, cioteczny ze strony matki); w ang. syn lub córka cioci lub stryjki, stryja lub wuja: **own c.**, **first c.**, **full c.**, **c.-germain**, odleglejsze kuzynostwo liczy się przez spólnego przodka jako **second c.**, **third c.** itd.; 2) przen. pokrewny pobratymcy, np. **our English cousins**, Polak Węgier dwa bratanki; pokrewieństwo zwierząt lub roślin np. kot domowy, kuzyn lwa; osika, kuzynka topoli; 3) hist. tytułatura używana przez królów w listach do innego monarchy i przez króla ang. do parów; 4) przyjacielski tytuł, jak w pol. „brat”; ob. tabelę na str. 488.

cousinage, s. (ko'zynydź) przest. kuzynostwo, pokrewieństwo lub powinowactwo w linii bocznej; 2) stare pr. ang. skrót zamiast **writ of cousinage**.

cousinhood, s. (-hud) kuzynostwo a) stosunek pokrewieństwa lub powinowactwa; b) zbiorowo rodzeństwo stryjeczne lub cioteczne.

couth, adj. (ku'g) przest. 1) wiadomy; 2) obznajomiony.

couvade, s. (kuwad'; fr.) zwyczaj niektórych pierwotnych narodów nakazujący po narodzeniu dziecka ojcu kłaść się do łóżka i poddać się postom.

couveuse, s. (kuw'öz; fr.) med. o-grzewana wyłęgarnia dla przedwcześnie narodzonych dzieci.

couvre-feu, s. (kuw'fö; fr.) ob. **curfew**.

couxia, s. (ku'szia) zool. małpka pld. amer. ob. **saki**.

covalence, s. (kowa'lens) chem. współwartość, ilość par elektronów jaką atom może dzielić się z sąsiednimi.

cove, s. (ko'w) 1) zatoka; 2) zaciszna ustron w lesie lub w górach; 3) Ang. pń. i Szk. jaskinia; 4) bud. wkłęsły gzyms; wnęka; 5) geol. wkłęsłość, zagłębienie, następstwo zapadnięcia się powierzchni ziemi; **c. and key** (dosłownie: pokój i klucz) pr. zarząd gospodarstwa, objęcie zarządu po dojściu do pełnoletności.

cove, vi. i vt. pokryć łukiem, sklepieniem.

covellite, s. (kowie'lajt; N. Covelli znalazł go na Wezuwiu) min. kowelin, lampyrt rzędu cynobrowców (blend) CuS, zwany także **indigo copper**.

covenant, s. (kow'nent) 1) umowa, układ, ugoda, przymierze; 2) hist. ang. **First C.** przymierze szkockich baronów z r. 1557 ślubujących poparcie dla reformacji; **National C.** przymierze szkockie z r. 1638 ślubujące obronę prezbiterianizmu przeciwko episkopalnym zamiarom króla Karola I; **Solemn League and C.** parlamentów ang. i szk. ślubujących po wieczne czasy jedność Zj. Kr. (trwało od 1643 do 1668); 3) hist. **C. of the League of Nations** uroczyste przymierze zawarte w Wersalu w r. 1919 przez około 60 państw (trwało od 1920 do 1945); teol. liczne w biblii przymierza między Jehową a dziećmi Izraela: (Mojż. 9:9, 17:4 itd. itd.); **Larger Book of the C.** 2. Mojż. 24:7; **Small Book of the C.** 2. Mojż. 34:11-26; **c. of salt** hist. umowa zakończona zgodną biesiadą ze solą, por. pol. zjeść z kim beczkę soli, witać chlebem i solą; **C.-Israel**, Anglia jako naród wybrany, także **British Israelites** jako potomstwo cziesięciu szczepów żyd., ob. **Israel**.

covenant, vi. umówić się, zawrzeć umowę.

covenantee, s. (-ti') komu układ co przyrzeka.

covenanter, s. (-tör) uczestnik układu; **C.** hist. uczestnik układów religijnych w Zj. Kr. z 1638, 1687, 1689 i i.; członek Zreformowanego Kościoła Prezbiteriańskiego w Szkocji.

Covent Garden (ko'went gar'den) wielka targowica warzywna w Londynie, dawniejszy podwórzec klasztorny; blisko sławnej londyńskiej dawnej opery włoskiej zwanej **C. G. Theatre**.

Coventry, s. (ka'wentry) 1) miasto angielskie wstawione doszczętnym bombardowaniem przez samoloty niemieckie (1940-1943); 2) c. ostracyzm towarzyszy za postępowanie niehonorable; **C. bell**, bot. a) dzwonek **CAMPANULA TRACHELIUM** i pokrewny dzwonek ogrodowy **Canterbury bell CAMPANULA MEDIO-M. Linn.**; b) sasanka wiosenna **pasqueflower PULSATILLA VERNALIS**, Mill.; c) dzwonek **rampion**, **CAMPANULA RAPUNCULOIDES**, Linn., rapunkwiokształtny, wł. **rapenzo**; ob. **creeping bellflower**, bot.

C. rape bot. rzodkiew włoska.

C. Mysteries Boże Ciało, odgrywane niegdyś w C.

cover, s. (ko'wer) 1) pokrywa, pokrywka, nakrywka, wieko pudła, wierzch; wierzchni kamień; okładka (książki); koperta (listu); pokrowiec (na meble); przest. stara walijska miara powierzchni (27 arów); 2) ochrona, okrycie; schron; 3) przen. płaszczyk, maska, coś co ukrywa; 4) nakrycie stołowe, (obrus, serwetki, talerze i szkła); 5) bud. część gonta, dachówki itp. zakryta przez następny rząd; 6) filatel. koperta z ostemplowanymi markami, zwana także **entire**; 7) kup. pokrycie, depozyt złożony na zabezpieczenie możliwych zmian kursu zastawionych papierów wartościowych; 8) myśl. poszycie lasu; 9) w sali-

nach przenośna szopa kryta dachem i zaopatrzona w płytkie naczynia na solankę, w których woda wyparowuje; 10) tk. powierzchnia tkaniny o równej odległości nici; **under c.** 1) tajnie; 2) między wierszami, w formie aluzji, ob. **covertly**.

cover, vi. i vt. 1) nakryć, przykryć, pokryć, przysyć, zasłonić, zasłać, np. podłogę słomą, ścianę tynkiem, okładkę złotem, łóżko kapą, głowę czapką lub kapeluszem; **c. yourself**, **c. thy head** wdepnąć czapkę na głowę; 2) pokryć, stanowiąc, a **horse c.-s a mare**; 3) wysiadywać, wylegać; 4) założyć zastaw na pokrycie zakładu 5) pokryć, zmusić do zostania na miejscu, pokryć rewołwerem; 6) chronić, ochronić, ukryć, schować dla bezpieczeństwa; 7) Ang. zezwolić (na przekroczenie ścisłych przepisów) w szcz. na praktykę lekarską bez dyplomu. 8) zakryć, wykreślić z pamięci np. **he whose sin is covered** którego zakryty jest grzech (Ps. 32:1); 9) pokrywać, obejmować np. przedmiot działu nauki; pewien okres historyczny; wypadki objęte daną ustawą itp.; 10) pokrywać, równoważyć, np. premia asekuracyjna pokrywa koszt leczenia; 11) przebyć pewną przestrzeń np. o pociągu; 12) w dziennikarstwie zdawać sprawę z danego okręgu w danym zakresie nowin; w kup. prowadzić interesy w danym terytorium, np. **the agency covers Texas** agencja obejmuje Teksas; pocztą i polic. wykonywać pracę w okręgu jednego listonosza lub stojkowego, zwanym **beat**; 13) asek. zabezpieczyć się na wypadek szczególny; 14) giełda, pokryć poprzędną kontrminową sprzedaż przez zakupno takiej samej ilości lub na odwrót; 15) sport, pokryć miejsce strategiczne ważne dla przeciwnika; 16) woj. równać się, kryć się, tworzyć prosty rząd lub szereg stojąc dokładnie za poprzednikiem i obok sąsiada, okryć; otulić; **c. into** ukryć, włożyć do (gen.), **c. the buckle** wykonać trudny starodawny krok taneczny; **c. up** pokryć, zakryć, skryć w celu zatajenia; **mar. covers and uncovers** (znak na mapie) wynurza się przy niskim stanie wody.

coverage, s. (-ydz) 1) przestrzeń objęta; przedmiot objęty; pokrycie, obejmowanie; 2) asek. ogół ryzyka pokrytego warunkami polisy; 3) fin. pokrycie metalowe na zabezpieczenie not obiegowych; 4) ogłosz. część kraju, dzielnica miasta, koło zawodców, dokąd sięga pewne ogłoszenie; 5) roln. obszar objęty pewnym zabiegiem np. truciem szkodników.

coveralls, s. (ko'werols) wierzchnie ubranie robocze obejmujące w jednej sztuce spodnie i surdut, różni się od **overalls** tym, że ma rękawy.

cover charge opłata brana przez restaurację (poza rachunkiem za potrawę i napoje) za zajęcie stołu, muzykę, program sceniczny itd.

cover crop roln. zasiew w szcz. w sadzie itp. dla ochrony powierzchni gruntu w zimie, zasilenia gruntu w azot itp.

cover design obraz przeznaczony na tytułową okładkę tygodnika.

covered, adj. part. kryty; ukryty; poprawny; **c. cloth** tkanina o nitkach w równej odległości; **c. fifth**, **c. oc-**

tave, ob. hidden f., h. o.; c. wagon kryty wóz pionierów pñ.-amer., duży wóz z okrągłym płóciennym dachem.

cover glass, (k. gles) mikrosk., szkielek nakrywkowe; także cover slip.

covering, s. (ko'werin) nakrycie, pokrycie, wierzch.

coverlet, s. (ko'werlet) pokrycie, kapa (na łożko), dywanik (na fortepian), patarafka (na stolik); r. coverlid.

covered sine (kowörst' sajn) geom. odwrotna wstawa uzupełniającego łuku lub kąta, skrót: covers.

cover-shame, (k.-szejm) 1) med. sawina, JUNIPERUS SABINA, środek używany do kurczenia macicy i do spędzania płodu; 2) przest. sposób ujęcia infamii.

covert, adj. (ko'wert, ko'wört) 1) pokryty, zakryty, ukryty, tajny, przebrany; 2) pr. pod prawem, pod ochroną (np. meża).

covert, s. 1) schron, przytułek; 2) obrona, ochrona; zaciszna zarośl kryjąca zwierzynę, matecznik; 3) c. czyli c. cloth materiał wełniany lub wełniano-jedwabny; 4) zool. lotki ptaka, na dionie lotki pierwszego rzędu, primary c.-s., na przedramieniu lotki drugiego rzędu, secondary c.-s.; 5) przest. a) pr. feud. c. baron małoletni; b) gniazdo łyski, ob. covey.

covertical, adj. (-wör'tykt) 1) geom. mający ten sam werteł albo te same werteksy; 2) mat. leżący jeden dokładnie nad drugim w rozmaitych warstwach płaszczyzny Riemanna.

covertly, adv. (-hi) 1) tajnie; 2) między wierszami, w formie aluzji.

coverture, s. (-czör) 1) dach, schron, przytułek; ukrywanie się, zamaskowanie; wymówka; 2) pr. stanowisko prawne mężatki pod władzą mężowską.

covet, vi. (ko'wyt) pożądać, odczuwać nadmierne pożądanie; vt. 1) pragnąć posiadania; 2) pożądać silnie rzeczy czyjejs; 3) przest. pożądać cielesnie.

covetiveness, s. (-iwnes) frenol. dążenie do posiadania, zdobywczosć.

covetous, adj. (-ös) pragnący; chciwy; skąpy.

covey, s. (ko'wi) wylęg, wspólne gniazdo, matka z wylęgiem; przen. grupa młodych osób, np. a c. of girls rój dziewcząt.

covid, s. (ko'wid; por. staroż. CUBITUM łokieć) miara dług. na Bl. Wsch. i w Ind. Wsch., (około 45—48 cm.).

covin, s. ('win) pr. zмова na szkodę trzeciego; w szerszym znaczeniu oszustwo.

covinous, adj. (-ös) oszukańczy, oparty na zmwowie.

covin-tree hist. szk. drzewo przed zamkiem lorda szk., miejsce przyjęcia interesantów.

covolume, s. (-wo'lium) chem. objętość zawarta w molekule substancji w odróżnieniu od zawartej w substancji w całości, zwana także molecular covolume; b) u Traubego albo różnica między całą objętością substancji a objętością molekuł,

molecular covolume, albo różnica między całą objętością atomu a objętością jego jądra, atomic covolume.

cow, s. (kau) 1) zool. krowa, samica zwierząt przeżuwających których samce nazywane bull, jak byk, łos itp. oraz zółwia, fok, itp.; 2) chem. retorta z kilkoma rurkami, do których można przyczepić inne retorty, także pig, ob.; 3) zach. St. Zj. duża tratwa, na której stawiano domek z kraglaków; c. barn (barn) lub c. byre (bajr, por. obora) obora.

cow, vt. nastraszyć, przynębić, obrać z ducha, wpędzić w poczucie tchórzostwa.

cow ant zool. bezskrzydła osa, ob. Mutilla.

coward, adj. (kau'ard) 1) tchórzowski; 2) tchórzliwy, wystraszony; 3) her. o lwie z ogonem podwiniętym.

coward, s. tchórz.

cowardice, s. (-dis) tchórzostwo.

cowardly, adj. (-hi) tchórzowski, małooduszny, nikczemny; adv. jak tchórz, po tchórzowsku.

cowbane, s. (kau'bejn) roślina trująca bydło, w szcz. St. Zj. cykuta plamista spotted c. CICUTA MACULATA Linn. (beaver poison, musquash root), w Eur. szale jadowity CICUTA VIROSA, Linn., z rodziny baldaszkowatych, parsley family, UMBELLIFERÆ.

cowbell, s. ('-beł') 1) dzwonek blaszany zakładany bydłu na szyję; 2) zool. lepnica rozdęta, ob. bladder campion.

cowberry, s. ('-be'ri) jagoda lub owoc rozmaitych krzewów, w szcz. 1) borówka czernica ob. mountain cranberry; 2) ob. bilberry; 3) St. Zj. partridgeberry MITCHELLA REPENS Linn.

cowbind, s. ('-bajnd) bot. przestęp biały ob. bryony.

cowbird, s. ('-börd) zool. mały czarny drozd amer., także c. bunting.

cowboy, s. ('-boj) 1) krowiarz, chłopiec do krow; 2) zach. St. Zj. koby, konny pasterz na stepach zach.-amer.; 3) hist. maruder z armii torysów walęsający się po stanie Nowy York po wojnie rewolucyjnej; 4) kolor jasno-brązowy; c. pool rodzaj gry bilardowej.

cowcatcher, s. (k.'kie'cier) St. Zj. pochyła rama przed lokomotywą dla usuwania krow lub przeszkód z toru kolejowego.

coween, s. (kou-in') wsch. Kana-da, stara Indianka.

cowen, vi. (kau'er) przycupnąć, przykucnąć (z zimna, ze strachu itp.).

cow-fat, s. (kau'fet) bot. 1) roszpunka, red valerian, sałata z rodziny kozłkowatych, VALERIANA-CEÆ; 2) krowia bazylika cowherb SAPONARIA VACCARIA, Linn.

cowfish, s. ('-fisz) 1) paleont. ob. Steller's sea-c.; 2) zool. a) syrena, ssak z podgromady MONODELPHIA, np. manat czyli brzegowiec amerykański manatee MANATUS LATIROSTRIS, do 3 m. dł. a 300 kg. wagi; b) rozmaite ryby z rogowym występem nad oczyma:

c) płaszczka RHINOPTERUS BONATUS z nosem krowim.

Cowgate, s. ('-gejt) pastwisko.

Cowichan, s. ('-iczen) szczep indiański plemienia Salishanów na wyspie Vancouver; ob. Salishan.

cowherb, ob. cow-fat 2).

cowherd, s. ('-herd) pasterz krow.

cowhide, s. ('-hajd) 1) krowia skóra surowa; 2) krowia skóra wyprawiona; 3) bat pleciony z krowiej skóry; vt. biczować takim batem.

cow killer St. Zj. kilka gatunków osy, pomawianych o zabijanie krow.

cowl, s. (kaul) 1) kapturek, kaptur; 2) mnich; 3) blaszany deflektor zakładany na komin dla lepszego przeciągu; 4) auto. wierzch przodu samochodu, między lampami a przednim oknem (wiatrochronem windshield) i przyrzadami; 5) lotn. nakrycie, czepek, cowlings.

cowled, adj. part. 1) noszący kapturek; 2) zakapturzony; 3) bot. i zool. mający kapturek.

Cowley Father (kau'li i ku'li fa'zer, od miasteczka C. pod Oxfordem) misjonarz angikański św. Jana Ewangelisty, skrót S. S. J. E. (Society of Mission Priests of St. John the Evangelist).

cowling, s. (kau'lin~) ob. cowl, s. 5.

cow lamp każda z dwóch frontowych lamp samochodu.

cow-nosed ray, cow-nose ray, ob. cowfish 2 c).

cow oak bot. duży dąb pñ.-amer. QUERCUS MICHAUXII, Nutt. także basket oak.

c. parsley bot. dzika trybulka, wild chervil.

c. parsnip, bot. barszcz zwyczajny HERACLEUM SPHONDYLUM. L.

cowpea, s. ('-pi) bot. 1) biała fasolka chińska c., black-eyed pea, black-eyed bean, VIGNA SINENSIS Hassk., roślina i nasienie; 2) leżwian żółty meadow pea LATHYRUS PRATENSIS, Linn.

cowpen, c. ('-pen) 1) obora; 2) rodzaj tytoniu wirgińskiego obora.

Cowperian, adj. (kaupi'rien) anat. kauperowski, ob. Cowper's gland.

cowperitis, s. (kauperaj'tis) med. zapalenie gruczołu Cowpera (Kaupera, dawniej Kupera).

Cowper's gland (kau'pers — pierwotnie ku'pers — glendz) anat. każdy z dwóch gruczołków u nasady cewki moczowej mężczyzny (William Cowper 1666-1709).

cow poison (kau'pojzn) bot. rodzaj ostrołki zach. amer. mountain larkspur DELPHINIUM TROLLI-FOLIUM nad Pacyfikiem, trujący dla bydła.

cowpox, s. ('-paks) med. krowianka, VACCINA, limfa krowiankowa (zaszczepiona z wietrznej ospy krowy do ciała ludzkiego, chroni od ospy czarnej).

cowrie, cowry, s. (kau'ri) 1) chem. ob. congo, copal; 2) mon. muszla mięczaka morskiego rodzaju CYPRÆA, używana w niektórych krajach Afryki i Azji jako drobna moneta obiegowa.

cowroid, s. ('-ro-id) archeol. eg. pieczęć w kształcie muszli CYPRÆA.

cow shark ob. *Hexanchidae*.

cowskin, s. ('-skin) ob. *cowhide*, s. 2) i 3).

cowslip s. ('-slip) bot. 1) Ang. *przewiosnek primrose PRIMULA*; 2) St. Zj. kniec błotna marsh marigold *CALTHA PALUSTRIS*, Linn.

cow's lungwort, bot. dziewanna drobnokwiatowa mullein *VERBASCUM THAPSUS*, Linn.

cow's tail, bot. 1) ob. *horseweed*, s. 1); 2) poszarpany koniec np. powrozu.

cow sucker, s. ('-sukör) rozmaite niejadowite węże ptn.-amer. błędnie posądzane o dojenie krów.

cow's-wort, s. ('-uört') Ang. gni-dosz błotny red rattle *PEDICULARIS PALUSTRIS*, Linn.

cowtail, adj. najgorszy gatunek wełny strzyżony z tylnych nóg owiec.

cow testing, roln. badanie mlecznych krów przez pewien okres czasu co do wagi mleka i zawartości tłuszczu według próby Babcocka.

cow tree, bot. mleczne drzewo a) w Am. Płd. *BROSIMUM GALACTODENDRON* wydające gęsty mleczny sok przydatny do ludzkiego spożycia; b) *MIMUSOPS LATA* i *COUMA UTILIS*; c) w Gwatemali *COUMA GUATEMALENSIS*; d) w Nowej Zelandii *kakara*.

cow wheat, s. ('-uit) bot. pszeniec, gw. krowia reż albo pszenica, *MELAMPYRUM AMERICANUM* Michx., w Eur. M. *ARVENSE*, Linn., pszeniec różowy.

coxa, s. (kak'sa) pl. *coxae* ('-si) 1) anat. biodro, staw biodrowy, *COXA*, *ARTICULATIO COXA*; 2) zool. biodro, pierwszy człon nogi owada lub innego stawonoga łączący nogę z tułowiem; ob. *leg of an insect*.

coxal, adj. (-i) anat. biodrowy; c. cavities zool. jamy na dolnej powierzchni tułowia stawonoga w których łączący człon nogi jest osadzony.

coxalgia, s. (kakse'dzie) med. ból w biodrze.

Cox chart (kaks'czart) wykres Coxa (kok'sa), metoda graficzna wyznaczania prężności pary węglowodorów ropy naftowej przyjęta w St. Zj.

coxcumb, s. (kaks'kom; skoślawiona pisownia wyrazu cock's comb koguci grzebień) 1) skrawek sukna (zazwyczaj czerwonego) wyciętego w ząbki jak koguci grzebień; w włokach średnich odznaka białna; także czapka błazniska z taką ozdobą; 2) głupiec, zarozumialec, gogoś; gogo, gogatk; 3) zawiasa z w. XVII w kształcie koguciego grzebienia; 4) bot. ob. *cockscumb* 3); 5) mar. rodzaj kołka na końcu pika rei przydatny do przeprowadzenia przewiązów refowych.

coxcumbess, s. f. (-es, -ys) lala, lalka, przesadna strojnisia.

coxcumbry, s. (kaks'kom'ri) gostwo, gogowatość.

Coxcox, s. (koks'koks) szczep zaprzyjaźniony z Aztekami; przez pomieszanie nazw mylnie uważany za bohatera w legendzie o potopie, stąd nazywany Noem meksykańskim *the Mexican Noah*.

Coxey's Army, (kak'siz ar'mi) pochód demonstracyjny kilkuset bezrobotnych w r. 1894 na Waszyngton pod wodzą Jakuba S. Coxey'a (1853-; przemawiał w Chicago 6 paźdz. 1946).

coxite, s. (kak'sajt) zoot. jedna z pary płytek (husek) na dolnej stronie odwłoku owadów bezskrzydłych (skoczogonków) *THYSANURA*.

coxitis, s. (kaksaj'tis) med. zapalenie stawu biodrowego.

coxo-, przedr. (kak'so-) 1) anat. biodro-, biodrowo-; 2) zoot. biodro-.

coxocerite, (kaksaj'sorajt) zoot. pierwszy odcinek czułka owada.

coxafemoral, adj. (kaksofe'morel) anat. biodrowodowy.

coxopodite, s. (koksaj'podajt) zoot. pierwszy człon nogi skorupiaka.

coxswain, cockswain, s. (kaksuejn, pot. kaks'n) sternik.

coxy, adj. (kok'si) gw. ang. zarozumiały, arogancki.

coy, adj. (koj) (w szcz. o dziewczętach), skromny, zachowujący się z rezerwą (przez skromność lub przez zalotność); trwożliwy, bojaźliwy.

coy, s. ob. *decoy*.

coy, vt. 1) głaśkać dionią; 2) kołć, uspakając; 3) wabić, ob. *decoy*.

coyan, s. (ko'jan) kwajen, siamska waga, 200 kg.

coynye, s. (kojnaj'i), coyne, s. (koj'ni) hist. irl. pożywienie wymagane od dzierżawcy przez pana przejeżdżającego w drodze dla pana i jego orszaku.

coyol, s. (ko'jol) kojol, duża palma Amer. zwr. a) rodzaju *ACROCOMIA*; b) palma królewska *royal palm ROYSTONEA REGIA*.

coyote, s. (kaj'ot, kajo'ti) pl. -s. czasem na zach. pl. *coyote*, zool. kojot, mały wilk ptn.-zach. Amer.; *prairie wolf CANIS LATRANS*; także jego futro, w handlu zwane *western wolf*, odr. wilka *timber wolf*.

Coyotero, s. (kojote'ro) Indianin ze szczepu Apaszów arizońskich.

Coyote State przydomek stanu South Dakota.

coyotillo, s. (ka-, kojotiljo, -i'jo) bot. trujący krzew pld.-zach. St. i Meks. *KARWINSKIA HUMBOLDTIANA*.

coyoting, s. (kajo'tin~) ptn. zach. St. wydobywanie węgla na małą skalę i bez przemysłowego urządzenia.

coypu, s. (koj'pu) zool. gryzoń pld.-amer., żyjący w wodzie (tylne nogi obłonione), *MYOCASTOR COYPUS*, do 50 cm. dł.; także jego cenne futro, zwane w handlu *nutria*.

cozen, vi. (ko'zn) 1) postępować oszukańczo; vt. oszukiwać (acc.), podejść (acc.).

cozenage s. (-ydz) oszustwo, podejście gładkimi słówkami.

cozy, cosy, adj. (ko'zi) 1) miły, wygodny, przytulny; 2) Ang. (może pod wpływem fr. *causeur*) rozmowny, wygadany.

cozy, cosy, s. 1) watowana lub wełniana pokrywa na czajnik lub tp. dla zachowania ciepła; 2) kozetka w kącie salonu.

crab, adj. (kreb) cierpki.

crab s. 1) zool. krab, skorupiak, *crustacean*, rzędu dziesięcionogów, *DECAPODA*, podrzędu krótkodwłokowców, *BRACHYURA*, przeważnie morskie np. racyniec *CARCINUS*, jeżokraby *European spider crab MAJA SQUINADO*, krab pospolity *TELPHUSA FLUVIATILIS*; 2) zool. skrót zamiast c. louse, ob.; 3) astr. C. Rak a) gwiazdozbiór w zodiaku *CANCER* między Bliźniętami a Lwem; b) mgławica w gwiazdozbiórze Byka; 4) mech. a) rodzaj windy, wyciągu, żorawia itp.; b) hak lub karabinek do przymocowania przenośnej maszyny; 5) ryb. larwa owada z rzędu sieciarek; 6) wiośl. utrata tempa; 7) ang. dziki jabłko, St. Zj. c. *apple*; 8) gw. wygadywanie, gderanie.

crab, vi. łowić kraby lub raki; vt. 1) mar. płynąć okrętem na szerokość boku; 2) tk. ob. *crabbing*, s. 1); 3) (o sokole) walczyć, bić się; c. *the deal* zepsuć interes; c. *the turn* teatr. zabrać współgrającemu jego kwestie.

crab apple, cierpkie dzikie jabłko; także kilka hodowanych gatunków małych jabłek wywiezionych z dzikich.

crabbed adj. (-t) 1) cierpki, przykry, niemiły (w obejściu), gderliwy; 2) o stylu, zawiły, nieprzystępny; 3) o piśmie, kurczowy.

crabbing, s. 1) tk. maszynowe przysposobienie tkaniny zapobiegające ściąganiu się materiału od wilgoci; 2) gw. zbieranie dzikich jabłek.

crabby, adj. (-i) 1) podobny do kraba; 2) obfitujący w kraby lub w raki; 3) cierpki, przykry w zachowaniu się.

crabcatcher, s. (-ke'czter) 1) łowca krabów lub raków; 2) zool. czapla spożywająca kraby lub raczki.

crabeater s. ('-iter) 1) rozmaite ptaki i ryby spożywające kraby i raki; c. seal srebrna fok arktyczna *LOBODON CARCINOPHAGA* żywiąca się przeważnie skorupiakami.

crab-eating, rakozerny; c. dog lub fox na ptn. Amer. Płd. *PSEUDALOPLEX CANCRIVORA*; c. opossum pld. amer. dydelf czyli opossum, *DELPHIS MARSUPIALIS* (jeden torbacznik w Amer.); c. *raccoon* pld. amer. szop *EUPROCYON CANCRIVORUS*.

crab louse, (k. lauz) zool. menda, mendeweska, *PHITIRIUS PUBIS*.

Crab nebula, astr. Rak, mgławica w gwiazdozbiórze Byka.

crab spider zool. rodzina pajaków *THOMISIDAE*, dawniej klasyfikowanych jako osobna grupa *LATE-RIGRADAE* od poruszania się w bok jak kraby.

crabstick s. ('-stik) 1) laska z dzikiej jabłonki; 2) grymasnik (m), grymasnica (f), kapryśnik (m), kapryśnica (f), zrzędzioch.

crabstock, s. ('-stok) ogr. sadzonka dzikiej jabłonki.

crabtree, s. ('-tri) 1) dzika jabłonia; 2) ob. *Carapa*; 3) australijskie drzewo o gorzkiej korze, *PETALOSTIGMA QUADRILOCULARE*.

crabwood s. ('-uud) drzewo o trującym soku *GYMNANTHON LUCIDA*, Ind. Zach. i pld. Floryda.

crab wood drewno zwr. Am. sprzedawane jako mahoni brazylijski, ob. Carapa, C. GUIANENSIS

crab-yaws, s. ('-joz) sing. i pl. med. zaraźliwa choroba skórna Ind. Zach. podobna do kily, łuszczenie się stóp i dłoni, ob. framesia.

Cracidae, s. pl. (kres'idł) zool. rodzina kurowatych ob. Crax.

crack, adj. (krek) wyborowy, przedni, wybrakowany, np. a c. regiment.

crack, adv. z łoskotem.

crack, s. 1) łomot, grzmot, trzask, łoskot; 2) huk armaty, odgłos wystrzału broni palnej; 3) czas trwania odgłosu wystrzału, okamgnienie; 4) pot. uderzenie, wystrzał, dowcipna a zuchwała odpowiedź; próba; 5) złom, pęknięcie, szpara, szczelina; załamanie, zawałenie się; 6) przest. a) człowiek niespełna rozum; b) żywy chłopak; c) prostytutka; 7) gw. złodź. włamanie się; włamywacz; 8) kup. znakomity gatunek jedwabiu; 9) mech. uskok; 10) muz. kiks.

crack, vi. wydać nagły ton łoskotu (wystrzału, cmoknięcia na konia, uderzenia itp.); 2) (o głosie) załamać się (u mówcy, u śpiewaka, u chłopca w okresie mutacji); 3) pęknąć (nie rozpadając się w kawałki) np. naczynie porcelanowe; 4) załamać się (fiz. i przen.); stracić ducha; upaść na duchu; zbankrutować; 5) o nafcie ob. cracking.

crack, vt. 1) łamać, załamać, rozbić, strzaskać; 2) otworzyć aby wyróżnić; 3) mówić dowcipami; 4) rozbić węglowodory, ob. cracking s.; c. a smile pot. uśmiechnąć się od ucha do ucha; c. a whip strzelić z bicia.

crack-, przedr. oznaczający a) że coś rozbija, b) że jest rozbite, c) że celuje nad innymi.

crackbrain, s. ('-brejn) szalony, wariat, niespełna rozum; -edness s. (-ednes) szaleństwo; pot. brak piątej klepki.

cracker s. (kre'ker) 1) mech. kto lub co rozbija, łamie, gruchoce; 2) ogień sztuczny wydający łoskot; 3) część bicia wydająca odgłos strzału; 4) przest. błagier, kłamca; kłamstwo; 5) St. Zj. gw. biedniejsza klasa białych zamieszkujących w górach stanów Georgia i Floryda; b) herbatnik, placuszek zwany w Europie albert (od wyrobu ang.) w gw. pol. amer. krekies; 7) w Australii krowa zbyt stara do uboju; 8) tech. chem. aparat do krakowania (pyrolizy), (rozbijania węglowodorów naftowych); cat- c. aparat do krakowania katalitycznego.

crackers, s. (-s) sing. i pl. pot. nazwa czarnej borówki ob. huckleberry.

Cracker State, przydomek stanu Georgia; ob. cracker, s. 5.

cracking, s. krakowanie (prof. dr. St. Pilat, inż. B. J. Zubrzycki i l.). reakcja rozbijania ciężkich molekuł związków organicznych na lżejsze, przede wszystkim w drodze pyrolizy; stosowana głównie w przemyśle naftowym dla fabrykacji benzyny (gasoline) z olejów i pozostałości (redukatów).

crackjaw, adj. ('-dzo) trudny do wymówienia.

crackle, s. (krekł) 1) trzeszczenie; 2) szt. p. w ceramice i w ma-

larstwie rozmyślne udanie popękanej powierzchni.

crackle, vi. trzeszczeć; vt. muz. grać akord jako arpeggio.

crackling s. (-in) 1) trzeszczenie; 2) wieprzowina dobrze zarumieniona i skwarczona; 3) skwarek, zwykłe w pl. c.-s skwarki; c. bread St. Zj. chleb kukurydziany ze skwarkami.

crack-loo, crackaloo, s. (krek'lu, -alu) St. Zj. zabawa hazardowa polegająca na podrzucaniu monety do sufitu, by spadała najbliższej pewnej szpary w podłodze.

crackly, adv. ('-li) kruchy, łomliwy.

cracknel, s. ('nł) 1) suchy biskopt; 2) skwarek; 3) przyrumieniona wieprzowina z kruchą skórką.

crackpot, s. (krek'pat) gw. St. Zj. półgłówek.

crack-up, s. ('-ap) spadnięcie, runięcie, rozbicie (samolotu).

crack willow, (k. ul'io) bot. wierzba krucha snap w. czyli brittle w. SALIX FRAGILIS Linn. lub pokrewne drzewa rodziny wierzbowatych SALICACEAE rzędu wierzbowych SALICALES.

cracovienne, s. (krakowien'; fr.) krakowiak (taniec).

-cracy przyr. (-kresi) oznaczający władzę, rząd, np. aristoc. dosłownie rząd najlepszych (aristos gr. najlepszy), w praktyce: rząd możnowładców, democ. ludowładztwo, ochloc. rząd korupcji; -cratic, adj. -władczy -kratyczny.

cradle, s. (kradł) 1) kolebka, kołyska, stąd: wiek dziecięcy, dzieciństwo; początek; 2) rusztowanie; wózek na niziutkich kółkach na jakim mechanik, leżąc na wznak, wsuwa się pod samochód; 3) zabawa dziecięcia cat's c. ob; 4) górn. przyrząd do czyszczenia kruszcu złota przez potrażanie osiatkowanego koryta przepływającego wodą; 5) lot. a) gniazdo samolotu podczas budowy, building c.; b) podpora balonu podczas nadymania, docking c.; 6) łucz. przy strzelaniu kamieniami przyrząd do trzymania pocisku; 7) mar. a) przest. stojące łóżko dla rannych zamiast hamaku; b) rusztowanie do przewożenia wielkich ciężarów, np. okrętu na lądzie; c) gniazdo, kosz itp. na linie do ratowania ludzi z tonącego okrętu; 8) med. tubka, leszczotka; 9) roln. grabie u kosy; 10) szt. p. chwiejak w miedziorytnictwie mezzotinto; 11) tk. zakrzywione druty metalowe pod cylindrami które chwytają spadające greple; 12) wet. rama wkładana bydlu na kark by nie lizało i nie uszkodziło ran; C. of Liberty hist. St. Zj. Fanemil Hall w Bostonie.

cradle, vi. 1) leżeć w kołysce lub jakby w kołysce; 2) kosić kosą z grabiami.

cradle vt. 1) włożyć do kolebki, kolebać, kołysać; 2) kosić kosą z grabiami; 3) przenosić lub przewozić na rusztowaniu; 4) bedn. rozciąć beczkę wzdłuż na dwie; 5) górn. przepłukiwać kruszec, ob. (c. s. 4).

cradle board deska, do jakiej Indianka przywiązuje niemowlę, gdy niesie je na plecach.

cradle guard el. siatka ochronna przewodu.

cradleland, s. ('-lend) miejsce urodzenia, kraj rodzinny.

cradle scythe kosa z grabiami.

c. snatcher pot. osoba zawierająca małżeństwo z osobą niepospolicie młodszą od siebie.

cradlesong, s. (są~) kołysanka.

cradling, s. (-in~) 1) kołysanie; 2) bud. budowanie w kształt łuków; 3) inż. umieszczenie kabli mostu łańcuchowego w środku bliżej niż we wieżach przyczółkowych.

craft, s. (kraft) 1) zdolność, sztuka, zręczność; 2) zajęcie wymagające takiej zdolności; 3) cech, ogół osób zatrudnionych w takim zajęciu, rzemiosło; 4) zdolność w znaczeniu nagannym, spryt do nadużyć i nieuczciwych sztuczek, oszustwo, podstęp; 5) lotn. samolot; samoloty zbiorowo; 6) mar. statek, okręt, łódź; 7) ryboł. narzędzia do łowienia, w szcz. w łowach na wieloryby; the c. masoneria.

craft vi. 1) użyć podstępu; 2) wykonywać rzemiosło.

-craft, przyr. zawód, rzemiosło, dziedzina.

craftily, adv. przebiegle.

craftiness, s. przebiegłość.

craftsman, s. (krafcmen) fachowy rzemieślnik, rękodzielnik, fachowiec; f. craftsman rękodzielnik, fachowczyni.

craft union (k. junjon) unia rękodzielnicza, dawniej: cech.

crafty, adj. (kref'ti) dawniej: zręczny, sprytny, obrotny; dziś: podstępny, chytry, przebiegły.

crag, s. (kreg, wal. craig) Ang. stroma skała, turnia; geol. Ang. osad przybrzeżny, osad litoralny (gruboziarnisty piasek, zlepienie i gruboskorupie skamieliny); c. and tail wzgórze z jednej strony mające stromą ścianę twardej skały, z drugiej zaś łagodny spad zwiru.

craggy, adj. ('-i) 1) urwisty; 2) guzowaty, skąty.

crake, s. (krejk) zool. derkacz CREX CREX, ptak rzędu podkaszalych GERANI (dawniej brodców GRALLATORES).

crakow, s. (kre'kau, '-ko) hist. but z XIV w. modny w zach. Eur., pochodzący z Krakowa, z długim szpiczastym przodem; w ciągu czasu fabrykowany przez papieża Urbana V.

cram, vi. (kram) chcieć połykać, pot. pakować; vt. 1) wypychać, pakować, przemocą; 2) nadziewać, napinać; 3) kończyć robotę koszykarską przez zagięcie pionowego pręta pod prostym kątem i zarobienie go; 4) przepchać ucznia z klasy do klasy.

cramble, vi. (krembl) chromać, kuleć.

crambling rocket (-in~ ra'kiet) bot. dzika rezeda RESEDA LUTEO-LA, Linn.

crame, s. (krej'm) szk. budka, oddział, kram na wystawie.

cramfull, adj. (krem'fuł) pełny po brzegi, napakowany do rozpuku.

cramoisy, -sie, adj. (kre'mojzi, -ezi) przest. karmazynowy, dziś: crimson.

cramp, s. (kremp) 1) mech. a) ob. clamp; b) skówka, kotew do

strzymywania kamieni itp.; c) coś co strzymuje, więzy; 2) med. a) skurcz, bolesne skurczenie mimowolne mięśnia; b) kurcze żołądkowe **CARDIOSPASMUS**; c) bolesne mięśniakowanie; d) paraliż pewnych mięśni z przepracowania np. **writing c.** skurcz pisarski **GRAPHOSPASMUS**, **CHEIROSPASMUS**; 3) stan przymusowego skurczenia; 4) (szewstwo) kopyto, kawał drewna mający wygięcie odpowiadające podbiciu stopy, na którym naciąga się wierzch bucika; 5) wet. paraliż tylnych kończyn ciężarnego zwierzęcia.

cramp, vt. 1) powodować skurcz, np. **the gout cramps my muscles** podagra skurczą mi mięśnie; 2) ścisnąć za karę np. w dybach; 3) ograniczać wolność ruchów; przeszkadzać w ruchu; 4) (szewstwo) formować na kopycie.

c. bark, apt. kora kaliny koraloowej **cranberry tree** **VIBURNUM OPULUS**, Linn. używana na łagodzenie kurczów.

c. bone rzepka **PATELLA** barania używana przez znachorów jako czar przeciw skurczom.

crampfish, zool. piaszczka (raja) elektryczna **TORPEDO TORPEDO**, ryba z rodziny **RAIIDAE** albo **TORPEDINIDAE** rzędu **PLAGIOTOMI**.

cramp iron 1) ob. **clamp**; 2) sztyca dla umocowania okien i drzwi.

crampon, s. ('-an) kleszcze na łańcuchu dla podnoszenia bloków kamiennych itp.; bot. pęd powietrzny z wąsem do podpory.

cramponé, adj. (-one) her. (o krzyżu w tarczy) z końcami zakrzywionymi pod prostym kątem.

cramp ring hist. pierścień poświęcony w Wielki Piątek przez króla ang. dla ochrony od kurczów.

crampy, adj. (-i) 1) kurczowy, cierpiący na skurcze; 2) wywołujący skurcz.

cran, s. (kren) zool. język **APUS** lub **CYPELUS APUS**, ptak rzędu wróblowatych.

cranage, s. (krej'nydż) opłata za używanie dźwigu, dźwigowe.

cranberry, s. (kren'beri) bot. żórawina, 1) czerwona, kwaskowata jagoda każdej rośliny z rodziny żórawinowych **OXYCOCCUS**, rodziny wrzosowatych **ERICACEAE**; 2) roślina tego rodzaju, w szcz. eur. ż. błotna **O. PALUSTRIS**, powszechna w Amer. jako **small c. VACCINIUM OXYCOCCUS**, Linn. i **large c.** lub **American c. V. MACROCARPON**, Ait.; 3) rozmaite krzewy o podobnej jagodzie; 4) kolor żółtawo-czerwony.

c. blast c. scald bot. choroba żórawin wywołana przez grzybek **GUIGNARDIA VACCINI**; **c. gall** przez grzybek **SYNCHYTRIUM VACCINI** rzędu skoczaków.

c. tree, bot. kalina, drzewo lub krzew rodziny przewiertniowatych **CAPRIFOLIACEAE**; o owocu podobnym do jagody żórawiny, stąd nazwa **high c.** lub **bush c.**; **VIBURNUM OPULUS**, Linn., kalina korolowa, hodowana powszechnie jako **guelder-rose** lub **snowball tree**.

crandall, s. (kren'dei) młotek do obróbki kamienia.

crandallite, s. (-ajt) min. krandałit, bezpostaciowy saletrowiec, fosforan glinu zawierający wapń, $2\text{CaO} \cdot 4\text{Al}_2\text{O}_3 \cdot \text{P}_2\text{O}_5 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$.

crane, s. (krejn) 1) zool. żóraw, ptak z rodziny **GRUIDAE** rzędu **GRUIFORMES** (według dawnej klasyfikacji rzędu brodzieńców **GRALLATORES**); 2) St. Zj. pot. czapla niebieska **great blue heron** czyli **blue crane**; w Ang. a) czapla, b) kormoran; te nazwy są błędne, a wynikają z ludowego mniemania, że żóraw najbliżej pokrewy jest czapli, gdy istotnie bliższy jest siewce; 3) mech. dźwig, elewator, kran, wyciąg, żóraw, maszyna do podnoszenia wielkich ciężarów (towarów, wagonów, mostów itp.) budowana w licznych odmianach; 4) żóraw, drąg do podnoszenia kubła wody ze studni; każdy inny jednoramienny dźwig obracający się około stałego punktu oparcia; 5) syfon lub zgięta rura do siania cieczy z naczyń; 6) kolor niebieskawo-czerwony, zwany także **Prince gray**; 7) astr. C. żóraw ob. **Grus**; 8) przest. czaszka, ob. **cranium**; **c. attendant**, **c. driver**, **c. operator** dźwigowy, kierowca dźwigu; **c. loading** obciążenie dźwigu; **c. radius** promień dźwigu, zasięg dż., wysięg dż.; **c. tippler** wywrotnica dźwigowa (do wysypywania); **c. track** ob. **craneway**; **bridge c.** lub **Gantry c.** dźwig pomostowy; **crawler c.** chwytak o napędzie gąsienicowym; **grab-bucket c.** chwytak; **wall c.** dźwig przysięenny.

crane's-bill, **cranesbill**, s. ('-bił) 1) bot. bodziszek **GERANIUM**; 2) chir. długie cienkie szczypczyki.

craneway, s. ('-uej) suwnica żórawia, trawers, po którym dźwig przesuwają się.

craney, adj. ('-i) żórawi, smukły, wysmukły.

Cranford, s. (kren'ford) fikcyjna nazwa miasteczka ang. w klasycznej powieści Elżbiety Gaskell (1853).

-crania przyr. (-krej'nja) dotyczący stanu czaszki.

craniacromial, adj. (-kro'miei) anat. dotyczący czaszki i wyrostka barkowego.

craniad, adv. (krej'n'jed) ku czaszce albo ku przodowi ciała.

cranial, adj. ('-jei) czaszkowy; **c. bones** anat. mózgowioczaszka, **NEUROCRANIUM**, ta część czaszki, która tworzy płaszcz kostny dookoła mózgowia; (druga część, trzewioczaszka **SPLACHNOCRANIUM**, okrywa jamę ustną i jamę nosową); **c. capacity** kranium. zawartość szkieletowa mózgowioczaszki; **c. fossa** anat. dół czaszkowy (trzy: dół czaszkowy przedni, środkowy i tylny, **FOSSA CRANII ANTERIOR**, **MEDIA** i **POSTERIOR**); **c. index** czyli **cephalic i.** kran. stosunek największej szerokości do największej długości czaszki, wskaźnik czaszkowy; **c. nerve** anat. i zool. nerw czaszkowy, nerw wychodzący z mózgu lub górnej (względnie przedniej) części rdzenia pacierowego; u ssaków, ptaków i gadów po 12 par, u ryb i płazów zazwyczaj po 10 par; **c. segments** części mózgowioczaszki na jakie kości czaszkowe je grupują: 1) część przedklinowa **presphenoid** **PRÆSPHENOIDIUM**, klinowo - oczodołowa **orbitosphenoid**

SPHENOORBITALE, i kości czołowe frontals **FRONTALIA**; 2) część podstawnoklinowa, **basisphenoid**, **BASISPHENOIDEUM**, skrzydła skroniowe **alisphenoids** **ALISPHENOIDEUM**, i kości ciemieniowe **parietals** **PARIETALIA**; 3) kość potyliczna **occipital** **OCCIPITALE** złożona z potylicy podstawnej **basio-occipital** **BASIOCCIPITALE**, dwóch potylic bocznych (prawej i lewej) **EXOCCIPITALIA**, potylicy górnej **supraoccipital** **SUPRAOCCIPITALE** i dwóch kości blaszkowatych **tabulares** **TABULARIA**.

craniofacial index proporcja szerokości mózgu do szerokości twarzy.

craniology, s. (krenjo'łodzi) dawniej frenologia, dziś poważna nauka kranilogia, badanie czaszki.

craniometry, s. ('-metri) kranio-metria, system wymiarów czaszki.

craniostosis, s. (-o'stozys) terat, przedwczesne skostnienie szwów czaszkowych.

craniotabes, s. (-tej'biz) med. zmięknienie czaszki krzywicze, z kości potylicowej u dzieci (na tle krzywicy lub syfilisu).

craniotomy s. ('-tomi) 1) akusz. wcięcie w głowę płodu dla ukończenia porodu; 2) chir. otwarcie czaszki.

cranium, s. (krej'njom) pl. -niums i -nia ('-njoms, '-nje) czaszka kręgowca; w szcz. mózgowioczaszka, **brainpan**, **brain case** skrzynka kostna zawierająca mózg; ob. **epicranium**.

c. amulet archeol. amulet z czaszek ludzkich.

crank, s. (krenk) 1) korba; wykropowanie; część wału zgięta o 90°; **c. axle** wał kolankowy, wał korbowy; **c. case** auto. karter, skrzynka; **c. for starting the motor** auto. korba do uruchomienia motoru; **c. lever** ramię korby; **c. of a pump** drąg żórawia, rączka u studni; **c. pin** czop korbowy; **c. pit** otwór czopu korbowego; **c. shaft** wał napędowy; **c. throw** wygięcie wału korbowego; 2) osobliwość w wyrażeniu, zwrot nieoczekiwany i nieużywany, gra słów, podobny wyskok myśli, kaprys, oryginalność; 3) dziwak, bzik, kapryśnik, maniak.

cranky, adj. ('-i) 1) bzikowaty, uparty, kapryśny, niezdolny; ekscentryczny; 2) mar. przechylający się na jedną stronę (o okręcie).

crannock, s. (kre'nak) stara miera walijska, około 2 buszle.

cranny s. ('-ni) 1) szpara, szczelina, rysa; 2) tajna komórka, jama; 3) szkl. narzędzie do robienia szyjek butelki.

crantara, s. (kranta'ra) hist. szk. szkockie wici, nadpalone polano umaczane we krwi i przenoszone z klanu do klanu jako znak zwołania na zбір góralów szkockich; ognisty krzyż.

crants, s. (kranc) przest. wianek, wianuszek.

crape, s. (krejp) przest. krepa 1) ob. **crepe**; 2) czarna opaska noszona dawniej na ramieniu na znak żałoby; także kir do ubrania katefalku i na girlandy żałobne; 3) materiał używany dawniej na odzież duchownych; stąd: duchowny.

crapefish s. ('-fisz) solony i prasowany dorsz.

crapehanger, s. ('-hen'ger) 1) tapicer który pokój żałobny ubiera kirem; 2) zart. człowiek, który psuje innym zabawę i humor, *kill-joy*.

crape jasmine, (k. dżas'majn) ogr. hodowany krzew mlekowca *AMSONIA TABERNÆMONTANA*, Walt., z rodziny toinowatych dogbane family *APOCYNACEÆ*; zwany także *Adam's-apple* i *Nero's-crown*.

crape ring astr. wewnętrzny ciemny pierścień Saturna, zwany także *gauze ring*.

crappie, s. (kra'pi) zool. smaczna i jadalna ryba płn. amer. *POMOXIS ANNULARIS* (do 30 cm.) z rodziny *CENTRARCHIDÆ*, ob.

craps, s. (kreps) gra w kości (para kości), także *crap shooting*, *crap game*; *crapshooter*, grający w kości.

crapulence, s. (kre'piulens) orgia, przejedzenie, przepicie, rozchorowanie się z przejedzenia lub przepicia.

crash, adv. (kresz) z trzaskiem.

crash, s. 1) głośnie trzaśnięcie, odgłos strzaskanego szkła lub porcelany albo zapadającego się domu, grzmot; 2) rozbicie, zderzenie; 3) zawalenie się, upadek (interesu, przedsiębiorstwa itp.); 4) gruba tkanina ze lnu, konopi, bawełny lub juty; papier wykończony tak, że naśladuje taką tkaninę; 5) kolor czerwono-żółty; 6) lot. runięcie samolotu; 7) myśl. poszczekiwanie psiarni dopadającej zwierza; 8) radio, statyka; 9) teatr. kosz czerepów do naśladowania trzaskania szyb.

crash, vi. 1) rozbić się, stłuc się; 2) poruszać się z głośnym trzaskiem; 3) lot. ładować przymusowo z uszkodzeniem samolotu.

crash, vt. 1) strzaskać, stłuc, rozbijć z łoskotem; 2) zderzyć z trzaskiem, torować (drogę) z łoskotem; **c. dive** (k. dajw) mar. zanurzenie podwodnego statku w możliwie najkrótszym czasie.

crasis, s. (krej'zis) 1) fon. w jęz. ł. i gr. ściągnięcie dwóch samogłosek w jedną przyłączeniu dwóch wyrazów; 2) hist. med. przest. krawa, skąd chemiczny części ciała, w szcz. krwi; przemiana we krwi; temperament.

craspedodromous, adj. (krespidad'romös; *kraspedon'* kraniec, *dro'mos* dążący do) bot. dążący ku krawędzi, o nerwach liścia np. brzozy.

craspedon, **craspedum**, s. (kres'pidan, -dom) zool. a) zgrubiała zwinięta krawędź ścianek ciała polipów koralowego, *ANTHOZOA*, zawierająca nematocysty czyli knidoblasty (komórki parzydełkowe); b) żagiel jamochłona.

Craspedota, s. pl. (krespidota) zool. grupa jamochłonów mniej więcej pokrywająca się ze stłubiopławami *HYDROZOA*.

craspedote, adj. (kres'pidot) zool. a) mający żagiel, *VELUM*; b) należący do grupy *CRASPEDOTA*.

crass, adj. (kras) 1) przest. gruby, nieokrzęsany; 2) jaskrawy, np. *c. ignorance* jaskrawa nieświadomość, pr. *CRASSA NEGLIGENTIA* jaskrawe niedbalstwo, uderzające za niedbanie.

Crassina, s. (krasa'jne) bot. dawna nazwa gatunku jakobinki *ZINNIA*, poświęcona wł. botanikowi Juliuszowi Pawłowi Crasso.

crassitude, s. (kre'sitiud) jaskrawość, prostactwo, brak dystynkcji.

Crassulaceæ, s. pl. (-lej'si) bot. gruboszowate, rodzina sukulentów z rzędu różowatych *ROSALÆ*.

-crat, przyr. **-krata** (m), **-kratka** (f) np. *democrat*, *aristocrat*, *plutocrat*.

Cratægus, s. (krati'ges) bot. głóg, ob. *hawthorn*.

cratch, s. (kracz) 1) przest. żółb; 2) przest. żłobek betlejemski; 3) C. astr. grupa gwiazd w skupieniu *PRÆSEPE* w gwiazdozbiórze Raka.

crate, s. (krejt) 1) duży kosz; 2) pudło z deszczulek nieszczelnych dla przewiewu do przewozu owoców; 3) drewniane nosze do transportowania szyb; 4) ołowiana kratka do robienia bielei ołowianej, *white lead*.

crate, vt. okratować, pakować do pudła, ob. *crate* s. 2).

crater, s. (-or) 1) kto pakuje do pudła z desek nieułożonych szczelnie np. meble; 2) hist. klas. urna o szerszym otworze i mniejszych uchach niż amfora, często krater; 3) astr. C. (gen. *Crateris*) Puchar, pld. gwiazdozbiór (53 gwiazdy do 7-ej wielkości) między Krukiem a Lwem; zwany także *Cup*; 4) geol. krater, zagłębienie w kształcie głębokiego kotła na szczycie lub na boku wulkanu; b) otwór gejzeru; c) zagłębienie wykopane w ziemi przez meteor; 5) woj. zagłębienie wykopane a) przez wybuch podziemnego ładunku; b) przez spadający pocisk; wyrwa, lej; **road c.** zrobiona na drodze wyrwa jaką trudno obejść.

crater, vi. tworzyć krater.

crater basin zagłębienie obejmujące krater.

Craterid, s. (krej'töríd) astr. każdy meteor w obrębie gwiazdozbioru Puharu.

craterkin, **craterlet**, s. (-kin, -let) mały krater.

craticular, adj. (krati'kiulör) bot. dotyczący stanu przetrwałnikowego okrzemek kiedy potomna połówka komórki wsuwa się do połówki odziedziczonej.

cravat, s. (krawet') 1) chustka na szyję, szalik; UWAGA: pol. wyraz „krawat” (z wyjątkiem chir.) ob. **necktie**; 2) fałd mięśny na karku psa; 3) chir. krawat, rodzaj opaski chirurgicznej a) krawat lodowy, okład lodowy na szyję; b) krawat Mayora, chustka trójkątna, krzyżówka.

cravat, vi. włożyć szalik; vt. odziać w szalik.

crave, vi. (krejw) usilnie pragnąć (gen.), tęsknić za (abl.); żebrać; vt. 1) przest. żądać (gen.), domagać się (gen.); 2) potrzebować (gen.) np. *the thirsty craves water*.

craven, adj. ('-en) onieśmielony, wystraszony; przest. pobity, zwyciężony; jeszcze w użyciu w wyrażeniu: *to cry craven* w znaczeniu: poddać się, przyznać zwycięstwo.

craven, s. 1) tchórz; 2) kogut niezdały do walki koguciej.

craven, vt. nastraszyć, onieśmielić

cravenette, s. (-net') Ang. nieprzemakalny materiał na odzienie (od *Craven Street* w Londynie).

craving, s. pragnienie, tęsknota, gwałtowne pożądanie jada, napoju itp.; usilna prośba; -ly, adv. pożądliwie, chciwie; -ness, s. nienasyconosc.

craw, s. (kro) 1) wole (ptaka lub owada); 2) żołądek zwierzęcia.

craw-craw, s. ('-kro) med. krokro, zaraźliwa choroba murzynów w Afr. Zach.

crawfish, s. ('-fisz) rak rzeczny, także *crawdad*, *crayfish*; nazwa pierwsza powszechna w szcz. w St. Zj. i Irl., druga miejscowa, trzecia przeważnie używana przez uczonych i w Ang.; skorupiak z rodziny *ASTACIDÆ* ceniony jako przysmak; rodzaj eur. *ASTACUS FLUVIATILIS* bardzo liczny; w St. Zj. na wsch. rodzaj *CAMBARUS*, na zach. *ASTACUS*; 2) rodzaj homara z rodziny *PALINURIDÆ*, zwany także *sea crawfish*.

crawfoot, s. ('-fut) pl. *crawfoots*, 1) ob. *creeping crawfoot*; 2) ob. *buttercup*; 3) Szk. ob. a) *Orchis masculus*; b) *Orchis maculatus*.

(I) **crawl**, s. 1) czołganie się, pełzanie; 2) sposób pływania, wprowadzony w Australii, oburacz na wzór psa, *Australian c.*; zreformowany w St. Zj. (*American c.*) i polegający na ruchu jednego wyciągniętego ramienia i nóg przy postawie ciała leżącego na wodzie bokiem.

(II) **crawl**, s. (od hol. *kraal*) 1) przest. czworaki dla niewolników, chlew dla świń; 2) ogrodzone miejsce w płytkiej wodzie a) dla żółwi; b) na gąbki; 3) afr. *kraal*.

crawl, vi. (kro'l) 1) pełzać, czołgać się (jak robak lub pnącze); łażyć, chodzić powoli i z wysiłkiem; 2) wkradać się (w łaski); 3) być pełnym pełzającego robactwa np. gnijąca padlina *the carcass crawls with worms*; 4) mieć uczucie jakoby coś łażyło np. *the skin crawls*; 5) pływać chwytem bocznym; vt. 1) wlażyć na co; 2) woj. gw. wleźć na kogo, karcieć surowo.

crawler, s. (-er) mech. pojazd o napędzie gąsienicowym; **c. crane** ob. *crane*.

Crawley, s. ('-i) zajmująca rodzina angielska ze sławnej powieści Thackeraya „*Vanity Fair*” (1848, William Makepeace Thackeray (¿e-köri) 1811-1863).

crayer, **crare**, s. (kre'r) hist. okrę-cik handlowy.

crayfish, ob. *crawfish*.

crayon, s. (kre'jon) 1) węgiel lub kredka do rysowania pasteli; 2) rysunek pastelowy, pastel; 3) el. węgiel lampy łukowej.

craze, s. (krejz) 1) przejściowe powszechne wzięcie dla chwilowej mody, idei, osoby, wyrażenia, melodii itp., mania, moda, popularność; 2) wariactwo, obłąkanie; 3) ceram. pęknięcia polewy lub emalii spowodowane nieumiejętnym dostosowaniem polewy lub emalii do materiału.

craze, vi. 1) wariować, wpaść w obłąkanie; 2) pękać drobnymi szczelinami.

crazed, adj. (-d) 1) dawniej: schorzały, dziś: obłąkany; 2) popękany.

crazy, adj. (-i) 1) pełen pęknięć, uszkodzony; 2) postrzelony, obłąkany; 3) wariacki, fantastyczny; **c. bone** łokieć, **funny bone**; **c. quilt** koldra z rozmaitych łatek; **c. top** bot. choroba bawełny.

crazyweed, s. (-uid) ob. locoweed.
crea, s. (kre'ja; hisz.) lniana lub bawełniana tkanina używana powszechnie w Hiszpanii i hisz. krajach Amer.

creaght, s. (krecht) hist. irl. 1) trzoda bydła pędzona z pastwiska na pastwisko; dozorca takiej trzody.

creak, vi. (kri'k) trzeszczeć.

cream, adj. (kri'm) 1) śmietankowy; 2) kremowy, koloru kremowego.

cream, s. 1) śmietanka, śmietana, dawniej: śmiotana; 2) krem, mieszanina mleka z masłem, cukrem itp. ubita na konsystencję śmietany, pianka; 3) krem, rodzaj gęstego płynu alkoholicznego lub likieru; 4) purée, gęsta zupa np. **c. of celery**; 5) najlepsza część, kwiat, przest. brak, np. kwiat młodzieży; przest. brak ryserstwa; **the c. of society** pot. śmietanka towarzyska; 6) kolor kremowy; 7) przest. chrzyszma, ob. **chrim**; **c. cheese** ser śmietankowy; **c. dipper**, **c. pitcher** dzbanuszek na śmietankę, dawniej: garnuszek śmietankowy; **c. separator** centryfuga; **sour c.** kwaśna śmietana; **whipped c.** bita śmietanka.

cream, vi. 1) zbijać się w śmietankę, pokrywać (ciecz) z wierzchu; 2) przen. iść w górę, wzbijać się; vt. 1) wyciągać co najlepsze; 2) zbierać śmietanę (z mleka); 3) ubrać pianką lub kremem; nałożyć kremu kosmetycznego.

creamcups, s. (kri'm-kops) gatunek maku kalifornijskiego.

creamier, s. (-er) 1) dzbanuszek na śmietankę; 2) separator.

creamery, s. (-i) mleczarnia, a) zakład nabiałowy; b) w gosp. rolnym budynek, w którym przerabia się nabiał.

creameryman, s. (-men) właściciel lub kierownik mleczarni.

cream-faced, adj. (-fejst) błąd jak chusta.

c. nut orzech brazylijski.

c. of lime 1) mieszanina gaszonego wapna z wodą; 2) szumowina węglanu wapna utworzona na roztworze mleka wapiennego, ob. **milk of lime**, przez połączenie z dwutlenkiem węgla z powietrza.

c. of tartar chem. oczyszczony kamień winny czyli winnik, **TARTARUS CRUDUS**; **acid potassium tartrate** czyli **potassium bitartrate** kwaśny winian potasowy $\text{KHC}_4\text{H}_4\text{O}_6$, czyli $\text{C}_4\text{H}_4\text{O}_6\text{K}$; wielkich ilości dostarczają wyskrobki z beczek po winach fr.; **c. o. t. tree** bot. australijski baobab, **ADANSONIA GREGORII**.

creamometer, s. (krima'mitör) rurka szklana do mierzenia proporcji śmietanki w mleku.

cream puff rurka śmietankowa, ciastko kremowe, pierożek cukierniczy nadziewany kremem, **éclair** (ekler').

creamy, adj. (kri'mi) 1) śmietankowy, mający smak śmietankowy, zrobiony ze śmietanki lub ze śmie-

tanką; 2) podobny do śmietanki, w szcz. pod względem gęstości.

crease, s. (kri'z) 1) fałd; 2) szczyt np. dachu, karku końskiego itp.; 3) kreska w krykiecie i w lacrosse i miejsce między kreskami.

crease, vi. być ułożonym w fałd; vt. ułożyć w fałd, złożyć tak by powstał fałd; zmiąć, ob. **crimp**.

creaser, s. (-er) kto lub co fałduje, np. przyrząd dodatkowy u maszyny do szycia.

creasy, adj. fałdzisty, fałdowany.

create, vi. (kri-ejt') działać tworzyć, tworzyć; vt. tworzyć coś, wprowadzić w życie; zrobić kogoś czym; wytwarzać.

creatin(e), s. (kria'tin, -tyn) biol. kreatyna, krystaliczne ciało azotowe $\text{C}_4\text{H}_7\text{N}_3\text{O}_2$, zawarte w mięśniach kręgowców, we krwi, w mózgu itd.

creatinin(e), s. (kri-e'tynin, -nyn) biol. kreatynina, krystaliczny bezwodnik kreatyny $\text{C}_4\text{H}_7\text{N}_3\text{O}$.

creation, s. (kri-ej'szn) 1) tworzenie, stworzenie, czynność tworzenia; 2) twór, rzecz stworzona; 3) utworzenie, mianowanie, nadanie tytułu itp.; 4) nadanie nowej formy lub cechy np. w wykonaniu roli, dzieła sztuki, sukni itd., w tym znaczeniu: kreacja; **The C. oratorium** Haydna (1798); **C. Epic** biblijska historia stworzenia świata, spisana na siedmiu tablicach; ob. **Apsu**, **Mardu**, **Ea**.

creationism, s. (-izm) 1) filoz. nauka, że nadprzyrodzony Stwórca stworzył świat z niczego; 2) teol. nauka, że każda dusza ludzka rodzi się indywidualnie; przec. **infusionism** i **traducianism**, ob.

creative, adj. (-tiw) twórczy; -ly, adv. (-li) twórczo; -ness, s. (-nes) twórczość.

creator, s. (-tör) twórca; **C.** Stwórca.

creature, s. (kri'czör) 1) twór, coś stworzonego; w szcz. żywe stworzenie; St. Zj. w gosp. roln. bydło; 2) kreatura, pogardl. o człowieku służalczym lub nieskrupulatnym; 3) r. pokarm lub napój dodający sił.

crebri-, przedr. (kre'bri-) ciasno-, blisko-, gęsto-.

crèche, s. (kresz); fr.) 1) szopka betlejemka; 2) ochronka dla niemowląt; szpitalik dziecięcy.

credence, s. (kri'dns) 1) kredens, duża ozdobna szafa w stylu renesansu, służąca w jadalni do przechowywania lepszej porcelany i zastawy; 2) kość. kredens, stolik lub półka koło ołtarza do przechowywania chleba i wina przed poświęceniem; 3) wiara, zaufanie (na podstawie powierzchownego wrażenia bez szukania dowodów), np. to give c. to rumors dawać wiarę pogłoskom; 4) przest. kredyt, dziś tylko jeszcze w zwrocie: **letter of credence** list polecający; 5) przest. poufna wiadomość, rzecz zaufana komu.

credenda, s. pl. (kriden'da) kość. artykuły wiary, w które należy wierzyć, odr. **agenda**, kość. a), ob.

credential, adj. (-szł) polecający, akredytujący; s. pismo lub list lub dokument akredytujący; vt. zaopatrzyć w pismo upoważniające lub polecające; c.-s **committee** na zjazdach komisja badania mandatów.

credible, adj. (kre'dybl) wiarogodny; **credibility**, s. (-bi'titi) wiarogodność; **credibly** (kre'dibil) wiarogodnie.

credit, s. (kre'dit) 1) wiara (w prawdę czegoś); 2) spolegliwość, wiarogodność; 3) wpływ i moc czerpana z wiary innych w czyjąś spolegliwość, powaga wynikająca z takiej wiary; 4) dobre imię, dobra sława, np. a person of c.; 5) pochwała, chwała, zasługa; 6) stan czynny, strona Ma; nadwyżka na korzyść; 7) kredyt, suma oddana przez bank lub tp. do dyspozycji klienta; 8) kredyt, towar oddany do dyspozycji kupującego przed zapłatą; 9) buch. zakredytowanie, wpisanie w dobro rachunku (po prawej stronie rachunku), przec. **debit** (Winien, debet); 10) szkoln. certyfikat obytego kursu, uznanie pewnej części obowiązkowego planu naukowego za wykonaną.

credit, vt. zawierzyć, kredytować, ufać, zapisać na dobro rachunku, uznać w certyfikacie szkolnym, ob. c. s. 8, 9, 10.

creditable, adj. 1) godny uznania, przynoszący chwałę; 2) przest. wiarogodny, szanowny, spolegliwy.

crédit foncier (kredi' fasje'; fr.) kredyt hipoteczny.

credit instrument (kre'dit in'strum-ent) list kredytowy, list zastawny, kupon, czek, weksel itp. dokument stanowiący podstawę kredytu na sumę na jaką jest wystawiony.

credit money pieniądź kredytowy, w praktycznym obrocie każdy pieniądź wystawiony na sumę wartości, jakiej sobą nie przedstawia (przec. **monety**), lecz oparty na kredycie wystawcy albo na prawdopodobnych zabezpieczeniach; naukowo wyraz ten nie jest ustalony.

creditor, s. wierzyciel; przec. **debtor** dłużnik.

crednerite, s. (kred'nerajt) min. kredneryt, ziarnisto-błaskowaty tlenek rzędu rud $3\text{CuO} \cdot 2\text{Mn}_2\text{O}_3$.

Credo, s. (kre'do, krej'do) 1) **Kredo** Wierze, w liturgii Kościołów Wsch. i Zach. wyznawanie wiary śpiewane między GLORIA a SANCTUS; 2) c. wiara, zestawienie wyznawanych zasad.

Credo play, hist. przedstawienie religijne urządzone w średnich wiekach w York w Anglii w dzień dożynek **Lammas day**, 1-go sierpnia, lub około tego dnia, **Lammastide**; pierwotne ang. Święto Dzięczynienia; w KRK 1 sierpnia poświęcony św. Piotrowi w okowach.

credulity, s. (krediu'li) łatwowierność.

credulous, adj. (kre'diulöz) łatwowierny; -ly (li) adv. łatwowiernie; -ness (-nes) łatwowierność.

Cree, s. (kri) pl. **Cree** i **Crees**, Kri, Indianin z plemienia Algonkinów, ob. **Algonquian**; Wisconsin, Manitoba, Saskatchewan; północni zwani **Wood C.**, południowi — **Plains C.**

creed, s. (kri'd) 1) kość. wyznawanie wiary, C. zwyczajnie oznacza **Apostolic C.**; 2) zbiór zasad stanowiących treść wyznania; **C. of Chalcedon** hist. kość. wyznawanie wiary chalcedońskie, **kredo ch.**, uchwalone na synodzie w Chalcedonie r. 451, stwierdzające nierozdzielną łączność

pełnej boskości i pełnego człowieczeństwa w Jezusie Chrystusie; **C. of Constantinople** ob. **Nicene**; **C. of Pius IV KRK.** wyznanie wiary ogłoszone w r. 1564 przez papieża Piusa IV łączące kredo konstantynopolańskie z definicjami trydenckimi i watykańskimi.

creedal, adj. (-eł) wyznaniowy.

creedalism, s. (-izm) przesadnie uporcezywe trzymanie się tradycyjnych wyrazów wyznania wiary.

creeded, adj. (-yd) przynależny do wyznania; odr. **creedless**, adj. (-les) bezwyznaniowy; **-ness**, s. (lesnes) bezwyznaniowość.

creek, s. (kri'k, r. kryk) 1) wysępka, zatoczka; 2) mała przystań w obrębie większego portu; 3) cypel wystający w wodę; 4) w śr. i zach. St. Zj., rzadziej w Zj. Kr. i w Nowej Ang., rzeczka, rzeczułka, struga, strumień, większy od strumyka, **brook**, mniejszy od rzeki **river**; 5) kręty krążanek lub korytarz, tajny kąt; 6) C. Indianin pochodzący z konfederacji szczepów przeważnie Muskogów, Alabama, Georgia; ob. **Five Civilized Nations**.

creek thatch, (k. ącz) bot. sitokrzew, **SPARTINA**.

creel, s. (kri'l) 1) kosz do noszenia na plecach torfu, ryb itp.; 2) ryboł. koszyk do łowienia ryb; wierz; dawniej: wiersza, wirsza, wiraszka, na ryby, homary itp.; 3) tk. rama do trzymania cewek.

creeler, s. (-er) tk. osoba, która zakłada i zdejmuje cewki.

creep, s. (kri'p) 1) czołganie się; 2) mrowie. przykre uczucie strachu połączonego z wrazeniem, jakoby owad chodził po skórze, często w pl. **the creeps**; 3) wąskie przejście dla bydła; 4) otwór przed karmą, dozwalający (owcy, świni) wsadzić pysk, ale nie wejść; 5) powolny ruch szyn kolejowych pod ciężarem pociągu; 6) włoka; 7) geol. zsuwa, osuwisko; 8) górn. powolne podnoszenie się podłogi galerii, spowodowane naporem warstw na boki lub na filary; 9) mech. powolna zmiana rozmiaru pewnych części (np. odlewów) wywołana przydługim wpływem ciśnienia lub wysokiej temperatury; 10) sejsmol. drobne, czasem dosyć szalne poruszenia skały na fałdzie bez wywołania trzęsienia ziemi; 11) **creeps**, s. pl. wet. choroba owiec i bydła zmienna postępująca niedokrewnością, bolesnym mięknieniem kości i sztywnym powolnym chodem.

creep, vi. 1) (o gadzie, robaku) czołgać się, (o dziecku) raczkować; (o roślinie) płożyć się; 2) przen. czołgać się, poruszać się bardzo powoli, postępować żółwim krokiem; 3) wkrącać się (w łaski).

creeper, s. (-er) 1) kto lub co czołga się; przen. kto pochlebstwem i uniżonością wkrada się w łaski, służalcę; 2) bot. roślina płożąca się na ziemi i pnąca się za pomocą powietrznych korzeni; 3) zool. pełzacz, ptak wróblowaty (do 12 cm.) w szcz. z rodziny **CERTHIIDÆ**, np. **CERTHIA FAMILIARIS** bardzo pospolity w Eur. i bardzo pożyteczny; rozmaite odmiany w Amer.; 4) w mech. rozmaite maszyny i przyrządy posuwające powoli naprzód.

creepred, adj. obrośnięty pnączami.

creephole, s. (kri'p-hoł) szpara do jakiej ucieka i w której ukrywa się zwierzę; przen. wymówka, wykręt.

creeping, s. 1) pełzanie, czołganie się; 2) służalcze zachowanie się dla zysku, kariery itp.; 3) mrowie, ob. **creep**, s. 2); 4) chem. zjawisko włoskowate roztworów solnych, kiedy sól „pełza” w górę po bokach naczyń; 5) mech. posunięcie pasa maszynowego wskutek naciągania i kurczenia się; 6) met. powolny ruch toru pod ciężarem pociągu w kierunku jazdy; **c. bellflower** bot. dzwonek **CAMPANULA RAPUNCULOIDES** o płożących się kłaczach, ob. **Coventry bell**; **c. bent**, bot. mietlica rozłogowa **AGROSTIS STOLONIFERA**, albo **A. ALDA**, Linn.; **c. bur**, bot. widlak babimór **club moss LYCOPODIUM CLAVATUM**, Linn.; **c. buttercup**, **c. crowfoot**, bot. jaskier **RANUNCULUS REPENS**, Linn.; **c. cucumber**, bot. mała winorośl **MELOTHRIA PENDULA**, Linn. z zielonymi owocami; **c. disk** zool. u mięczaków i niektórych innych bezkręgowców gładka, przylepna dolna powierzchnia stopy albo czasem i całego ciała, po jakiej poruszają się; **c. fever**, wet. zakaźna anemia; **c. forget-me-not** bot. ułudka wiosenna **blue lub spring navelwort OMPHALODES VERNA**, Moench.; **c. Jennie**, bot. a) tojeść rozestana **moneywort LYSIMACHIA NUMMULARIA**, Linn.; b) dziki ogórek wild balsam **apple ECHINOCYSTIS**; **c. ob. c. bur**; **c. juniper** sawina **JUNIPER SABINA**, Linn.; **J. S. VAR. PROCUMBENS**, Pursh.; **c. loosestrife** bot. ob. **c. Jennie** a); **c. palsy**, **c. paralysis**, med. postępowe porażenie; **c. sailor**, bot. rozchodnik **stonecrop SEDUM ACRE**, Linn.; **c. Sally**, ob. **c. Jennie** a); **c. sickness** ob. **ergotism**; **c. soft grass**, bot. kłosówka wełnista **velvet grass HOLCUS LANATUS**, Linn.

creese, **kris**, s. (kri'z) malański sztylet o falistym ostrzu.

cremaster, s. (krimes'tör; kreman'nyaj gr. wisieć) 1) anat. cienki mięsień, na którym wisi jądro; 2) zool. występ na końcu larwy motyli, często zaopatrzony w haczyki do zawieszenia larwy; adj. -ial; -ic (ti'rieł, törík).

cremate, vt. (kri'mejt, krimejt') spalić (zwłoki w krematorium).

cremation, s. (krimej'szn) spalenie (zwłok w krematorium).

cremationist, s. ('-szynist) zwolennik palenia zwłok.

cremationism, s. (-nizm) idea palenia zwłok.

cremator, s. ('-ejtör) 1) palacz w krematorium; 2) piec do palenia zwłok; 3) piec do palenia odpadków i śmieci.

crematorial, adj. (-to'rieł) dotyczący krematorium.

crematory, s. (kri'metori) krematorium, zakład palenia zwłok.

crème, s. (krem, fr.) krem; nazwa kilku słodkich likierów, np. **c. de cacao** (k. de kakao') z olejkami kaka; **c. de menthe** (k. de ma't z olejkami mięt); **c. de mocha** (k. de moka') z esencją kawy; **c. de noyau**

(k. de noajo') z esencją gorzkich migdałów lub pestek brzoskwini; **c. de crème** wybór z najlepszego, sam brak.

cremnophobia, s. (kremnofo'bia) med. chorobliwa obawa przepaści, **CREMNOPHOBIA**.

cremocarp, s. (kre'mo-, kri'mo-karp; kreman'ny-naj gr. wisieć) bot. odmiana rozłupki, **schizocarp**, złożonej z dwóch części **carpels** czyli **mericarps**, zawierających po jednym nasieniu; części te oddzielają się za dojrzewaniem i pozostają zawieszane na cienkiej osi, **carpopore**; znamieny sposób owocowania roślin z rodziny **marcchwi**.

Cremona, s. (krimo'na) znakomite skrzypce pochodzące z miasta Kremony we Włoszech z w. XVI, XVII, XVIII, w szcz. wyrobu Amatego, Guarneriusa lub Stradivariusza.

crenate, adj. (krinejt') bot. karbowany, ob. **leaf**; anat. o pokurczonych krwinkach czerwonych.

crenation, s. (-nej'szn) 1) anat. pokurczenie lub pokarbowanie czerwonych krwinek wystawionych na nienaturalne wpływy; 2) bot. karbowanie, kształt liścia karbowanego.

crenel, s. (kre'nł), **crenelle**, s. (kri'neł) 1) bot. ob. **crenulation**; 2) fort. krenel, w dawnych murach

fortecznych otwarta przestrzeń między merlonami.

crenulate, adj. zaopatrzony w krenele (dom, dwór, zamek, fort).

crenulate, vt. zaopatrzyć w krenele.

crenelated, adj. ('-yd) 1) bot. karbowany; 2) fort. zaopatrzony w krenele; **c. molding** gzyms w krenele.

nele.

crenelé, adj. (krenele') 1) (hafty) obrobiony okrągłymi karami; 2) her. mający górną część wyciętą krenelami.

crenic, adj. (kri'nik; krini' gr. krynica) chem. kryniczny, dotyczący białego kwasu niekryształizującego, zawartego przypuszczalnie w roślinnej pleśni i w ochrowych ziołach.

crenitic, adj. (krini'tyk) geol. kryniczny, dotyczący wynoszenia substancji mineralnych ze źródeł podziemnych zapomocą działania źródeł.

creno-, przedr. (kri'no) kryniczno-, zdrojowo-, **crenology** nauka o źródłach leczniczych; **creno-therapy** lecznictwo zdrojowe.

Crenothrix, s. (griks) bakt. rodzaj bakterij rodziny **CHLAMYDOBACTERIACEAE**; **c. osobnik** tego rodzaju.

crenula, s. (kre'niula) pl. -lae (-i) karb, okrągły ząbek.

crenulate, -d, adj. ('-niulejt, -yd) karbowany, w drobne okrągłe ząbki.

crenulation, s. (-ej'szn) karbowanie, karby, drobne okrągłe ząbki.

Creodonta, s. pl. (kriodan'ta) paleont. kreodonty, podrząd pierwotnych ssaków rzędu mięsożernych, CARNIVORA, znajdowany w eocenie i oligocenie; **creodont**, s. osobnik tego podrzędu.

Creole, s. (kri'ol) kreol, pierwotnie osoba pochodzenia eur. urodzona i wychowana w dawnych koloniach hisz., port. i fr.; 2) w St. Zj. potomek białych kolonistów hisz. i fr. w Luizjanie i nad zatoką meks.; 3) mieszaniec krwi kreolskiej i murzyńskiej w dawnych koloniach hisz. i fr.; St. Zj. w Alasce mieszaniec krwi rosyjskiej i indiańskiej lub eskimoskiej; 4) w Haiti i innych okolicach Ind. Zach. oraz w Luizjanie narzecze fr. stanowiące miejscowy język pot.; 5) c. ciężki but roboczy; 6) c. kilka odmian ryb podzwr.; **C. State** przydomek stanu Luizjana.

Creon, s. (kri'on) Kreon, 1) legendarny król Koryntu; 2) szwagier króla Edypa.

creophagous, adj. (kri'o'fagös) mięsożerny.

creosol, s. (kri'osol) chem. kresol, bezbarwna ciecz aromatyczna $C_6H_5O_2$, ze smoły brzozonej i z gumy gwajakowca ind.

creosote, s. (kri'osot; kre'as gr. mięso, so'zejn gr. zachować) chem. krezot, antyseptyk używany powszechnie do utrzymania drewna, mięsa itp., także w lecznictwie w wypadkach gruźlicy, chronicznego zapalenia oskrzeli itp.

creosote, vt. zaprawić krezotem, np. powlec krezotem końce palów wbijane w ziemię.

crepe, **crêpe**, s. (krejp) 1) krepa, cienka tkanina o wyglądzie materiału pomietego, wełniana lub jedwabna, także papier tak wyglądający; 2) materiał na żałobę, w tym znaczeniu zwykle: **crepe**; 3) rodzaj naleśnika, w tym znaczeniu zwykle: **crepe**; **c. de Chine** (krepdeszyn') krepdeszyna, jedwabna krepa.

crepitaculum, s. (krepit'e/kiulom) zool. 1) grzechotka grzechotnika, ob. rattlesnake; 2) pokrywę skrzydłową świerszcza, jakimi przez pocieranie wydaje donośne ćwierkanie, ob. katydid.

crepitate, vi. (kre'piteitj) trzeszczeć, ćwierzczyć, skrzypieć.

crepitation, s. trzeszczenie; med. 1) odgłos ocierania o siebie dwóch części złamanej kości; 2) odgłos w płucach przy auskultacji.

crepitus, s. (-es) med. pierd, piard.

crepon, s. (krepa') krepon, materiał z jedwabiu, z jedwabiu i bawełny, z jedwabiu i wełny, podobny z wyglądu do krepy, lecz mocniejszy.

crepuscle, s. (kriposl') zmrok, półmrok, zmierzch r. **crepusculum**, także **crepuscule**.

crescendo, adv. (kreszen'do) muz. ze wzrastającą siłą; s. a) ustęp tak grany; b) znak: <

crescent, adj. (kre'sent) a) wzrastający, rosnący; 2) półksiężycowy.

crescent, s. półksiężyc; 1) księżyc w pierwszej kwadrze w kształcie łuku dużego D (LUNA MENDAX DECRESCENS CRESCIT, CRESCENS DECRESCIT); „księżyc kłamać pokazując D rośnie, pokazując C zmniejsza się”; 2) także luk jako symbol:

Diany czyli Artemidy, państwa bizantyńskiego, następnie cesarstwa otomańskiego; 3) w tym znaczeniu w wiekach śr.; Półksiężyc, potęga mahometańska; 4) her. znak w herbie, zwłaszcza linii młodszej; 5) or-

crescent 3) cres. 4) cres. 6) cres. 8 der Półksiężyc ustanowiony w 1268 przez Karola I, króla Neapolu i Sycylii; przez Reneusza Andagawskiego w 1448, przez sułtana Selima III w 1799; 6) rogalik, pieczywo zgietę w półksiężyc; 7) półkole, rząd domów itp. w taki kształt ustawiony; 8) półksiężyc, kształt grupy pasorzyta malarii, ob. **malaria parasite**; **C. City** Nowy Orlean (New Orleans, La.) w kształcie półksiężyca nad Zatoką rzeki Mississippi.

crescentade, s. (-ejd); por. **crusade** hist. święta wojna prowadzona pod znakiem półksiężyca, džihad'.

crescentic lobes (kresen'tic lo'bs) anat. półksiężycowe płaty na powierzchni półkul mózgowych.

crescograph, s. (kres'kogref) bot. przyrząd do badania najmniejszego urostu rośliny.

cresol, s. (kri'sol) chem. kresol, związek $CH_3C_6H_4OH$ otrzymywany ze smoły węglowej i drzewnej w trzech izomerach: **orthoc.**, **metac.** i **parac.**; dezynfektant.

creosorcinol, s. (krisor'sinol) chem. związek krystaliczny $C_6H_3(OH)_3$ izomeryczny z orcyolem.

creotate, s. (kri'sotejt) chem. sól kwasu krezotowego.

creotic, adj. (krisa'tik) chem. dotyczący pochodnej z dziesięciu izomerycznych kwasów wywiedzionych z kresolów; także **cresotinic**.

cresoxid (e), s. chem. sól kresolowa.

cress, s. (kres) bot. rzerzucha, rozmaite rośliny z rodziny krzyżowatych CRUCIFERAE lub (według amer. klasyfikacji) kapust mustard family BRASSICACEAE; np. **water cress** rzerzucha wodna czyli potocznik albo bobownik NASTURTium OFFICINALE, R. Br.; **garden pepper grass** rzerzucha polna, rz. dzika, rz. włoska, albo pieprzycza LEPIDIUM CAMPESTRE, Br.; **bittercress**, **cuckooflower** lub **ladies' smock** rzerzucha łąkowa CARDAMINE PRATENSIS, Linn.; rośliny podobne, jak: **Indian cress** czyli **common nasturtium** nasturecja TROPEOLUM MAJUS, Linn. i i.; **not worth a cress** tyńfa nie wart.

cresset, s. (kre'set) 1) denar, denarek, trójnog do ustawienia na nim kotła nad ogniem; 2) latarnia wisząca; 3) kaganek, pochodnia; przen. środek rozpowszechniania oświaty; 4) w bedn. kosz żelazny na paliwo wstawiany do kadzi by ją wybrzusić; 5) kociołek do grzania (wody).

Cressida, s. (kresi'da) Kresyda, u Chaucera Criseyda, u Szekspira Cressida, piękna córka trojańskiego kapłana Kalchasa, porzuca Troilusa dla Greka.

crest, s. (krest) 1) czub, pióro (na głowie ptaka), grzebień (kogucł itp.); 2) grzywa; 3) pióropusz, kita

(na hełmie), stąd: hełm; 4) grzebień, szczyt lub grzywa fali morskiej, grzebień szczytu górskiego; 5) fliz. 1 przen. korona, szczyt, uniesienie, pewność siebie; 6) herb, sztandar; 7) anat. szczyt, c. of the ilium grzebień kości biodrowej; c. of the tibia grzebień piszczelowy CRISTA TIBIAE, tworzący krawędź przednią kości goleniowej; 8) bot. występ stanowiący częściową osnówkę u pewnych nasion, np. plewimaczku bloodroot SANGUINARIA; także czubek lub kita na szczycie narządu; 9) bud. ozdobne wykończenie szczytu; 10) her. napis lub znak umieszczony nie na tarczy, a np. na szyzaku; 11) łucz. znak na brzechwie strzały np. kółka malowane dla odróżnienia; 12) mech. szczyt gwintu śruby łączący przyległe boki; 13) zool. narząd na plecach niektórych jaszczurek dający się nadymać itp.

crest, vi. trzymać się prosto i wyniosło; vt. 1) zaopatrzyć w czub, kitę itp.; 2) znaczyć kreskami, paskami, itp.; 3) wspiąć się na szczyt góry lub fali.

crested, adj. ('yd) czubaty, mający pióropusz albo grzebień itp. np. **c. auklet** zool. mały alk czubaty AETHIA CRISTATELLA; **c. dog's tail** bot. grzebienia CYNOSURUS CRISTATUS Linn. albo ELUSINE INDICA, Gaertn.

crestfallen, adj. ('-fołen) przygnębiony, pozbawiony otuchy; o koniu, mający kark zwisający ku jednej stronie; -ly, adv. bez otuchy; -ness, s. przygnębienie.

crestless, adj. ('-les) hist. nie mający herbu, dawniej: nieurodzony, niskiego pochodzenia, nie-szlachcic.

crestline, s. ('-lajn) antropol. średnia linia czaszki odpowiadająca średniej płaszczyźnie ciała.

crest tile (k. tajl) dachówka na szczycie dachu pokrywająca linię styku obu połówek jakby siodło.

cresyl, s. (kre'-, kri'-syl) chem. a) kresyl, rodnik $(OH)(CH_3)C_6H_4$ — dziesięciu izomerycznych odmian kresolu; b) totyl.

cresylate, s. (-ejt) chem. sól kresolowa, ob. **cresoxide**.

creta, s. (kri'ta; creta (kre'ta) i. kreda) kreda.

cretaceous, adj. (-tej'szi-ös) 1) kredowy, z kredy, kredowaty, podobny do kredy; 2) C. geol. kredowy, dotyczący dwóch najmłodszych seryj grupy mezozoicznej: górna kredę i dolną k.; C. s. w Eur. okres geol. powyżej wspomniany, od jurajskiego do trzeciorzędowego; w Amer. górna seria kredowa, **Upper Cretaceous**, i (zamiast dawniejszego określenia: **Lower Cretaceous**) **Commanchan**.

Cretan, adj. (kri'ten) kreteński, dotyczący wyspy Krety (dziś Kandii), starożytnej i średniowiecznej siedziby kultury myceńskie; **C. bull** byk kreteński w którym zakochała się Pasifae, żona Minosa; schwywanie tego byka było jedną z dwunastu prac Herkulesa; C. s. lub **Crete**, s. Kreteńczyk (m), **Kretenka** (f), mieszkaniec starożytnej Krety, dziś Kandioty (m), **Kandiotka** (f).

Cretic, adj. (kri'tik) kreteński, **cretify**, vi. zmienić się w kredę; vt. zmienić w kredę.

cretin, s. (kri'tyn; Ang. kre'tyn) 1) kretyn, matołek, osoba dotknięta kretynizmem, f. kretynka; 2) teatr. niedorozwinięty osobnik w świecie roślinnym lub zwierzęcym.

cretinic, adj. ('-nik) kretynowy.

cretinism, s. ('nizm) kretynizm, chorobowy stan niedorozwoju znamieny brakiem tyroidy i idiotyzmem, dawniej nagminny w dolinach alpejskich i pirenejskich.

cretinoid, adj. (-oid) podobny do kretyna; podobny do kretynizmu; kretynowaty.

cretion, s. (kri'sz; cer'nere ł. roz-wazyć) rzym. pr. spadk. oznajmienie złożone przed sądem przez nieobecnego spadkobiercę, że przyjmuje spadek; także czas dozwolony mu na powzięcie decyzji.

Cretism, **Creticism**, s. (kri'tizm, '-tiszizm) właściwość Kretęńczyków (przy wysokiej swej kulturze) zawołanych kłamców i chciwców.

cretonne, s. (St. Zj. krito'n, Ang. kre'ton, od wioski normandzkiej Cretton (kretą') kreton, pierwotnie tkanina biała z osnowy konopnej i wątku lnianego; często z nadrukiem, używana na pokrowce itp.

Creus, s. (kri'es) mit. kl. imię tytana.

Creusa, s. (kriju'sa) Kreuza (kre-u'za) mit. kl. 1) żona Eneasza; 2) księżniczka koryncka, dla której Jazon porzucił Medę; 3) księżniczka ateńska, od boga Apollina matka Jona, praojca Joneńczyków.

Creusot gun, (krózo'gon) woj. działo wykonane w Le Creusot we Francji w słynnych zakładach firmy Schneider & Co.

crevasse, s. (krewas') 1) rozpadlina; 2) w St. Zj. szczyrba w grobli rzeki np. na dolnym Mississippie.

crevo-coeur, s. (krewkór' fr.) 1) ciężkie zmartwienie; 2) w w. XVII ioczek włosów zwisający na kark; 3) c. rodzaj kur.

crevette, s. (krewet') 1) krewetka, mały jadalny skorupiak morski; 2) kolor żółtawo-różowy.

crevice, s. (kre'wis) szpara, szczelina.

crew, s. (kru) 1) gromada ludzi, zwierząt, przedmiotów; w szcz. załoga wojskowa, okrętowa, robotnicza itd.; 2) przest. posiłki wojskowe; 3) (od gal. cro dach) chata, chałupa, chlew, obora.

crewel, s. (kru'eł) włóczka wełniana.

crewework, s. (-uork) haft włóczkowy na płócienu.

Crex, s. (kreks) zool. derkacz, rodzaj ptaków z rodziny podkaszalych, GERANI, którego typowym przedstawicielem jest derkacz CREX CREX.

crib, s. 1) żłób do karmienia bydła; 2) żłobek, w którym leżało Dzieciątko Jezus; stąd: szopka; 3) obora; 4) chata, domek, pokój; 5) kosz wiklinowy; budynek wiklinowy na zboże, kukurydzę itp.; 6) astr. C. ob. Cratch. s. 3; 7) karty, w cribbage dwie karty odłożone na „żłobek” rozdającego; 8) łucz. niskie pudło z drucianym wiekiem do stawiania strzał.

crib, vt. mieścić w ciasnej przestrzeni.

cribbage, s. ('-ydz) rodzaj gry w karty; c. board przyrząd do notowania dochodów grających.

cribbing, **crib biting**, s. (kri'bin~. krib baj'tin) wet. choroba końska, znanym gryzieniem belek, często objaw niestrawności i kolek.

cribellum, s. (kribe'lom; ł. dosłownie: sitko) pl. la (-a) zoot. 1) jedna z bardzo licznych rureczek, znajdujących się na wierzchołku kądziółki niektórych pajaków w celu przepuszczania cieczy wypływającej z kądziółki i tężejącej na powietrzu w postaci delikatnych nittek; 2) u owadów chitynowa płytka przepuszczająca ciecz z pewnych gruczołków.

cribrate, adj. (krib'rejt) sitowy, podobny do sita.

cribration, s. (kribrej'szn) przesiewanie przez sito.

cribriform, adj. (krib'riform) sitowy, sitowaty, przetakowy; c. cell bot. komórka tworząca rurkę sitkową; c. plate anat. blaszka sitowa, pozioma blaszka kości sitowatej, OS ETHMOIDEUM; c. tissue bot. tkanina sitowa.

cribrose, adj. (kribro'z) sitny, sitowy, sitowaty.

cribwork, s. (-uörk) mar. kaszyca (np. nadbrzeże fundowane na kaszyczach).

Cricetus, s. (krisi'tes) zool. chomik, rodzaj gryzoniów rodziny CRICETIDAE; w podziemnych norach gromadzi stosunkowo duże zapasy zboża na zimę; szczeka skrzeczaco, stąd na Podolu zwany: skrzeczek, podobnie jak w Amer. Phn. gryzoń CYNOMUS zwany prairie dog.

crick, s. ból od skurczu, np. w karku.

crick, vi. ćwierzeć jak konik polny.

cricket, s. (kry'kit) 1) zool. świerszcz, ś. domowy GRILLUS DOMESTICUS, ś. polny G. CAMPESTRIS, owad z rodziny GRILLIDAE. The C. on the Hearth świerszcz za Piecem, Dickens'a opowiadanie na Boże Narodzenie 1845; 2) krykieta, ogrodowa zabawa sportowa; 3) niskie, drewniane krzesiako; 4) bud. ruchomy daszek do odłania wody.

cricketings, s. pl. (-in~s flanelowe ubranie do krykieta, ob. cricket, s. 2).

crico-, przedr. (kri'ko) pierścieniowo-, obrączkowo-.

cricoid, s. (-id) anat. chrząstka obrączkowa w krtani ludzkiej.

Cricotus, s. (kriko'tes) paleont. rodzaj wymarłych płazów rzędu Stegocephalia, ob.

cri de coeur, (kri'dkó'r, fr. krzyk z pod serca.

crier, s. (kraj'er) wywoływacz, podwojski, woźny, w wiekach średnich ogłaszający urzędowe rozporządzenia.

crime, s. (krajm) zbrodnia (popelniona czynnie lub przez zaniechanie), naruszenie ustaw, w szcz. poważne, odr. przestępstwa lub przekroczenia; 2) przest. oskarżenie karne; 3) pot. ciężkie przekroczenie ludzkich obyczajów, choćby ustawa nie określała go jako zbrodni; C. and Punishment sławna powieść Dostojewskiego „Wina i Kara”

(„Pierestuplenje i Nakazanie”; Teodor Michałowicz Dostojewski, 1821-1881); c. wave fala zbrodniczości, chwilowy wzrost liczby zbrodni zwłaszcza jednego rodzaju.

Crimean, adj. (krajmi'en) krymski, dotyczący Krymu, półwyspu w pld. Rosji; C. War hist. Wojna Krymska (1854-1856) Rosji przeciw Turcji, którą wsparli: Wielka Brytania, Francja i Sardynia; pokój w Paryżu 1856; C. wheat roln. pszenica pld.-ros. rozpowszechniona na wielkich preriach pn.-amer. od South Dakota do Teksasu i od Mississipi po Góry Skaliste oraz w bezdrzewnych prowincjach Kanady.

crimen, s. (kraj'men; ł. kri'men) pr. zbrodnia; c. laesae majestatis pr. (kraj'men li'zi medzestej'tis; ł. kri'men le'ze majesta'tis) obraza majestatu.

criminal, adj. (kri'mineł) 1) zbrodniczy; 2) karny, odr. cywilnego; 3) winny zbrodni; hist. dawniej zbrodni głównej, gardłowej; 4) karygodny, naganny. c. conversation, pr. skrót. crim. con. bezprawne spółkowanie z mężatką.

criminal, s. zbrodniarz, osoba zasądzona za zbrodnię.

criminalism, s. (kri'minelizm) zbrodniczość, skłonność do popełniania zbrodni.

criminalistic, adj. (-lys'tik) skłonny do popełniania zbrodni, zbrodniczo usposobiony.

criminalist, s. (kri'minalist) 1) prawnik obeznany z prawem karnym, kryminalista; 2) psychiatra badający osoby skłonne do popełniania zbrodni, kryminalista; 3) osoba skłonna do popełniania zbrodni.

criminal syndicalism pr. w niektórych stanach ustawa karna wzbraniająca użycia gwałtu lub nawoływania do gwałtów w celu przeprowadzenia zmiany politycznej, zbrodniczy syndykalizm.

criminate, vt. (kri'minejt) 1) oskarżyć o zbrodnię; 2) uznać coś za zbrodnię.

criminatory, adj. (-tori) oskarżający.

criminologist, s. (krimina'łodżist) kryminolog.

criminology, s. (-łodżi) kryminologia, badanie społecznych przejawów w związku ze zbrodniami, kryminalistyka.

crimious, adj. (kri'minöz) 1) zbrodniczy, występny, nieczny; 2) winien zbrodni, karygodny, współwinny, objęty winą.

crimp, adj. (krimp) łomliwy, dający się łatwo zmiąć; przen. słaby, wątły, np. dowód, argument.

crimp, s. 1) werbownik najmujący majtków gdy pijani; 2) pomieście, pokreślenie; 3) szew. kopyto, ob. cramp.

crimp, vi. mąć się.

crimp, vt. 1) mąć, mietosić; 2) hist. werbować pijanych majtków do służby okrętowej i sprowadzać ich w stanie bezprzytomnym na okręt.

crimpage, s. wynagrodzenie za zwerbowanie majtki na pijanemu.

crimping house dom, w którym najmuje się w ten sposób żołnierzy lub majtków.

crimson, adj. (krim'zn) karmazynowy, szkarłatny, kolor czerwonego, krwawy.

crimson, s. karmazyn, kolor ciemno-czerwony.

c. clover, (k. klo'wer) bot. inkarnatka, koniczyna szkarłatna *TRIFOLIUM INCARNATUM*, Linn., cenniona przez rolników Eur. i Amer.

c. flag, (k. fleg) bot. lilia kafińska *SCHIZOSTYLIS COCCINEA*, Backh. & Harv., Afr. Pld.

Crim Tatar lub **Tartar Tatar** krymski.

crin, s. (krę; fr.) ciężki jedwab otrzymywany z substancji dobowanej z gruczołów jedwabnika.

crinal, adj. (kraj'ni) dotyczący włosów, włosowaty, włochaty, z włosu.

crinated, adj. (kraj'nejtyd) owłosiony, mający włosy, także **crinator** (kraj'netori., Ang. kraj'netōri) i **crinitory**.

crine, s. (krajn) włosy (pl.), czupryna, włos (zbiorowo).

cringe, s. (krindz) płaszczenie się, służalcze zachowanie się.

cringe, vi. 1) zmartwieć ze strachu, sięgnąć się w kabłąk; 2) spłaszyc się przed kim, upodlić się z chęcią przypodobania się; vt. skurczyć.

cringeling, s. (-lin~) służalec.

cringing, adj. 1) skurczony ze strachu; 2) skurczony ze służalstwa.

cringle, s. (kringl) 1) mar. ucho u żagla itp.; 2) powrót do trzymania wrot; 3) pierścień metalowy na uprząży.

crini, przedr. (kri'ni-) włosy. **crinière**, s. (krinie'r) hist. w średniowiecznej uprząży ta część okrycia konia, która ochrania kark i grzywę.

Criniger, s. (kri'ndžer) zool. liczny rodzaj ajz. i afr. bulbulów, znamieny długim włosom zwisającym z upierzenia.

crinite, adj. (kraj'najt) 1) mający włosy; 2) bot. i zool. owłosiony. **crinite**, s. pal. kopalny liliowiec. **crinitory**, adj. (kraj-, kri'nitōry Ang. -tōri) ob. **crinated**.

crinkle root, (krinkl'rut) bot. amer. żywiec dwulistny *pepper root* *DENTARIA DIPHYLLA*, Linn.

crinoid, adj. (kraj'-, kri'-no-id) 1) kształtu lili; 2) zool. przynależny do liliowców.

crinoid, s. zool. liliowiec.

crinoidal, adj. (kraj-, kri'-no-i'dl) zool. i paleont. liliowcowy.

Crinoidea, s. pl. ('-di-a) zool. liliowce, gromada w rzedzie szkarłupni, *ECHINODERMATA*; niegdyś bardzo rozpowszechnione w oceanach od czasów paleozoicznych, obecnie są rzadkie, lecz jeszcze tworzą gźdździejście ogromne jakby gąszenie na dnie wielkich otchłani oceanicznych.

crinoline, s. (kri'nolin) hist. krynolina, a) sztywne płótno używane dawniej na spodnie by nadać wieżchniej sukni więcej obwodu; b) suknia na obręczach (stalowych, trzcinowych itp.), modna w połowie w. XIX, wprowadzona przez cesarżową Eugenję, żonę Napoleona

III (podobno w celu zamaskowania ciąży cesarżowej).

crinose, adj. (krino'z) włochaty, z włosów; owłosiony, kosmaty.

crinosity, s. (-iti) włochatość, kosmacizna.

Crinum, s. (kraj'nom) bot. rodzaj cebulkowatych roślin zwrotn. rodziny amarylkowatych, *AMARYLLIDACEAE*, rzędu liliowych, *LILIFLORAE*, np. *C. AMABILIS*, Donn. na Sumatrze; c. osobnik tego rodzaju.

-crinus, przyr. (-kraj'nes) wskazujący na rodzaj liliowców; **-crinidae** wskazuje na rodzinę.

criobolium, **crioboly**, s. (krajobo'llom, kraj'a'boli; kri'os baran, tryk, por. **taurobolium**) mit. kl. uroczystość na cześć Cybeli i Atysa z ofiarowaniem tryka, którego krew spływała na ofiarującego.

Crioceras, s. (kraj'a'sōres) paleont. rodzaj amonitów serii kredowej z kunsztownie zwinętą przegrodą skorupy.

Crioceris, s. (kraj'a'sōris) zool. rodzaj owadów obejmujący szkodnika szparagów, ob. *asparagus beetle*.

criophore, s. (kraj'ofor) hist. gr. figurynka przedstawiająca mężczyznę niosącego barana; zazwyczaj figura boga Hermes; przydomek Hermes *Criophoros* (krio'foros) jako patrona trzód.

criosphinx, s. (kraj'osfinks) hist. kl. sfinks z głową barana.

cripes, int. (krajps) eufemizm zamiast **Christ** (krajst) użyty jako zakłęcie; ob. **eledonism**.

cripple, adj. (krypł) chromy, kulawy, ułomny.

cripple, s. 1) kulawy, ułomny; gw. kuternoga, kulas; 2) inwalida, kaleka, niezdolny do pracy.

cripple, vi. 1) kuleć, chromać, kusztykać; 2) okuleć, utracić możność używania nóg, osłabnąć, okaleczyć, zostać kaleką; vt. pozbawić użytku nóg; pozbawić sił i możności normalnego działania, okaleczyć.

crippleness, s. (-nes) kalectwo, okaleczenie, chromota, kulawość.

crippler, s. ('-er) 1) kto lub co okalecza; 2) garb. drewniany przyrząd do garbowania skóry.

cripple stopper strzelba do dobicia rannego ptactwa.

crisis, s. (kraj'zys) 1) med. a) przełom, przesilenie, kryza (f), kryzys (m), w chorobie chwila przełomowa, od której zależy nawrót ku wyzdrowieniu lub ku śmierci; b) napad w wadzie rdzenia; 2) ekon. okres zawiązków gospodarczych zmierzający do koniecznej decyzji co do zmiany stosunków; adj. **crisis** (kraj'zyk) kryzysowy.

crisp, adj. (krisp) 1) kędzierzawy, ułożony w loczki, falisty; 2) kruchy, łomliwy, chrupliwy, c. *lettuce* sałata twarda i łomliwa; 3) o stylu: pełen życia a zwiezły, jasny i rezolutny; -ly adv. (-li) 1) krucho; 2) sucho; -ness s. (-nes) 1) kruchość; 2) suchość, zwieźłość; chłód.

crisp, s. 1) kędzior; 2) skwarek; 3) chrupliwy cukierek; 4) gw. St. Zj. nowy banknot (szeszczak).

crisp, vi. 1) zwinąć się, falować; 2) krzepnąć; 3) wydawać szeszczający głos łamania czego kruchego.

crisp, vt. 1) układać w loczki, to c. hair; powodować fale to c. water; smażyć na krucho to c. toast; przysposobić opowiadanie do takiej formy, by zajęło słuchaczy to c. up a story; 3) mech. frezować, wyźbiać.

crisped, adj. (-d) bot. kędzierzawy, np. kapusta.

Crispin, s. (kris'pin) 1) Kryspin, męskie imię własne, dzień patrona (biskupa w Pawli w w. V, patrona szewców; 25 paździer.; 2) c. szewc; 3) c. męska siermięga fr. z wczesnego średniowiecza.

crisping iron żelazko do włosów.

criss, s. (kris) wierzch drewnianego stojaka, na którym robi się okragie dachówki.

crissal, adj. ('-eł) zool. podogony (czyt. pod-o.), ob. **crissum**.

crisscross, adj. i adv. ('-kros) w krzyż, na krzyż.

crisscross, s. dawniej **Christeross**, 1) znak krzyża św. nakreślony ośbicie przez analfabeta zamiast podpisu; zazwyczaj świadek lub urzędnik wpisuje po obu stronach tego znaku imię i nazwisko podpisującego.

John X Doe
per me Joe Smith
czego, z dopiskiem: per me (podpis
świadka); 2) szubienica, zabawa,

X		o
X		o
o		X

zwana także **oughts and crosses**, **ticktacktoe**, **ticktacktoo**; 3) deseń w krzyżyki; 4) w piłce metowej i nożnej podanie piłki towarzyszowi swojej drużyny biegnącemu w przeciwnym kierunku; 5) w amer. piłce nożnej partia rozpoczęta po jednej stronie linii, następnie rozwijająca się jako atak po przeciwnej stronie.

crisscross, vt. znaczyć w krzyżyki, znaczyć na krzyż.

crisscross inheritance biol. dziedziczenie znamion płciowych przez synów po matce, przez córki po ojcu.

crissum, s. (kri'som) pl. **crissa** (-a) zool. część ciała ptaka otaczająca otwór odbytowy lub upierzenie tej części.

crista, s. (kri'sta) pl. -ae (-i) zool. i anat. ob. **crest**, 1) grzebień, w szcz. u ptaków (z wyjątkiem biegusów) podłużny grzebień sterujący pionowo, jakiego nie ma u ssaków; 2) u zęba trzonowego ob. **crochet**.

cristate, -d adj. (kris'tejt, -yd) grzebieniasty.

Cristatella, s. (kristate'la) zool. rodzaj słodkowodnych mszywiolów, **BRYOZOA** czyli **POLYZOA**.

cristiform, adj. (kri'stiform) grzebieniasty.

Cristino, s. (kristi'no) hist. hisz. stronnik regentki Marii Krystyny (1885-1902) przeciw Karlismom.

Cristopira, s. (kristopaj're) bakt. rodzaj krętków, **SPIROCHÆTE**, pa-sorzytujących w mięczakach.

Cristovomer, s. (-wo'mör) zool. rodzaj dużych pstrągów pin-amer., ob. **naymacush**.

cristobalite, s. ('-belajt) min. krystobalit, tlenek rzędu szklistych, grupy kwarcu, c. w. 2.3333; t. 2.5-3,

zbliżony do trydymitu (którego skład jest SiO_2), odmiana stała w temp. od 1340° do 1625°C .

criteriology, s. (krajt'ri'olodži) log. kryteriologia, część logiki poświęcona ustaleniu kryterium lub kryteriów; nauka o probierzach logicznych.

criterion, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

criteria, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critical, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

criticism, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

criticize, vi. ('-tisajz) 1) krytykować, sądzić jako krytyk; 2) ganić, znajdować błędy; vt. krytykować kogo lub co.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

critic, s. (krajt'i'ri'on) log. probierz sądu; standard mierzenia prawdy, istnienia, zasady, opinii za pomocą porównania z badanym przedmiotem; kryterium, pl. **criteria** kryteria.

Croat, s. (kro'at) Chorwat, Horwat, Kroat (m) Chorwatka, Horwatka, Kroatka (f); członek narodu zach.-słowiańskiego Chorwatów.

Croatian, s. (kro'ten), **C. Indian**, mieszaniec krwi indiańskiej, murzyńskiej i białej; od niedawna urzędowo jako odrębna grupa ludnościowa w St. Zj.

Croatian, s. 1) ob **Croat**, s. 2) język chorwacki, identyczny z serbskim, lecz pisany literami łacińskimi (serbski — cyrylicą).

croche, s. (krosz) 1) guzek na szczytce różka jeleniego; 2) przest. pastorał.

crochet, s. (-e') 1) hac, szydełko. **crocheting**, s. (kro'szetin~) hac. szydełkowanie, robota szydełkowa.

crocidolite, s. (krosi'dolajt; kro-kys' krokydos' gr. włókno, lithos gr. kamień) min. krokidolit, azbest rybekitowy o włóknach bardzo mocnych i spoistych; sylikoid rodziny amfibolu.

Crocoidura, s. (krosidiu'ra) zool. rodzaj owadożernych osteprypsków o białych ząbkach, na półkuli wsch.; ob. shrew.

crocin, s. (kro'sin; kro'kos gr. szafran) glikozyd otrzymywany z szafranu jako żółtawo-brunatny, amorfny proszek.

crock, s. (krok) 1) naczynie gliniane; 2) czerep; 3) szkap; 4) zydeł.

crock, vt. 1) włożyć do glinianego naczynia; 2) zakryć dolny otwór wazonka czerepem.

crockery, s. ('-ri) naczynia gliniane zbiorowo; statki gospodarstwa domowego.

crocket, s. (kra'kit) bud. ozdoba dachu u krawędzi, często z blachy w kształcie liści bogato wypukłych; -ed, adj. (krakie'tyd) ozdobiony w ten sposób (o dachu, domu, wieży itp.); -ing (-in~) zaopatrzenie w ozdoby tego rodzaju.

crocodile, s. (kro'kodajł) 1) krokodyl, gad rodzaju **CROCODYLUS**, a w szerszym znaczeniu każdy gad rodziny **CROCODYLIDAE**, lub całego rzędu **CROCODYLIA**; Afryka, Ameryka, Australia, Azja; 2) przen. ktoś udający współczucie: krokodylowe łzy **crocodile tears** udane, nie-szczere; 3) skóra krokodylowa używana na wyroby galanterijne; 4) log. krokodyl, sofizmat oparty na starożytnym przykładzie, w którym mowa o krokodylu, ob. **dilemma** 1).

Crocodylia, s. pl. (krokody'lia) zool. krokodyle, rząd gadów, zwany także **CROCODYLINA**, **LORICATA**, **EMYDOSAURIA**, obejmujący krokodyle, aligatory, kajmany, gawale i pokrewne postacie wymarłe; jajorodne, składają jaja w piasku lub gnijących roślinach, gdzie je słońce wygrzewa; wyłącznie mięsożerne.

crocodility, s. ('-iti) log. sofistyczna argumentacja, sofizmat; ob. **dilemma** 1).

crocoite, s. (kro'ko-ajt) min. krokoit, gipsowiec rzędu chromianów, PbCrO_4 (chromian ołowiu, teor. 69 tlenku ołowiu, 31 trójtlenku chromu), c. w. 5.9-6; zwany także **krokoit** ołowiany.

croconate, s. (kro'konejt) chem. **szafrańnian**, sól lub eter kwasu **szafrańnianego**.

croconic, adj. (kroka'nik) chem. **szafrańniany**, dotyczący żółtego kwasu krystalicznego $\text{C}_2\text{O}_3(\text{OH})_2$.

Crocossia, s. (krokaz'mia) bot. rodzaj afr. ziół kłęczowych z rodziny kosaćcowatych **iris** rodziny **IRIDACEAE**.

Crocus, s. (kro'kes; ar. kurkum) 1) bot. **szafran**, rodzaj ziół z rodziny kosaćcowatych; **szafran siewny** fall c. **C. SATIVUS**, Linn.; c. pl. **croscus** (kro'kuzis) i **croci** (kro'saj) osobnik tego rodzaju (roślina, kłacz, kwiat); 2) c. a) kolor **szafrańnowy**; b) kolor **niebiesko-czerwony**; 3) apt. **szafran**; 4) chem. **przest. czerwony proszek** (zazwyczaj tlenek metalu), np. c. of **Mars**, c. of **Venus**, c. **metallorum**, c. of **antimony**; 5) St. Pld. i Ind. Zach. **gruba wereta**, c. bag, c. cloth.

Cresus, s. (kri'zes) **Krezus**, król Lidii z VI w. przed Chr., ogromnie bogaty, stąd: **bogacz**.

croft, s. (kraft) Ang. 1) zagroda, obejście; 2) folwark dzierżawny; 3) r. jaskinia, grota; 4) gw. ang. **karafka**, **manierka**.

crofter, s. (-er) Szk. **dzierżawca** (poniżej £30) w odpowiedniej parafii (**crofting parish**).

croftland, s. (-lend) Ang. **urodzajna ziemia**, **folwark** w dobrej kulturze.

croix de guerre (kroa'dger) odznaczenie wojskowe a) krzyż belgijski z 1905; b) fr. krzyż brązowy z 25 października 1915.

Crom, **CROM**, C. R. O. M. robotnicza unia meksykańska **Confederacion Regional Obrera Mexicana**, założona w r. 1918.

Cro-Magnon race (kro-man'ja'rejs) antropol. rasa kromanionńska, rasa ludzka, której szczątki sprzed lat ok. 500,000 znaleziono w jaskini **Cro-Magnon** pod Dordogne we Francji.

cromaltite, s. (kromaltajt; od **Cromalt Hills** w Szkocji) petr. **kromaltyt**, piroksen serii alkalicznej składający się z egiryno-augitu i melanitu z domieszką biotytu.

Crom Cruaich, **Cenn C.**, (krom kru'ak, ken k.) mit. irł. naczelný bóg irlandzki stojący w Magh Sleacht (Dolina Adoracji) w powiecie Cavan, Ulster, w otoczeniu dwunastu mniejszych bożków; figury te zburzył św. Patryk w pierwszej połowie w. V.

Cromer, adj. (kro'mör) archeol. **kromerowy**, określający prymitywne narzędzia kamienne znalezione w **Cromer**, Norfolk w Ang.

Cromerian, adj. (kromi'rien) arch. **kromerowy**, dotyczący kultury i rasy ludzkiej, po której pozostały zabytki w **Cromer** w Ang.

cromfordite, s. (kram'fördajt; od **Cromford**, Ang.) min. ob. **phosgenite**.

cromlech, s. (kram'lek, '-lech; crom wal. wypukły, lech wal. płyta kamienna) 1) ob. **dolmen**; 2) krąg pionowych kamieni.

Crommyonian sow (kramio'njen sau) mit. gr. **dzika świnka**, która niszczyła kraj dookoła **Krommyon** na półwyspie korynckim; ubił ją **Tezeusz**.

Cromwellian, adj. (kromue'lien) **kromwellovski**; a) dotyczący **Oliwego**.

ra Cromwella, „protektora Rzeczypospolitej” (protector of the Commonwealth, 1653-1658); b) dotyczący stylu mebli owej epoki, np. Cromwell chairs; C. ch. fotel kromwellowski, proste kwadratowe krzesło z wytwornym wykończeniem towarzyskim, siedzenie i oparcie kryte skórą, obitą złotymi gwóźdźkami; s. hist. zwolennik Oliwera Cromwella.

Cromwell Bible Wielka Biblia z 1539.

Cronartium, s. (kronar'sziom) bot. rodzaj grzybków podstawczaków podgromady PROTOBASIDIJ rzędu rdzy UREDINALES zmieniających żywiciela (różnopiennych heterocious), którego okres ognikowy, aecio-stage, mija na roślinach iglastych; C. RIBICOLA, powodujący rdzę białej sosny, mieszkająca w okresie urodozpor i teleuzpor na porzeczkach, agrestie itp.; rdza wejmutowo porzeczkowa.

crone, s. (kro'n) 1) zwiędła stara baba, wiedźma; 2) r. zdieciniały i zbabiły starzec; 3) stara owca.

Cronian, adj. (kro'njen) mit. kl. Kronosowy, Saturnowy; C. sea Morze Arktyczne.

Cronides, s. (kro'nidis), Cronion, s. (kro'nian) Zeus, syn Kronosa.

cronish, adj. (kro'nisz) babi, bab-ski, zrzedny, niedogodzony.

cronk, adj. (kronk) kraczący, charczący, dawniej: charkotliwy, charkawy.

cronk, s. krakanie (kruków, gawronów, wron), kranie (dzikich gęsi, żoraw, łabędzi).

cronstedtite, s. (kran'stetajt, po szwedzk. min. A. A. Cronstedt/cie) kronsztedyt, sylikoid grupy chlorytu; skład chem. odpowiada bogatemu w żelazo prochlorytowi: $3\text{FeO} \cdot \text{Fe}_2\text{O}_3 \cdot 2\text{SiO}_2 \cdot 3\text{H}_2\text{O}$.

Cronus, Kronos, s. (krones) mit. kl. Kronos; Chronos (gr. Czas), tytan, syn Uranosa i Gaj (gr. Nieba i Ziemi) stracił z tronu swego ojca, a potem — by ująć tajemiu samemu losowi — zjadał swoje dzieci (Czas zjada swe potomstwo), aż udało się jego żonie, Rhei, ukryć syna, Zeusa, i ten z kolei pozbawił go tronu; para-leli Kronosa z Czasem nie uznaje poważna część mitologów uważając ją za grę słów (chronos gr. czas); lecz w rzeczywistości Kronos był uważany za boga czasu, choć zdaniem tych mitologów mylnie.

crony, s. (kro'ni) kumpan, kum; vi. być z kim za pan brat, obcować z kim stale; with.

crook, s. (kruk) 1) krzywe narzędzie z zagłębieniem np. hak, pogrzbacz, dawniej sierp; zawiąsy u drzwi; pastorał; 2) zgięcie, zginanie, dawniej ugięcie kolana na znak hołdu; 3) kawał gruntu o nieregularnym kształcie; 4) zgięta rączka laski, parasola itp.; 5) pot. oszust, szachraj, (por. gw. krzyw); 6) bot. wąż; 7) muz. mała rurka zazwyczaj zgięta, wkładana do instrumentu dętego dla obniżenia tonu lub kłucza; on the c. na lewo, lewem, oszustwem, bezprawiem.

crook, vi. wic się, kęcić się (jak rzeka, droga); zgiąć się; hist. ugiąć kolana na znak czolobitności; vt. zgiąć, ugiąć; c. the elbow gw. pić; (od dawnego zwyczaju spiatania ra-

mion dwóch pijących w zgięciu łokcia na znak braterstwa).

crookback, s. ('-bek) garbus, ob. hunchback.

crooked, adj. ('-yd) 1) krzywy, kręty, wygięty, zgięty; nie prosty; pokrzywiony, skoślawiony; 2) kręty, nieuczciwy; c. i c.-ly, adv. nieuczciwie.

Crookes' glass (Sir William Crookes, 1833-1919) opt. szkła Crookesa (kruksa), szkła mające zapobiegać zaćmie, cataract; C. layer przestrzeń Crookesa, warstwa pary oddzielająca masę lub ciecz w stanie sferoidalnym od powierzchni, na której spoczywa; C. space ciemnia Crookesa, przykatodowy obszar ciemny w silnie wypróżnionych rurkach Crookesa; Crookes tube rurka Crookesa, w jakiej rozrzedzenie jest doprowadzone do stopnia zwanego próżnią Crookesa, C. vacuum; w tej próżni molekuly mają więcej swobody działania niż w każdym innym znanym środowisku.

crookesite, s. (kruk'sajt) min. krukstyt, bluszcz selenowy w klasie lamprytów (blaskotów) (Cu, Tl, Ag) Se, c. w. 6.9.

crookneck, s. (kruk'nek) bot. dwa rodzaje dyni (squash) o kształcie flaszki z wygiętą szyjką: letnia summer c. CUCURBITA PEPO, Linn., i zimowa, winter c. CUCURBITA MOSCHATA, Duchesne.

Croomia, s. (kru'mia) bot. amer. rodzaj ziół liliowych rodziny Stemonaceae, ob.

croon, vi. 1) nucić, mruczyć jednostajną melodię żalonym głosem; vt. śpiewać półgłosem (w szcz. tanie czułościowe kuplety popularne); crooner, s. śpiewak takich piosenek.

crop, s. (krap) 1) wole ptasze, workowate miejsce czasowego przechowania pokrnitego ziarna w rozszerzonym przełyku; stąd także podobne rozszerzenie gardzieli innych zwierząt, np. niektórych owadów; 2) plon, zbiór, sprzęt (ziemiopłodów), żniwo, żniwa (pl.), urodzaj; stąd także roczny przypływ np. z łowów, ciecica lodu, zbiórki chrustu itp.; posiew, wynik jak gdyby zbiór ze siewu np. a c. of rumors, gossips, lies itp.; 3) cała wyprawiona skóra sztuki bydła; 4) zbiór terpentyny z około 5000 drzew; 5) krótka strzyżona czupryna; 6) podcięty ogon, strzyżone ucho zwierzęcia; 7) bud. ozdoba na szczycie budynku lub jego części; 8) gór. a) wynurzenie się warstwy kopalnej na powierzchnię ziemi; b) ta część warstwy kopalnej, która wynurzyła się na powierzchnię ziemi; ob. outcrop; 9) mar. wypukłość.

crop, vi. 1) przynieść zbiór; 2) wynurzyć się, wyjść na jaw; 3) geol. ukazać się na powierzchni ziemi (spod ziemi); 4) obrywać czubki; vt. 1) przystrygać, strzyć, podcinać; 2) sprzątać (żniwo); 3) obcinać (margines) aż do linii druku.

crop-bound, adj. ('-baund) wet. dotyczący paraliżu wola wskutek przepełnienia niestrawną substancją.

crop-ear, s. ('-ir) a) strzyżone ucho; b) zwierzę ze strzyżonymi uszami.

crop-eared, adj. (-d) 1) mający strzyżone uszy; 2) mający krótko

strzyżone włosy, wskutek czego uszy nadmiernie wystają, hist. amer. o purytanach, zwanych z tej racji także Roundheads.

crop-grass 1) korakan crab grass ELEUSINE INDICA, Gaertn., ob. yard-grass.

crop index wskaźnik urodzaju, stosunek zbioru pewnego ziemioprodu z pewnego obszaru w porównaniu do zbioru całej okolicy (powiatu, kraju, państwa, kuli ziemskiej) przyjętego jako 100.

cropland, s. (krap'lend) ziemia orna odpowiednia pod gospodarkę rolną.

croppa, s. na Isle of Man duży kamienny garnek.

crop pasture pastwisko, na które wypęda się bydło dopiero wtedy gdy zasiewy (soja, kukurydza, fasola, orzacha itp.) już bliskie są dojrzewania.

cropper, s. 1) Pld. St. Zj. dzierzawca gospodarujący na dział t. j. na podział zbioru; 2) ogrodnik uprawiający specjalne sezonowe ziemioprodukty; 3) roślina dająca w danej okolicy szczególnie pomyślne wyniki; 4) maszyna do strzyżenia; robotnik kierujący taką maszyną lub strzyżący bez maszyny; 5) (goiob) gardłacz, ob. pouter pigeon; 6) pot. upadek na łeb na szyję (neck and crop), to get a c. spaść z konia w pędzie.

croppy, s. (kra'pl) hist. ang. 1) około 1798 Irlandczyk noszący włosy krótko strzyżone na znak sympatyzowania z Rewolucją Francuską; 2) purytanin czyli Roundhead.

crop rotation roln. rotacja zasiewów, nauka o odpowiednim następowaniu po sobie ziemiopłodów na uprawnej ziemi, płodźmian.

cropweed ob. knapweed.

croquet, s. (kroke') krokiet, zabawa ogrodowa grana na trawniku drewnianymi kulkami i drewnianymi młotkami na długiej rączce, z drucianymi brankami; v. krokietować, (w pewnej pozycji) odesłać kulę przeciwnika z korzystnego położenia daleko precz.

croquette, s. (kroket') kuch. krokieci, a) z mięsa i ptactwa; b) z cukrów i czekolady.

crore, s. (kror) Ind. Wsch. kror, dziesięć milionów; w pieniądzu 100 laków czyli 10,000,000 rupi, pisze się: Rs 1,00,00,000.

crosa, s. (kro'sa, s. i pl.) w staroż. Ind. miara długości 5.13 km.

crozier, crozier, s. (kro'zör) 1) kość pastorał biskupa, opata, przeorys; 2) bot. budowa podobna do pastorału, ob. circinate; 3) astr. C. ob. Southern Cross, ob. constellation.

cross, adj. (kros) 1) przecinający, poprzeczny, skośny, nie równoległy; 2) przeciwny, sprzeczny, niepomysłny; 3) zgryźliwy, opryskliwy; 4) wzajemny, obustronny; 5) mieszany, krzyżowany.

cross, adv. 1) skośnie, na ukos, na krzyż; 2) na przetaj; 3) niepomysłnie, na opak.

cross-, przedr. na krzyż; c.-bearer giermek; c.-bearings, mar. zamiar krzyżowy.

cross, s. 1) znak krzyża św.; 2) hist. krzyż używany w starożytności do wykonywania kary śmierci; w szcz. the C. krzyż na którym ukrzyżowano Jezusa Chrystusa (przedstawiany zazwyczaj wbrew prawdzie historycznej do góry głową, gdy w rzeczywistości poprzeczka krzyża była u dołu prostopadłego słupa i skazańca przybijano do góry nogami; 3) zestawienie słupa prostopadłego i poprzecznego idącego górą powtarza się jako symbol boskości od czasów neolitycznych, ob. *ankh*, *archepiscopal*, *Calvary*, *swastika* (Persów, Nawahów itd.), *tau*; 4) monument z krzyżem, np. *Charing Cross* w Londynie; odznaka z krzyżem; krzyż Krzyżaków; krzyż jako odznaczenie, order; 5) symbol bólu i ciężkich doświadczeń, np. znośić krzyż; zmartwienie, udręka; 6) astr. Krzyż, ob. *Northern Cross*, *Southern Cross*, *constellation*; 7) elek. krótkie splecie; 8) warcaby, skok z pola 11 na 15 i 23 na 18 ob. (III) *checker*; 9) kuśn. dwa kawałki futra zszyte na krzyż; 10) mech. rura z połączeniem na cztery strony; 11) roln. krzyżowanie ras zwierząt i roślin.

cross, vi. 1) przejść na przełaj, minąć; 2) minąć się, np. listy, pociągi; 3) krzyżować rasy; 4) kość. leżeć krzyżem; 5) *one's self* przeżegnać się; 6) sport, minąć linię w polo w sposób zakazany (przed współgrającym w odległości niebezpiecznie bliskiej).

cross, vt. 1) przest. ukrzyżować; 2) zrobić znak krzyża św., przeżegnać; 3) przekreślić; 4) przeciąć (drogę), minąć, przejść mimo; 5) sprzeciwić się; 6) pisać na krzyż poprzez pismo; 7) krzyżować (zwierzęta, nasiona); 8) orać na krzyż, *c. plow*; to *c. one's fingers* spleść palce z życzeniem; to *c. one's heart* zakładać się; to *c. the cudgels* złożyć broń, poddać się; to *c. over biol.* przejść z jednego chromosomu na inny; teatr. przejść z jednej strony sceny na drugą; to *c. the suit* karty, wybrać inną kozę niż wyłożona; to *c. swords* stanąć do walki.

c. bar poprzeczka, drąg poprzeczny.

c. beam rozpóra, belka poprzeczna; poręcz.

crossbill, s. ('-bil) zool. krzyżodziób, rodzaj ptaków z rodziny łuszczaków, *FRINGILLIDÆ*; k. sosnowy *LOXIA PITYOPSITTACUS*; k. świerkowy *LOXIA CURVIROSTRA*.

cross bill, pr. skarga wzajemna.

cross birth, (k. bór) med. poprzeczne położenie płodu (do podłużnej osi macicy).

crossbred, adj. ('-bred) mieszany, pochodzący z krzyżowania ras; *c. wool* wełna owiec mieszanej rasy.

crossbreed, vt. ('-bri'd) krzyżować rasy; s. mieszaniec pochodzący z krzyżowania dwóch ras.

cross bun pieczywo z krzyżem jądane w Wielki Piątek.

c. dyeing w farbowaniu materiałów tkanych z rozmaitych tkanin (np. wełny i bawełny) kolejne stosowanie barwników odpowiednich dla każdej z tych tkanin.

crossed paralysis, *c. palsy*, med. paraliż boczny, poprzeczny, a) pa-

raliż ramienia po jednej stronie, a nogi po drugiej; b) paraliż kończyn po jednej stronie, a twarzy po drugiej.

cross-examination, s. pr. ang. po badaniu przez adwokata jednej strony badanie przez adwokata przeciwnej strony; *c.-examine* badać w ten sposób.

cross-eye, s. ('-aj) med. zez wewnętrzny, zez zoczny, zez na wewnątrz (ku nosowi), *convergent strabismus* *ESOTROPIA*, *STRABISMUS CONVERGENS*.

crossfoot, vt. (kros'fut) dodawać liczby w kierunku poziomym (w rozmaitych kolumnach, nie w jednej kolumnie z góry na dół).

cross frog, kol. żabka kolejowa, urządzenie pozwalające na przejście koła z szyny na szynę, gdy tory spotykają się pod prostym kątem.

cross grain, 1) poprzeczny słoć; 2) przekrój słoju; 3) spleciony słoć (drzewa).

cross-grained, adj. (kros'grejnd) 1) mający słoć idący w poprzek; 2) opryskliwy, swarliwy, kłótniwy; -ly, adv. opryskliwie, na przekór; -ness, s. przekora; opryskliwość.

crosshead, s. ('-hed) 1) druk. nagłówek na kilka szpalt; 2) gór. mocna drewniana rama uż nad kółkiem na linie wyciągu; 3) mech. krzyżulec, wodzik, wodnik; *c. block* sanki ślizgowe wodzika; *c. cottar* klin krzyżulca; *c. pin* czop widłowy.

cross in the chain cables mar. krzyż na łańcuchach.

crossing, s. (kro'sin) 1) przeżeganie; przekreślenie; podpisanie w poprzek; 2) przejście lub przejazd w poprzek, np. przepłynięcie Kanału Rękawkowego, przejazd przez Atlantyk, *crossing the English Channel* lub też *Atlantic Ocean*; 3) kol. przyrząd umożliwiający przejście koła z szyny na szynę (za pomocą czterech żabek, op. *cross frog*.)

cross-legged 1) siedzący na ziemi ze skrzyżowanymi nogami („po turrecku”), z kolanami na zewnątrz; 2) siedzący założywszy nogę na nogę; *crosslegs*, adv.

cross liability (k. lajebi'łiti) pr. wzajemna odpowiedzialność np. w wypadku zawinionym przez obie strony.

crossly, adv. opryskliwie.

cross multiplication, mat. 1) ob. *duodecimal m*; 2) mnożenie liczniaka jednego ułamka przez mianownik drugiego.

crossopodia, s. pl. (krosopo'dia) geol. kręte ślady w skałach osadowych, prawdopodobnie trop pozostawiony przez robaki morskie.

Crossopterygii, s. pl. (krasa'pteri'dzi-aj), -gia (-dzia) zool. grupa ryb klasyfikowana najczęściej jako rząd kostołuskich, *GANOIDEI*, a sięgająca aż dewonu (w Górach Świętokrzyskich szczątki ryb pancernych); przeważnie gatunki wymarłe, lecz są w Afryce jeszcze dwa gatunki *POLYPTERUS* i *ERPETO-ICHTHYS*, oba ze łbami opancerzonymi; grupa ta wykazuje dużo pokrewieństwa z jednej strony z chrząsto-szkieletowymi, *ELASMOBRANCHII* czyli *SELACHI*, a z dru-

giej strony z kostno-szkieletowymi, *TELEOSTEI*, dwudysznymi, *DIPNOI* i płazami, *AMPHIBIA*; niektórzy uczeni wywodzą ziemskie kręgowce z pewnych wczesnych osobników tej grupy.

crossover, s. (-o'wer) 1) przechód, przejście (przez jezdnię itp.); 2) korytarz z jednego liftu do drugiego idącego wyżej lub niżej; 3) Ang. a) rodzaj damskiej sukni której części zachodzą z boku na bok; 4) biol. wypadek przestapienia i osobnik mający takie dziedzictwo; 5) tk. tkanina z deseniem poprzecznym od brzegu do brzegu.

crosspiece, s. ('pis) 1) elek. rozpóra, szczebel np. w słupie A-owym; 2) mar. rozwora, rygiel; 3) mech. pałak, obręcz.

cross-pollinize, *cross-pollinate*, vt. (k. po'lenajz, -po'linejt) bot. zapylać na krzyż.

cross-pollination, s. bot. krzyżowanie przez zapylanie, umieszczenie pyłki jednego kwiatu na znamieniu drugiego.

cross-purpose, s. (k. perpöz) 1) sprzeczny zamiar; 2) pl. zabawa towarzyska polegająca na pytaniach i odpowiedziach wiodących do zabawnych sofizmów; 3) at -s nieporozumienie, nieświadome działanie wbrew czymś intencjom.

crossroad, s. (k.'rod) 1) poprzeczna droga, przecznica; 2) c. i c.-s rozstaj, rozstajna droga; dawniej grzebanó w Anglii samobójców na rozstaju; przen. sytuacja wymagająca wybrania między dwiema alternatywami.

cross rod, mech. dźwąg krzyżulca.

crossrow, s. ('-ro) przest. abecadło.

cross sea, mar. fala krzyżująca się, np. przy zmianie wiatru.

c. section, przekrój, obraz przeciętnej, *c. s. of a fracture* poprzeczny przekrój złomu.

c. seizing, mar. przewiąz ściągnięty.

c. sleeper, (k. sli'per) bud. belka środkowa.

c. spider, (k. spaj'dyr) krzyżak, pospolity eur. pajak domowy i ogrodowy *EPEIRA DIADEMA* czyli *ARANEIDA D.* z krzyżem na odwłoku.

cross-sterile, adj. (k. ste'ryl, Ang. -rajl) biol. niepłodny w pewnych krzyżowaniach; *c.-sterility*, s. jawość w pewnych krzyżowaniach.

cross-stitch, s. (k.'sticz) hafc. ścieg krzyżykowy; *c.-s. canvas* hafc. kanwa.

cross-stone, min. ob. 1) *chiastolite*, 2) *harmotome*, 3) *straurolite*.

cross street (k.'stri't) przecznica.

cross-town, adj. (-taun) (wagon tramwajowy) jadący na wskroś miasta, (ulica) bieżąca od końca do końca miasta.

crostrees, s. pl. (k.'tris) mar. siodło (w omasztowaniu).

crosswalk, s. (k.'uok) przejście dla pieszych przez jezdnię.

crossway, adj. (k.'uej) poprzeczny.

crossway, s. 1) ob. *crossroad*; 2) ob. sensory c.

crossways, adv. (-s) na poprzek. *cross-wind axis*, lot. oś poprzeczna.

cross-wind force, lot. składnik prostopadły do wzniesienia lub ciągu całej siły powietrznej na samolot lub jego część.

crosswise, adv. (k.'uajz) 1) w poprzek, na poprzek, na krzyż; 2) przeciwnie, na wspak.

crossword puzzle krzyżówka, krzyżówko.

Crotalaria, s. (kratalej'ria) bot. bardzo liczny rodzaj ziół strączkowych przeważnie tropikalnych; ob. sunn.

crotalic, **crotaliform**, **crotaline**, adj. (krote'lik, '-liform, '-telajn) zool. grzechotnikowy.

crotalism, s. (kro'talizm) wet. zatrucie bydła od ziela CROTALARIA SAGITTALIS na pastwisku lub w sianie.

crotalum, s. (kra'talom) hist. kl. grzechotka, kastaniet kapianów Cybeli i Dionizjusza.

Crotalus, s. (-les) 1) zool. rodzaj obejmujący grzechotnika, gromady gadów, rzędu łuskonośnych, podrzędu węzów; 2) c. apt. środek leczniczy na epilepsję; jedna część jadu grzechotnika na 9 części gliceryny.

crotaphion, s. (krote'fion) kran. szczyt wielkiego skrzydła kości klinowej.

crotaphite, -itic, adj. (kra'tafajt, -i'tik) anat. skroniowy.

Crotaphytus, ob. **collared lizard**.

crotch, s. (kroc) 1) widły (pl.); dzisiaj: podpora rozwidlona; 2) rozwidlenie, kąt utworzony przez rozwidlenie; 3) pozycja bilardowa w formie widel.

crotchet, s. (-et) 1) haczyk; 2) dziwactwo; 3) akus. haczykowaty przyrząd do usunięcia płodu po wymóżdzeniu craniotomy EXCEREBRATIO; 4) druk. kwadratowy nawias; 5) muz. ćwiartka; 6) woj. ustawienie wojsk w poprzek ogólnej linii bojowej; 7) zool. haczykowaty występ na narządzie.

crotchety, adj. (kra'czy) władsty, rosochaty, dawniej: rozsochaty.

-**crotic**, przyr. (-kra'tik) -taktowy (o tętnie).

Croton, s. (krotn) bot. kroton, rodzaj ziół i krzewów z rodziny wilczomleczowatych; C. ELUTERIA daje korę kaskarila, cascarilla bark, C. TIGLIUM — olej krotonowy, c. oil, i w nasionach trujące proteiny, kretynie, **crotin**.

crotonate, s. (kro'tynejt) chem. sól lub eter kwasu krotonowego.

cretonie, adj. (kroto'nik) krotonowy, dotyczący kwasu krotonowego $CH_3CH:CHCO_2H$ i jego związków.

crotynyl, ob. **butenyl**.

crottels s. pl. (kro'tis) bobół, łajno zajęczce, królicze.

crouch, vi. (kraucz) 1) przycupnąć (jak zwierzę czyhający na zdobycz); skulić się; 2) poniżać się przed kim; vt. opuścić (głowę, kolana) w strachu i uniżoności; **crouched burial** antropol. ob. **flexed burial**.

crunotherapy, s. (kruno'e'rapii, kru'nos gr. źródło) leczenie za pomocą wód mineralnych.

crup, s. (krup) 1) zad konia między ogonem a siodłem; 2) med. krup, dławiec.

croupier, s. (kru'pier, fr. krupie') 1) krupier, w ruletce itp. urzędnik kierujący grą, kontrolujący stawki, wypłacający wygrane; 2) na oficjalnym bankiecie osoba siedząca u końca stołu jako pomocnik przewodniczącego, siedzącego wprost naprzeciw na czele stołu; stud. kontrpunkt.

croup kettle med. kociołek do produkowania pary w wypadkach dławca, bionicy itp.

croupous, adj. (-ös) krupowy, dławcowy.

crouton, s. (krutaj') grzanka, smażony chleb biały pocięty w drobne kostki (do zup itd.).

Crova wave length (kro'wa uejw' lengz) w fotometrii długość fali dla której stosunek różnicy jasności i różnicy temperatury równa się różnicy całej siły świetlnej.

crow, s. (kro) 1) zool. kruk, rodzina CORVIDE ptaków wróblowatych, PASSERIFORMES, największy: CORVUS CORAX, kruk; dalej CORVUS CORNIX, wrona; CORVUS FRUGILEGUS, gawron; CORVUS MONEDULA, kawka; PICA PICA, sroka; 2) pianie koguta; 3) murzyn ob. **Jim Crow**; c. car. wagon kolejowy lub tramwajowy w pld. stanach dla murzynów; 4) C. Indianin plemienia Sioux; 5) C. astr. gwiazdozbiór pld. Kruk (53 gwiazdy do 7-ej wielkości); 6) mech. imadło do głównej rury wodociągowej; 7) zool. krezka (fałd otrzewnej) zwierzęcia, ob. mesenterij; 8) skrót zamiast **crowbar**, ob.; 9) przest. metalowa rączka na drzwiach wchodowych (do pukania); as the c. flies w prostej linii powietrznej; a c. to pick, a c. to pluck, a c. to pluck with anyone mieć z kim co na pieńku, mieć z kim co do załatwienia lub t.o. omówienia.

crow, czas przeszły **crew** (kru), vi. 1) pisać (jak kogut); 2) wydawać radosne okrzyki (jak niemowlę); 3) rozprawiać po junacku, przechwalać się; opowiadać smalone duby; vt. ogłosić pianiem np. poranek; to c. over nosić się nad (abl.).

crowbait, s. (k.'bejt) pałina, zastruta przynęta dla wron, zepsute mięso.

crowbar, s. (k.'bar) żelazna lub stalowa dźwignia, łom, łamulec.

crowberry, s. (k.'beri) bot. 1) bazylna czarnojagodowa, mała jagona, bagnówka EMPETRUM NIGRUM, Linn., w okolicach arkt. i alp., w Polsce na halach karpackich; 2) w St. Zj. żółtawa wielkojagodowa VACCINIUM MACROCARPON Ait. 3) mącznica ARCTOSTAPHYLOS UVA-URSI, Spreng., ob. **bearberry**; c. family bot. bazynowate EMPE-TRACEAE.

crowd, adj. (kraud) tłumny; znamieny dla tłumy.

crowd, s. 1) hist. muz. a) starożytny instrument celtycki, o kilku strunach i kwadratowym płytkim pudle, pierwotnie plektronowy, potem smyczkowy; b) osoba grająca na tym instrumencie; 2) tłum; 3) ludność; 4) wielka ilość przedmiotów, masa.

crowd, vi. 1) tłoczyć się, (o okręcie) pośpieszać; vt. 1) pchać, tłó-

czyć; c. sail mar. użyć dodatkowych żagli dla pośpieszenia.

crowded, adj. part. ('yd) natłoczony, zatłoczony, zapelniony tłumem.

crow duck, zool. łyska amer. the American coot FULICA AMERICANA.

crowfoot, s. (kro'fut) 1) jaskier lub pot. każda roślina o podobnym kwiecie; 2) ob. **crow's foot**; c. family jaskrowate (RANUNCULACEAE) rzędu jaskrowatych, RANALES.

crown, s. (kraun) 1) wieniec (na głowę); 2) korona, tiara; 3) szczyt, duma, uwienczenie; 4) moneta zwana koroną (Anglia, Austria, Francja w. XIII, Skandynawia, Węgry i.); 4) C. order korony (Austria, Indie, Włochy i.); 5) w gwarze parlamentarnej w. XIX Korona, Król, Cesarz; w W. Bryt. do tej pory Korona, Państwo, Skarb państwa; C. Company przedsiębiorstwo państwowe; 6) ob. c. glass; 7) anat. korona zęba, część zęba poza dziąsłem; 8) bot. a) korona, wewnętrzna barwna część kwiatu; b) linia styżna na łodygi i korzenia rośliny nasiennej; c) korona, szczyt drzewa lub krzewu; d) liściasty czubek na ananasie; 9) bud. zakończenie otwartej wieży skłoniem (czterech lub ośmiu) bocznych ścian ku wspólnemu ośrodkowi; 10) dent. korona, złota lub porcelanowa pokrywa na wierzchnią część zęba, ob. 7); 11) gór. diamentowy świder; 12) jubil. górna część rzuńniętego klejnotu (powyżej paska); ob. brilliant (rysunek), także bezel; 13) leśn. poszycie lasu; 14) mar. c. of tank strop zbiornika; c. width szerokość górna; c. knot kurza stopka; 15) mech. gładka powierzchnia operacyjna narzędzia np. u kowadła; 16) papier. rozmiar arkusza St. Zj. 15x19", Ang. 15x20", (dawniej ze znakiem wodnym (korona)).

crown, vt. 1) ukoronować nałożyć koronę; osadzić na tronie; 2) uczcić znakiem godności np. chwałą i czcią ukoronować go; 3) stanowić lub ulepszać szczyt; górować, panować (nad krajobrazem); 4) dent. nałożyć koronę (złotą lub porcelanową) na część zęba wystającą z dziąsła; 5) woj. zająć szczyt; 6) warcaby, podwoić figurę (nałożyć na krążek drugi krążek) na znak dojścia do rangi królowej.

c. animalcule wrotek z rodziny STEPHANOCEROS.

c. antler, ob. antler.

c. bark sucha kora z drzew rodzaju CINCHONA ob. Cinchona; zwana także Cinchona b., Cuenca b., Huamaco (wana'co) b., Loja b., Loxa (lo'ha) Loza b., pale b., pale cinchona, Peruvian b., surowiec do produkcji alkaloidów.

c. class klasa poszycia lasu: dominant panująca, co-dominant współpanująca, intermediate pośrednia, overtopped przytłumiona i suppressed, zagłuszona.

c. colony kolonia ang. w której rząd ang. zachowuje wpływ na ustawodawstwo (od zupełnego zarządu, jak np. na Św. Helenie, do prawa wetowania uchwał legislatury jak np. na Jamajce).

c. debt Ang. należność dłużna skarbowi państwa.

crown glass szkło tafłowe dęte i kręcone w kształcie tarczy mającej w środku wielkie oko, pozostawione przez dmuchawkę, o pięknym blasku, lecz szyby niewielkie i nierównej grubości; odr. szkła tafłowego z cylindrów.

c. gold mon. złoto używane na monetę ang. od r. 1634) (917 czyściwości).

c. jewels klejnoty koronne.

c. of thorns korona cierniowa.

c. prince następca tronu; **c. princess** 1) żona następcy tronu; 2) następczyni tronu.

c. rust 1) rdza PUCINIA CORONATA (na owsie) i P. CORONIFERA (na innych trawach); 2) choroby powodowane przez te rdze.

c. saw mech. piła cylindryczna.

c. scab wet. gruda, choroba dookoła kopyta końskiego.

c. wart bot. choroba alfalfy (lucerny) wywołana przez grzybek UROPHLYCTIS ALFALFÆ.

c. wheel, mech. koło wieńcowe, koło zębate drewniane.

crow's bill, crowbill, s. (-bił) 1) anat. krakodzioba myszka ramion, krakodzioby lub kruczy wyrost coracoid process (PROCESSUS CORACOIDEUS); 2) chir. i dent. kruczy dziób, obciążki do wyciągania obcych ciał, np. kul, i do wrywania zębów.

crow's foot, s. (-fut) pl. feet, 1) crowfoot, 2) zmarszczka około oczu; 3) ciesz, wpust lub kąt wcięty na końcu belki w celu połączenia z drugą; 4) studn. narzędzie z bocznym szponem; 5) woj. kotewka, ob. caltrop.

crow-silk, bot. glon RHIZOCLONIUM FONTANUM.

crow's nest, 1) bot. dzika marchew; 2) mar. bocianie gniazdo (wysoko na maszcie dla majtki); także na lądzie każda wysoka czatownia (np. budka policyjna umieszczona na środku ulicy na schodkach dla czuwania nad ruchem ulicznym).

crowtoe, s. (kro'to') 1) bot. żywiec wsch. St. Zj. toothwort DENTARIA LACINIATA, Muhl.; 2) woj. ob. caltrop.

croydon, s. (krojd) Ang. 1) rodzaj bryczki pierwotnie koszykarskiej; 2) rodzaj tkaniny bawełnianej; kartun; 3) C. część Wielkiego Londynu; dziś największe lotnisko eur.

croze, s. (kro'z) 1) wręb w watorze, zagłębienie watoru, rowek w klepcie na wieko i na dno beczki; 2) hebel jakim wycina się to zagłębienie; vt. wyciąć taki rowek.

crucethouse (kru'set-hauz) hist. skrzynia do torturowania.

crucial, adj. 1) krzyżowy, wykonany na krzyż; przecinający się; 2) stanowiący ciężką próbę, trudny do przetrwania; surowy.

crucian carp, (kru'szjen karp) zool. karaś CARASSIUS VULGARIS, eur. ryba miękkopłetwa rzędu kostnoszkieletowych, TELEOSTEI.

cruciate, adj. (kru'szejt) 1) hist. męczony na torturach; 2) bot. mający kształt krzyża (liść, płatek itp.);

3) zool. pokrywający się na krzyż, np. skrzydełka niektórych owadów; c. ligament anat. krzyżowaty więz, krzyżowe więzadło, LIGAMENTUM CRUCIATUM (atlantu, kolana, kostki).

cruciation 1) krzyżowanie, torturowanie.

crucible, s. (kru'sybi) 1) tygiel, tygielek, tyglik do topienia kruszców; 2) próżnia na topiony metal na spodzie pieca; 3) naczynie podobne do takiego tygla dla próby ogniowej; stąd przen. próba ogniowa (uczucie, miłości, uczciwości itp.); c. vt. topić kruszec w takim tyglu; c. furnace piec do ogrzewania kruszcu zawartego w tyglach; c. steel, c. cast steel metal. stal tyglowa produkowana przez stapianie w tyglu stali surowej i dodatków (blister steel) przez nawęglanie sztuczne w tyglu z topnikami (flux).

Crucibulum, s. (kru'si'biulom) bot. grzybek rzędu GASTROMYCETES; ob. Nidulariaceae.

crucifer, s. (kru'sifer) 1) kto nosi krzyż (np. na czele procesji); 2) bot. osobnik z rodziny CRUCIFERÆ czyli BRASSICACEÆ.

cruciferous, adj. (kru'si'ferös) 1) niosący krzyż; 2) bot. przynależny do rodziny krzyżowych; kapuściany.

crucified, adj. (kru'sifajd) ukrzyżowany; the C. Chrystus.

crucifier, s. (-fajer) kto przybija do krzyża.

crucifix, s. (-fiks) kość. krucyfiks. crucifixion, s. (-fi'kszn) 1) ukrzyżowanie; 2) śmierć na krzyżu; 3) ciężka próba, ciężkie przejście, tortury, męki.

cruciform, adj. (-siform) kształtu krzyża; c. ligament ob. cruciate, adj.

crucify, vt. (-sifaj) 1) ukrzyżować, przybić do krzyża; 2) zniszczyć wpływ, np. ciało swe ukrzyżowali z namiętnościami i pożądliwością; 3) torturować, nękać.

crude, adj. (kru'd) 1) surowy, będący w stanie naturalnym; 2) niegotowany, nieprzetworzony; niedojrzały, nierozwinięty; 3) okazujący brak poloru, udoskonalenia, taktu, smaku; prostacki, ordynarny; 4) gram. dotyczący rdzenia wyrazu; 5) statys. surowy, nie obrobiony, nie zestawiony.

crude, s. 1) surowa substancja, surowiec w szcz. surowa ropa naftowa, c. oil; 2) „ten crudes” dziesięć surowców otrzymywanych przy destylacji smoły z węgla kamiennego: benzen, toluene, xylene, phenol, cresol, naphtalene, anthracene, methtyl-anthracene, phenanthracene i carbazole, benzen, toluen, ksilen, fenol, krezol, naftalen, antracen, antracen metylowy, fenantren i karbazol.

crude protein, biochem. surowa proteina, ilość białek w pożywieniu obliczona przypuszczalnie przez pomnożenie sprawdzonej zawartości azotu przez przeciętną 6.25; o ile azot pochodzi z substancji nieproteinowej albo z białek, wynik nie przedstawia rzeczywistej zawartości białek.

crudity, s. (-iti) 1) pierwotność, surowość, grubość, podrzędność; 2) rzecz surowa.

cruel, adj. (kru'eł) 1) złośliwy, skłonny do krzywdzenia ludzi i zwierząt, srogi, bezlitosny, nielitościwy, okrutny; powodujący cierpienia, straszny; -ly. adv. (-i) okrutnie, srogo; -ness (-nes) r. okrucieństwo, srogość.

cruelty, s. (-ti) okrucieństwo (czyn), srogość (usposobienie); pr. w procesie rozwodowym czyn lub zachowanie się groźne dla życia, zdrowia lub równowagi umysłowej małżonka lub małżonki.

cruent, adj. (-ent) przest. krwawy. **cruentation, s. (-ej'szn)** hist. w sądownictwie średniowiecznym mniemane krwawienie rany trupa za zbliżeniem się zabójcy.

cruet, s. (kru'yt) 1) flaszkeczka, dzbanuszek (na ocet, oliwę) solniczka, pieprzniczka; 2) kość. ampułka, ozdobny dzbanek metalowy (zazwyczaj srebrny) na olej do Eucharystii; c. stand metalowa ramka z rączką na flaszkę z oliwą i octem, solniczką i pieprznijką.

cruise, s. (krujz) podróż okrężna (zwłaszcza okrętowa); jeżdżenie okrężne (np. taksówki w oczekiwaniu gościa).

cruise, vi. podróżować okrętem z portu do portu albo dookoła świata; (o taksówce) krażyć po mieście (w poszukiwaniu gościa); leśn. zwiedzać las w celu obliczenia ilości drewna jakie można uzyskać.

cruiser, s. (-er) 1) okręt, powóz, autobus, odbywający okrężnie podróż; 2) mar. kłownik, okręt wojenny o pojemności 2,000 do 16,000 ton; hist. w w. XVIII zazwyczaj okręt piracki, ob. privateer; 3) podróżny na okręcie okrężnym; 4) leśnik badający zapas drewna na pniu; 5) wysoki but używany przez leśników; 6) samochód pościgowy; samochód policyjny kraczący po mieście.

cruising radius zasięg okrętu, aeroplanu, radia, dokąd starczy paliwa, siły itp.

cruller, s. słodkie, smażone pieczywo w rodzaju pączka lecz w kształcie plecionej bułki, kółka itp.

crumb, s. (krom) 1) okrusz, okruszka, okruszyna; przen. trochę; 2) ośrodek chleba, miękuska, odr. skórki; to a c. najdokładniej, najściślej.

crumb, vt. 1) pokruszyć, rozbić lub utrząć na okruszki; 2) posypać okruskami, kuch. panierować; 3) pot. to c. the table zmieść okruszki z obrusa; c. brush miotełka służąca do tego celu.

crumble, vi. (krombi) rozpadać się na kawałki, podupadać; vt. rozbić na kawałki, łamać, kruszyć.

crumbings, s. pl. (-in's) szczątki, łom (sing.) rozwaliska, ruiny.

crumen, s. (kru'men: od crumena ł. toreбка albo skośł. cerumen (ob.) od ce'ra ł. wosk) zool. podocyny gruczoł jeleni i antylop wydający woskowinę.

Crumbles, Vincent (win'sent kroml) ekscentryczny aktor z „Nicholas Nickleby” Dickens'a, ojciec „cudownego dziecka”, Ninety.

crump, vt. (krump) chrupać, chrustać, głośno kruszyć zębami; s. chrupanie, odgłos chrupania, także crunch.

crumpet, s. (krom'pyt) naleśnik; gw. St. Zj. głowa, łeb, łepeta; gw. Ang. kaleka, kuternoga.

crumple, vt. (krompł) miąć, gnieść; -d pomięty; pokrecony, zagięty, zgięty.

crumpler, s. (-ler) upadnięcie konia z jeźdźcem.

crunch, ob. **crump**.

crunchily, adv. ('-ił) chrupiąco.

crunchiness, s. ('-ines) chrupanie, zwyczaj głośnego jedzenia.

crunchweed, s. (-uid') dzika gorczyca, ob. **charlock**.

crunode, s. (kru'nad; crux i. krzyż, node węzeł) geom. krunoda, punkt w którym krzywa sama się przecina, ob. **acnode**, **double point**.

cruror, s. (kru'or; i. krew) fizj. posoka **gore** ICHOR czyli SANIES, gnijąca część skrzepłej krwi.

cupper, s. (kru'pör) 1) rymar. podogonie, czyt. pod-ogonie, rzemysł uprząży pod ogonem konia; 2) zoot. krzyż (konia).

crural, adj. (kru'rei) anat. i zoot. udowy; c. stoch anat. łuk udowy, więzadło Pouparta czyli Falopiusza; c. **septum** przegroda udowa.

cruro-, przecz. ('-ro-) udowo-, np. **crurogenital** udowo-sromowy **GENITOFEMORALIS**.

crus, s. (krus) pl. **crura** (kru'ra) anat. 1) goleń, część tylnej kończyny między udem (**femur** czyli **thigh**) a kostką (**ankle** czyli **tarsus**); 2) rozmaite części ciała podobne do nogi lub do paru nóg, np. rozbieżne konce ciał szklanych (oka) **CORPORA CAVERNOSA**; **crura cerebri** nożki mózgowe, nożki mózgowia, mózgodnogi (Noiszewski) i l.

crusade, s. (krusej'd) 1) hist. wyprawa krzyżowa, krucjata, często C.; osiem wypraw chrześcijańskich przeciw mahometanom o posiadanie Jerozolimy, od 1096 do 1270, poza chwilowymi zwycięstwami bezskutecznych; 2) przen. krucjata, propaganda w sprawie politycznej albo społecznej, np. c. **against gambling** zwalczanie gry hazardowej, c. **against intemperance** walka z pijanstwem; 3) hist. hisz. kopia papieskiego wezwania na wyprawę krzyżową, sprzedawana na dochód kosztów wyprawy, hisz. **cruzada** (kru'ada); 4) hist. port. moneta port. pierwotnie złota (druga połowa w. XV), następnie (w. XVIII) srebrna, ze znakiem krzyża, port. **cruzado** (złota), **cruzado novo** (srebrna).

crusader, s. (-ör) 1) hist. uczestnik wyprawy krzyżowej; 2) osoba propagująca bardzo gorąco pewną sprawę społeczną, orędownik (m), orędowniczka (f); 3) w St. Zj. nazwa członków grupy nacjonalistycznej wrogiej obywatelom innym niż Anglosasi i protestanci.

cruse, s. (kru'z) dzban.

crush, s. (krosz) 1) nacisk, tłoczenie, zgniecenie; 2) ilość towaru zgniecionego do dalszej przeróbki, np. wyciśniętego soku z jabłek na jabłecznik, z winogron na wino, z ziarn bawełny na olej itd.; 3) natłok, ciżba; 4) gw. amer. nagle i bezgraniczne rozkochanie się w kim; 5) w Australii ogrodzenie z dwóch stron zważające się ku wyjściu, dla bydła przeznaczonego do piętnowania.

crush, vi. 1) kruszyć się łatwo, być łomliwym; 2) przepchać się.

crush, vt. 1) zgnieść, zgniatać; 2) miażdżyć, kruszyć, zemleć; rozdrobić; 3) przynieść ciężarem lub siłą, pogniebić, zniszczyć; 4) wycisnąć, ścisnąć, uściśkać; 5) garb., introl. wygładzić skórę przez prasowanie.

crushable, adj. ('-ebi) łatwo się kruszący, łomliwy.

crush breccia geol. drużgot kataklastyczny powstały przez mechaniczne miażdżenie przez ruchy skorupy ziemskiej, ob. **breccia**, **cataclastic**; c. **conglomerate** geol. drużgot zlepionowy powstały z otoczków czyli kamyków zaokrąglonych przez tarć, ob. **breccia**, **attrition**.

crushed strawberry (k.-t stro'be-ri) kolor czerwony świeżo wyciśniętego soku malinowego.

crusher, s. (-er) 1) kto lub co miażdży; 2) mech. łamacz, młyn wstępny; jaw c. łamacz szczękowy; gyratory c. i. precesyjny; cone c. i. stożkowy; 3) maszyna do miażdżenia kamieni, prasa do wyciskania soku z owoców, oleju z nasion; 4) robotnik kierujący taką prasą, po-prawnej c. **operator**; 5) gw. decydujący argument.

crusher sand (k. send) młaz z łamacza (odnosi się też do drobnej pospółki).

crush hat kapelusz dający się bez szkody składać lub zginać, w szcz. kiak, w Ang. **opera hat**.

crushing, adj. ('-in') przywalający, przemożny, walny; -ly, adv. (li) przeważająco, decydująco.

crust, s. (krost) 1) skórka (chleba); **kissing c.** przylepka, całusek (chleba); 2) twarda opona innego pieczywa; 3) twarda powłoka czegośkolwiek innego, w szcz. a) rogowa powłoka kopyta; b) tarcza skorupki itp.; c) osad kamienia winnego na wewnętrznej stronie butelki; d) powłoka drogi publicznej; 4) przen. powłoka (obojętności, uprzejmości, surowości) w zachowaniu się wobec interesentów; 5) garb. surowo garbowana skóra kozła i owcza przed iarbowaniem; 6) geol. skorupa ziem; 7) mech. osad mineralny na wewnętrznej ścianie kotła; 8) med. strup, brudziec, twarda masa brudu, wydzielin krwi, materii (ropy) na skórze, zwłaszcza w chorobach takich jak liszajec (**impetigo**) łojotok (**seborrhoea**), syfilis (**syphilis**), wyprysk (eczema).

crust, vi. 1) pokryć się powłoką (śniedzi, patyny, kurzu np. stara butelka); 2) pokryć się lodem np. rzeka, staw; 3) St. Zj. i Kan. chodzić po zamrożniętej wodzie, polować na lodzie, to c.-hunt; vt. pokryć powłoką.

crusta, s. (kru'sta) pl. -tæ (-ti) 1) powłoka, skorupa; 2) anat. dolna z dwóch części na jakie szara kora mózgowa (**SUBSTANTIA NIGRA**) dzieli nożki mózgowe; 3) szt. p. tablica, tablet, piaskorzeźba lub tp. przysposobiony na inkrustację; upiększenie wazy itp.; c. **petrosa** anat. polewa (zęba).

Crustacea, s. pl. (krustej'szi-i) zool. skorupiaki, liczna gromada typu stawonogów, **ARTHROPODA**, stanowiąca grupę skrzelodysznych;

głowa, tułów (głowa i tułów często zrosnięte w tułogłowie) i odwłok nogi tułowiowe i odwłokowe; a) pancerzowce (słupookie i siadłookie); b) członowce (liścionogi, widłonogi, wąsonogi i małżoraczki).

crustacean, s. (-en) zool. skorupiak.

crustaceology, s. (-sz-i-a'łodźi) zool. nauka o skorupiakach.

crustaceous, s. (-tej'szi-ös) 1) bot. mający cienką i kruchą powłokę, w szcz. u skorupiastych, naskalnych form porostów; 2) zool. a) mający pancerz; b) podobny do kraba; c) przynależny do skorupiaków.

crustalogy ob. **crustaceology**.

crust-hunt ob. **crust**, vi. 3).

crustosis, s. (krost'o'zys) wet. wyprysk znamieny cienką żółtą powłoką.

crusty, adj. (-i) 1) skorupiasty; 2) chropowaty w obejściu.

crutch, s. (kroc) 1) kula (kula-wego), kula podpaszna, laska do podtrzymywania kulawego, dziś zazwyczaj podpora składająca się z dwóch długich lasek połączonych u góry wysięcianą poprzeczką na której spoczywa pacha kulawego; 8) przen. sędziwy wiek, from **cradle** to c.; 3) ob. **crotch**; 4) mar. kątnica rufy; także wiadosta podpora w rozmaitym użyciu.

crutch, vi. chodzić o kuli; vt. 1) podierać kulą; 2) mieszać mydło w mydlarni widlastym narzędziem; 3) strzyć zabrudzone strzępy wełny z zadu owcy przed rozpoczęciem strzyżenia.

c. **paralysis**, c. **palsy** med. paraliż podpaszny, paraliż pewnych nerwów w pasze od nacisku kuli.

Cruveilhier's atrophy; C. **paralysis** (kru'weijez'a'trofi, k. para'lizys, Jan C. (kru'weijje') 1791-1874, anatom fr.) med. zanik mięśni postępujący **ATROPHIA MUSCULORUM PROGRESSIVA**.

crux, s. (kruks) pl. z ang. **cruxes**, z ł. **cruces** 1) krzyż 2) C. astr. Krzyż Południowy **Southern Cross**, gwiazdozbiór pld. (54 gwiazdy do 7-ej wielkości); 3) sedno rzeczy, rozstrzygający szczegół; 4) coś zawiłego i trudnego do wyjaśnienia; ob. **ankh**.

cruzeiro, s. (kruzej'ro) mon. złota moneta brazylijska, 10 milreisów.

cry, s. (kraj) 1) okrzyk (strachu, bólu, silnego podniecenia); 2) głęboko odczuwana prośba (o pomoc, ratunek); 3) wykrzyk, okrzyk boju; 4) powszechne wołanie opinii publicznej, ogólne żądanie; 5) płacz, lament; 6) wycie zwierząt; 7) poszczekiwanie psiarń w pościgu, stąd: psiarnia, sfora, zgraja psów, pogardli, zgraja ludzi.

cry, vi. 1) wołać (z prośbą, suplikacją); 2) krzyczeć; 3) lamentować; 4) pisać; c. **for the moon** żądać rzeczy nieziszczalnych; c. **over spilled milk** ubolewać nad czymś niepowrotnym; c. **quarter** prosić o łaskę w walce; c. **wolf** dosłownie: wołać „wilk!” (z bajki o pastuchu, który tyle razy alarmował sąsiadów bez przyczyny, aż nikt nie przyszedł z pomocą gdy wilk się zjawił); alarmować bez przyczyny.

cry, vt. 1) prosić usilnie, błagać; 2) ogłosić publicznie wielkim gło-

sem; c. up głośno wychwalać kogo lub co.

crying, adj. part., wołający do nieba o pomstę.

crymaesthesia, s. (krajmis*ę*'zje; kry'mos gr. mroź) med. nadmierna wrażliwość na zimno.

crymotherapy, s. (-mo*ę*e'ra*pi*) med. leczenie zimnem, PSYCHROTHERAPIA.

cryo-, **cry-** przedr. lodowato-, mroząco-, związany z zamrażaniem.

cryoconite, s. (kraj'a'konajt; konis gr. kurz) min. szary kurz na lodzie w Grenlandii.

cryogen, s. ('-od*ę*en) preparat mrozący.

cryogeny, s. (kraj'a'd*ę*ni) oziębianie, metoda zamrażania, sposoby obniżania temperatury, **cryogenics**, s. (-ks) nauka obejmująca te sposoby.

cryohydrate, s. (krajohaj'drejt) chem. oziębiony wodan, stałe ciało krystaliczne o ustaloną układzie i punkcie topnienia otrzymane przez obniżenie temperatury roztworu danej substancji w wodzie albo (w szerszym pojęciu) w innej cieczy; **cryohydric**, adj. (-dryk) dotyczący takiego wodanu; ob. **eutectic**.

cryolite, s. ('-olajt) min. kryolit, lodowy kamień, solowiec rzędu fluorów rodzaj fluorytu (fluspatu), t. 2,5 do 3. c. w. 2,25 do 2,97, Na₃AlF₆ lub 3NaF·AlF₃, 54,4% fluoru, 12,8 sodu; nazwa od łatwej topliwości w ogniu.

cryometer, s. (-o'miter) fiz. chem. przyrząd do mierzenia ciężarów drobinowych przez obniżenie punktu zamrażania.

cryophoric, adj. (kraj'ofo'rik) fiz. dotyczący mrożenia wody przez wyparowanie.

cryophorus, s. (kraj'a'fores) przyrząd do przedstawiania zamrożenia wody przez własne wyparowanie; przyrząd składa się z rurki szklanej zakończonej dwiema bańkami: w jednej bańce woda zamraża (czyt. r-z) kiedy w drugiej oziębia się woda poniżej 0°C.

cryophyllite, s. (-filajt) min. kryofilit, sylikoid z rodziny miki potasowej, pokrewny z cynwaldytem zwłaszcza z miką kruczą.

cryoplankton, s. (-plank'ten) biol. fauna i flora podbiegunowa i alpejska, przeważnie glony.

cryoscope, s. ('-oskopi) chem. fiz. przyrząd do oznaczania temperatury marznięcia (czyt. r-z).

cryoscopic, adj. (-ska'pik) chem. fiz. dotyczący oznaczania tej temperatury.

cryoscopy, s. (-skopi) chem. fiz. stwierdzanie temperatury marznięcia (czyt. r-z) lub obniżenia temperatury marznięcia substancji w roztworach, ob. **cryohydrate**; med. badanie temperatury marznięcia cieczy ciała dla diagnozy, np. temp. marz. moczu bywa w pewnych chorobach wyższa niż normalnie.

cryosel, s. (kraj'oseł; sel fr. sól) ob. **cryohydrate**.

cryostat, s. (-ostet) chem. fiz. przyrząd do automatycznego utrzymania stałe temperatury poniżej 0°C.

crypt, s. (krypt) 1) krypta, podziemie kościoła, często sklepione; 2) anat. jamka.

cryptanalysis, s. (-ane'lyzis) odczytanie szyfrów; ob. **cryptogram**.

cryptesthesia, s. (-es*ę*'zje) jasnowidztwo, rzekoma siła odczuwania osób lub rzeczy inaczej niż przez zmysły.

cryptic, adj. ('-ik) 1) ukryty, tajny, utajony; 2) zagadkowy, tajemniczy; 3) r. w rodzaju krypty; ob. **crypt**; 4) zool. pomocny do ukrycia (przed okiem prześladowcy) np. c. colors barwy zwierzęcia zlewające się z otoczeniem.

cryptobatholitic, adj. (-ba*ę*oli'zik) geol. dotyczący pokładów kruszców zakrytych przez batolit, ob. **batholith**.

Cryptobranchia, s. pl. (-brenk'je) zool. krytoskrzelne, w szcz. płazy Derotremata, ob.

Cryptobranchus, s. (-es) zool. rodzaj ogoniastych płazów.

cryptocarp, (-karp) ob. **cystocarp**.

Cryptocephala, s. pl. (-se'fala) zool. ukrytogłowe, piersieniec działu wieloszczetów POLYCHAETA; ob. **Phanerocephala**.

cryptocephalous, adj. (-ös) zool. mający głowę szczątkową lub ukrytą.

Cryptocera, s. pl. (-ce'rata) zool. ukrytorożki, nadrodzina pluskwia-ków wodnych, obejmująca m. i. nartnika bagnowego HYDROMETRA LACUSTRIS.

cryptoclaste, s. (-klejz) min. odmiana skałenia.

cryptodouble, s. (-dobł) astr. podwójna gwiazda, której jedna połowa jest ciemna.

cryptodynamic, adj. (-da*ę*ne'mik) mający utajoną siłę.

Cryptogamia, s. pl. (-ga'mia) bot. w dawniejszej klasyfikacji roślin skrytopłciowe, u Linusza jedna z 24-ch gromad; rośliny nie mające kwiatu lub nasienia, lecz rozmnażające się za pomocą zarodników jak glony, mchy, paprocie itp., także **Cryptogamae**.

cryptogamist, s. ('-gemyst) botanik zajmujący się roślinami uważanymi dawniej za skrytopłciowe; ob. **Phanerogamia**.

cryptogenic, adj. (-d*ę*ze'nik) med. niewiadomego pochodzenia (o chorobie); także **-genetic** (-d*ę*zine'tik).

cryptoglioma, s. (-glajo'ma) med. wczesne stadium glejaka siatkówki.

cryptogram, s. (-grem) szyfr, kryptogram, tajne pismo, układ alfabety z liter zastąpionych liczbami lub innymi literami, symbolami i podstawowymi znaczeniami pewnych wyrazów itd.

Cryptogramma, s. (-gre'ma) bot. rodzaj podbiegunowych paproci, także red brakes.

cryptography, s. ('-grefi) 1) pisanie szyfrem; 2) nauka pisanie szyfrem i odczytywania.

cryptomere, s. (-mir) 1) biol. czynnik nie widoczny z badania osobnika, lecz istniejący i wykazujący się w odpowiednich krzyżowaniach; 2) petr. skała o składzie tak

rozdrobnionym że nie daje się zbadać bez mikroskopu.

cryptomnesia, s. (-mni'zje) psych. ukształtowanie w świadomości obrazów, jakie wydają się twarami oryginalnymi, a w istocie są odbudową zapomnianych wspomnień.

Cryptomonadales, s. pl. (-dej'liz) bot. rząd roślin klasyfikowanych jako wiciowce, a identyczny z rządem **Cryptomonadina** świata zwierzęcego.

Cryptomonadina, s. pl. (-da*ę*na) zool. rząd przeważnie morskich wiciowców.

Cryptonemiales, s. pl. (-nimie*ę*'liz) bot. rząd krasnorostów, RHODOPHYCEAE, obejmujący rząd CORALLINACEAE.

cryptoneurous, adj. (-nju'rös) biol. nie mający widocznego lub dającego się rozpoznać systemu nerwowego.

cryptonym, s. (-nim) kryptonim, tajne nazwisko, imię konspiracyjne.

cryptoperthite, s. (-per'ajt) min. kryptopertyt, sylikoid grupy skaleni obfitujący w mikroskopowe przerozły, występujący w syenitach augitowych w Norwegii (K.Na)₂ O.Al₂O₃. 6SiO₂.

cryptophthalmos, med. (-f*ę*al'mos) terat. ukrycie gałki ocznej przez zupełny wrodzony przyrost powiek.

cryptopin (e), s. (-pin; krypt-i opium) chem. kryptopina, alkaloid C₁₇H₂₃NO₃ otrzymywany w drobnych ilościach z opium.

cryptopyic, adj. (-pa*ę*j'ik) med. towarzyszący ukrytemu ropieniu.

cryptorchid, s. (-or'kid) terat. osoba dotknięta wnetrostwem.

cryptorchidism, s. (-izm) terat. wnetrostwo (u kręgowców) RETENTIO TESTIS, zatrzymywanie jąder w pozycji zajmowanej w zarodku zamiast zejścia do moszny.

cryptorhesis, -rr-, s. (-ri'zys) fizj. wydzielanie wewnętrzne.

cryptovalence, -cy, s. (-we*ę*j'lens, -i) chem. wartościowość utajona.

crystal, adj. (kris'teł) 1) kryształowy, podobny do kryształu, czysty, jasny, przeźroczysty; 2) radio. kryształowy, używający kryształu, z kryształem.

crystal, s. 1) kwarzec przeźroczysty, kryształ; coś podobnego do kryształu, np. czysta woda; 1) kryształ, stałe ciało krystaliczne, ob. **crystallization**; 3) ob. **liquid crystal**; 4) her. srebro z klejnotami; 5) jubil. bezbarwny, przeźroczysty diament; 6) w radio, kryształ; 7) szkl. szkło stołowe szczególnej czystości i przeźroczystości; 8) zegarm. szkiełko pokrywające cyferblat.

c. ammonia chem. węglan amonu krystaliczny.

c. acetic acid, chem. kwas octowy 98% i wyżej, kwas octowy lodowaty; synonim glacial a. a.

c. gazing wrózenie z kuli kryształowej.

c. gray, adj. popielaty, popielisty.

crystallin, s. (kris'talin) biochem. krystalina, globulina znajdująca się w kryształowej soczewce w dwóch odmianach: α -c i β -c., krystalina alfa, i k. beta, bogatsza w azot i siarkę.

crystalline, adj. (-in, -ajn) 1) kryształowy, zrobiony z kryształu,

składający się z kryształów; 2) kryształowo czysty i przejrzysty; rżnięty równo jak kryształ; 3) krystaliczny, utworzony przez krystalizację, w szcz. mający wewnętrzną budowę kryształ, choćby nie mający zewnętrznego jego wyglądu, np. granit jest tylko krystaliczny, *crystalline*, gdy kwarc jest w postaci dużych kryształów, *perfectly crystallized*; 4) petr. określający budowę skały z kryształów lub z kawałków kryształów; jeżeli skała nie zawiera szkła, nazywa się *holocrystalline* wólkryształiczna; c. *cone* (k. ko'n) zoot. stożkowe ciało przezroczyste i refrakcyjne (załamujące światło) w oczku, *ommatidium*, złożonego oka stawonogów; c. *heaven* hist. ast. krystaliczne niebo w Ptolomejskim systemie kombinowane w celu wytłumaczenia pewnych ruchów ciał niebieskich; c. *lens* anat. soczewka w oku kręgowców, kryształek.

crystallitis, s. (-aj'tis) med. zapalenie soczewki oka LENTITIS, PHACITIS.

crystallization, s. (-zej'szn) min. krystalizacja, przybranie prawdziwej postaci ciała, jaką minerałowi dyktują jego prawa wewnętrzne; stosownie do rodzaju symetryczności kryształy dzielą się na siedem układów: 1) układ trójskośny, *triclinic system*, 2) u. jednoskośny, *monoclinic*, s., 3) u. rombowy *orthorhombic* s., 5) u. trygonalny *tetragonal* s., s., 5) u. tetragonalny, *tetragonal* s., 6) u. heksagonalny, *hexagonal* s. i 7) u. regularny, *isometric* s. (o trzech równych ośiach pod prostym kątem); te 7 układów dzielą się na 32 klasy.

crystallize, vt. (kris'telajz) 1) krystalizować się, przybierać swą należną postać; 2) przen. krystalizować się, dojrzewać umysłowo.

crystallize, vt. 1) krystalizować, nadawać postać kryształ, powodować tworzenie się kryształu; 2) zdobić kryształikami (cukru itp.); 3) przen. wpływać na przyjęcie dojrzałej postawy.

crystallizer, s. (-er) 1) reagens krystalizujący; 2) aparat do przeprowadzania krystalizacji w przemyśle chemicznym.

crystallo-chemistry (k.-ke'mistri) chemia kryształów.

crystallogeny, s. (-a'dżeni) budowa kryształów jako część krytalologii.

crystallography, s. (-'agrefi) krytalografia, nauka o krystalizowaniu.

crystalloid, s. (kris'telo-id) 1) biol. kryształ proteinowy, *protein crystal*, drobnitka cząsteczka krystaliczna, składająca się z białka i znajdująca się w pewnych komórkach, zwłaszcza nasion oleistych; 2) chem. fiz. substancja, która w roztworze łatwo przenika tkanki zwierzęce, obniża temperaturę marznięcia (czyt. r-z) cieczy rozpuszczalnej i zdolna jest do krystalizacji, odr. koloidu ob. *colloid*.

crystallogogy, s. (-lodżi) krytalologia, nauka o budowie kryształów.

crystallomagnetic, adj. (kris'telo-magne'tik), dotyczący magnetycznych właściwości kryształów i związku między nimi a budową kryształu.

crystallomancy, s. (-mansi) wróżenie z kryształu.

crystallometry, s. (-'metri) sztuka mierzenia kryształów.

crystallose, s. (kris'telos) chem. kryształowa, sodowa sól sacharyny, bardzo słodka, rozpuszczalna w wodzie.

Crystallon, s. (-'telon) nazwa handlowa rodzaju karborundu.

Crystal Palace, Pałac Kryształowy w Londynie, olbrzymia budowla ze szkła i żelaza, przygotowana na światową wystawę londyńską w 1851; w 1854 przeniesiona na przedmieście Sydenham; mieści Muzeum Wojskowe i jest częścią parku zabawowego.

c. *sand*, (k. send) bot. drobnitki kryształki rozsypane w tkankach roślin podobnego pochodzenia co rafidy lecz nie spiczaste, ob. *raphides*.

c. *set radio*, aparat odbiorczy mający kryształ (detektor) lecz bez rur elektronowych.

crystals of Venus, alch. krystaliczny octan miedzi.

crystal tea bot. pięciornik a) Amer. Płn. *POTENTILLA TRIDENTATA*, Ait.; b) Labrador *LEDUM LATIFOLIUM*, Ait.

c. *water*, chem. woda krystalizacyjna, ob. *hydrate*.

crystalwort, s. (k. uort) bot. 1) każdy wgłębek rzędu *RICCIALES*; 2) trojanek trzylatowy *round lobed liverleaf* *HEPATICA TRILOBA*, Chaix lub Gilib.

crystic, adj. (kri'stik) geol. lodowy, lodowcowy.

crystograph (-'stogref) rysunek na szkle.

crystosphere, s. (-sfin) geol. klin lodowy, podziemna tafla lodu pod tundrą pn.-amer. powstała z zamarłej wody krynicznej wznoszącej się ze skał spod osadów aluwialnych.

C-sharp, s. (si'szarp) muz. cis, pół tonu wyżej c.; **C-sharp minor**, (maj'nor) muz. tonacja cis-mol, np. Sonata Cis-mol.

ctene, s. (ti'n; ktejs, ktenos' gr. grzebień) zool. czułki pławne meduzy.

ctenidium, s. (ti-, te-ni'diom) pl. dia, (a) 1) zool. ktenidium, skrzela mięczaka w kształcie grzebieniastego lub piórkowego narządu ukrytego pod płaszczem; b) u pewnych pcheł, szereg igiełek na głowie lub na tułowi.

cteniform, adj. (ti'-, te'niform) grzebieniasty.

Ctenocephalus, s. (tenose'fales) zool. rodzaj pcheł psich i kocich.

Ctenostomata, s. pl. (ti'-, te'-no-sta'-mata, -sto'-) zool. podrząd mszywiolów z okółkiem orzeszonym czułków dokoła ust, rżęski zakrywają usta w wciągnięciem czułków.

C three lub **C 3** (si'zri) Ang. w liczeniu ludności Zj. Kr. klasa osób kalekich fizycznie lub umysłowo.

-**ctonus**, przyr. (-kto'nes; ktej'nejn gr. zabić) zool. -bójca.

cuadra, s. (kwa'dra) kwadra, hisz. miara 1) długości, w Argentynie

129.9 m., w Chile 125.39 m., w Ekwadorze 83.5 m., w Paragwaju 86.6 m., w Urugwaju 85.9 m.; 2) powierzchnia, w A. 160.7 ara, Ch. 157.2 a., P. 75 arów, U. 74 ary.

cuarenta, s. (kwaren'ta) mon. srebrna moneta kubańska, 40 c. amer.

cuarta, s. (kwar'ta) miara 1) długości w Hisz. i Gwatemali 20.9 cm.; 2) powierzchni w Braz. 37.1 ara; 3) pojemności w Braz. 9.07 l.; w Parag. 0.757 l.

cuarteron, s. (kwarteron') Meks., ćwierć hl.

cuartilla, s. (kwartil'ja) hisz. miara pojemności 1) na płyny, ćwierć arroyo, 4.03 l., na towary sypkie, ćwierć fanegi, 13.88 l.

cuartillo, s. (kwartil'jo) 1) mon. stara moneta hisz. warta ok. \$1; 2) miara pojemności a) Meks. na tow. sypkie 1.892 l.; płyny 0.4563 l.; olej 0.5062 l.; b) Hisz. na tow. sypkie 1.156 l.; płyny 0.504 l.

cub, s. (kob) 1) szczenię lisa, wilka, kocię lwa, tygrysa, niedźwiadek, wielorybie. młode rekina; 2) wstępny stopień (dla chłopów lat 9-11) do organizacji skautu; 3) c. *reporter* początkujący reporter dziennikarski; 4) komórka, szafa; szopa. chlew.

cub, vi. oszczenić się, okocić się; vt. wydać na świat, o rozmaitych zwierzętach, ob. **cub**, s. 1.

Cuba, s. (kiu'ba) Kuba.

Cuban, adj. (-n) kubański 1) dotyczący wyspy Kuby, w Ind. Zach.; 2) dot. okręgu na Kaukazie; C. s. Kubańczyk, Kubanka, mieszkaniec wyspy Kuby.

cubature, s. (kiu'beciur) kubatura, wymiar sześcienny.

cubbing, s. (kobi'n) Ang. myśl. polowanie na młode lisy.

cubbish, adj. (-sz) niezgrabny, niedźwiadkowy.

cubbyhole, s. (ko'bihoł) ciasne miejsce.

cube, s. (kiu'b) 1) geom. sześcián, bryła ograniczona sześcioma równymi ścianami kwadratowymi; 2) mat. trzecia potęga, np. 8³ oznacza 8x8x8; 3) inż. kostka do brukowania; 4) gw. kość do gry; 5) (kiu'bej) ryboł. roślina zach.-ind. używana do trucia ryb, w szcz. rośliny z rodziny mydlenicowatych.

cube, vi. zajmować w rozmiarze sześciennym; mieć pojemność; vt. 1) zrobić sześcián np. to c. ice; 2) mierzyć pojemność sześcienna; 3) podnieść do trzeciej potęgi; 4) brukować kostkami.

cubeb, s. (kiu'beb) apt. kuba, suzony niedojrzały pieprz wsch.-ind. *PIPER CUBEBA*, używany przeciwko reżącze i katarowi nosa; c. *camphor* alkohol otrzymywany z dojrzałego owocu, *C. H₂OH*, synonim *tailed pepper*, *Java pepper*; *CUBEBAE FRUCTUS* czyli *CUCURBITAE SEMINA PREPARATAE melon-pumpkin seeds* dojrzałe nasiona dyni olbrzymiej *winter lub turban squash CUCURBITA MAXIMA*, Duch.; c. oil olej kuby destylowany z niedojrzałego owocu wsch.-ind. *PIPER CUBEBA*; c. *paste* mieszanina sproszkowanej kuby i kopałwy.

cubelet, s. (kiub'let) kostka np. lodu, cukru.

cube root (k. 'rut) mat. pierwiastek sześcienny.

cubic, adj. (kiu'bik) 1) sześcienny (kształtem); 2) kubiczny, izometryczny; 3) sześcienny, w trzech rozmiarach np. c. yard, c. meter, jard sześcienny, metr sześcienny, c. inch cal sześcienny lub kubiczny; 4) trzeciej potęgi (równanie, stopień, rząd).

cubicity, s. (kiubi'siti) sześciennosc.

cubicle, s. (kiu'biki) mały przedział (do spania, czytania lub pisanja itp.).

cubic niter, chem. azotan sodu, sodium nitrate.

cubism, s. (kiu'bizm) szt. p. kubizm, kierunek sztuki, jaki nastąpił po impresjonizmie w pierwszej połowie w XX, usiłujący działać za pomocą kombinacji geometrycznych figur w celu wywołania pożądanego wrażenia; **cubist**, s. (kiu'bist) kubiśta, malarz tej szkoły.

cubit, s. ('-bit) 1) przest. podramię; 2) łokieć, dawna miara długości, od łokcia do końca palców; w staroż. Egipcie 52.5 cm., u Hebrajczyków 44.65 cm., u Greków 46.29 cm., u Rzymian 44.36 cm.; w śr. w. w Anglii 45.72 cm.

cubital, adj. (-ei) łokciowy.

cubitale, s. (kiubitej'li. pl. '-lia (-lia) anat. każda kość klinowa.

cubitus, s. (-es) pl. -i (-aj) 1) anat. a) podramię; b) kość łokciowa, ULNA; 2) zool. ważna siatkowa żyłka na skrzydle owada; 3) ob. **cubit**, s. 2).

cuboid bone, anat. kość sześcienna, cuboides, (kiubo-'diz).

cucking stool, ob. **ducking stool**.

cuckoo, s. (ku'ku) 1) kukułka CUCULUS CANORUS, ptak z rodziny CUCULIDAE. znany ze swego zewu: ku'ku, i ze zwyczaju składania jaj w obcym gnieździe do wylegania podrzutka przez właścicielkę gniazda; 2) zew kukułki, kuku; 3) gw. człowiek niespełna rozumu; człowiek któremu brak piątej klepki; 4) skrót zam. **cuckooflower**.

cuckoo, pszczoła z rodziny NOMADIDAE w okresie larwalnym pasorzytująca w obcych ulach.

cuckoo, s. (-flau'er) bot. 1) rzerzucha łąkowa ladies' smock CARDAMINE PRATENSIS, Linn.; 2) firletka poszarpana ragged robin LYCHNIS FLOSCUCULI, Linn.; 3) szczawik wood sorrel OXALIS; ob. **cuckoo spit** 2), **cuckoo-meat**.

cuckoo-meat, (-mi't) bot. 1) rzerzucha łąkowa ob. c. flower; 2) szczawik zajęczy wood sorrel OXALIS ACETOSELLA, Linn.; 3) bodziszek cuchnący herb Robert GERANIUM ROBERTIANUM, Linn.

cuckoopint, s. (k.-pint) bot. obrazki plamiste cuckoopintle ARUM MACULATUM, Linn.

cuckoo spit, 1) bot. a) ob. **cuckoo** flower 1); b) ob. **cuckoopint**; c) zawilec gajowy wood anemone ANEMONE NEMOROSA, Linn.; 2) zool. a) plankowata wydzielina jaką gąsienice niektórych owadów wydają, ob. **spittle** insects, pokrywają łodygę; b) owad wydzielający taką ciecz.

Cucujidae, s. p. (kiukiudzi'di) zool. rodzina owadów żyjących przeważnie pod korą drzew.

Cuculidae, s. pl. (-li'di) zool. rodzina ptaków obejmująca kukułki.

cuculine, adj. (kiu'kiulajn) kukulczy, a) przynależny do rodziny kukułki; b) pasorzytniczy, mający obyczaje kukułki i pszczoły kukulczej. ob. **cuckoo**, c. **bee**.

cucullaris, s. (kiukelej'ris; z ł. kula'ris) anat. trapez the trapezius muscle MUSCULUS TRAPEZIUS.

cucullate, adj. (kiu'kolejt) 1) pokryty kapuzą, lub jak gdyby kapuzą; 2) bot. w kształcie kapuzy; 3) zool. okapturzony, z głową pokrytą jak gdyby kapuzą.

cucullus, s. (kiuko'les; z ł. ku'kulus) 1) kaptur, kapuza; 2) zool. narząd lub część rośliny lub zwierzęcia jak gdyby kapuza.

cucumber, s. (kiu'kombör) bot. ogórek; 1) roślina z rodziny dyniowatych CUCURBITACEAE, ogórek siewny CUCUMBER SATIVUS, Linn.; 2) owoc tej rośliny; 3) ob. c. trea.

c. angular leaf spot choroba ogórka znamienna czarnymi plamami na liściach, spowodowana przez bakterie PHYTOMONAS (czyli PSEUDOMONAS) LACHRYMANS.

c. beetle (k. bi'ti) zool. chrząszcz ogórkowy z rodziny DIABROTICA, niszczący liście ogórka; gąsienica niszczy korzeń i łodygę.

c. mildew (k. mił'diu) mączniak ogórka; choroba powodowana przez dwa organizmy: PERONOPLOSMOPARA CUBENSIS i ERYSIPE CICHORACEARUM.

c. oil czyli **gourd** o. olej ogórkowy z nasion ogórka lub dyni.

c. scab (k. skieb) parch, struposz, choroba ogórka wywołana przez grzybek CLADOSPORIUM CUCUMERINUM; plamistość brunatna.

c. tree, bot. 1) drzewo ogórkowe DENDROSICYOS SOCOTRANA z rodziny dyniowatych, na suchych skłonach wyspy Sokotra na Oceanie Indyjskim; 2) rozmaite magnolie amer., w szcz. MAGNOLIA ACUMINATA, Linn.; 3) **tulip tree** LI-RIODENDRON TULIPIFERA, L.; 4) w Ind. Wsch. bilimbi.

Cucurbitaceae, s. pl. (-tej'si-l) bot. rodzina dyniowatych.

cucurbit wilt, patol. rośl. nagłe usychanie ogórków i roślin pokrewnych skutkiem działania bakterii ERWINIA (czyli BACILLUS) TRACHEIPHILA.

cud, s. (kod) część pokarmu przeżuwa, wracająca z pierwszej części żołądka do przeżucia; przen. coś przeżutego.

cuddle, vi. (kod) przytulić się; vt. przytulić; c.-me-to-you bot. bratek.

cuddlesome, adj. (sem) przytulny.

cudgel, s. (kudzil) kij, pałka; -s pl. (zabawa) pojedynk na kije; take up the c.-s for walczyć o co.

cudgel, vt. okładać kijem; pędzić, wypędzić; to c. one's brain over łamać sobie głowę nad czym, głowić się nad czym; ob. **cross**, vt.

cudgel play ob. **cudgels**.

cudweed, s. (kud'uid) bot. 1) szarota GNAPHALUM; 2) ukwap ANTENNARIA.

cue, s. (kiu) 1) nazwa litery q (ku); 2) hist. ang. pół farthinga (ósma część penny); 3) przest. mała porcja chleba lub piwa; 4) znak lub hasło, po którym ma nastąpić coś umówionego, w szcz. teatr. ostatnie słowo kwestii aktora, po którym następuje kwestia drugiej osoby; 5) teatr, rola, charakter; 6) nastrój umysłowy, chwilowe usposobienie, humor; 7) muz. (po dłuższej pauzie) kilka ostatnich tonów zaznaczonych przed dalszym ciągiem; 8) c. lub queue a) hist. warkocz u końca peruki; b) ogonek (czekających); c. kij bilardowy; 9) żart. ogon zwierzęcia.

cue, vt. 1) teatr. podać (współgracemu) ostatnie słowo; 2) muz. podać w nutach kilka ostatnich tonów poprzedzających; 3) spłacać warkocz; pleść plecionkę.

cue ball kula bilardowa, którą gracz dotyka kijem, w odr. object ball, ob.

cuesta, s. (kues'ta) płd.-zach. St. Zj. szczyt z jednej strony opadający łagodnym skłonem, z drugiej stromą ścianą.

cuff, s. (kof) 1) mankiet; 2) odgięty koniec nogawki; 3) szeroki mankiet rękawicy; ozdobny pas wieńczący cholewki; 4) uderzenie otwartą dłońią albo pięścią; 5) przest. rękawica; 6) pl. skrót zamiast handcuffs; 7) mech. kołnier; 8) gw. a) staruch; b) kutwa.

cuff, vt. 1) uderzyć otwartą dłońią albo pięścią; 2) ubrać mankietem.

cuff link spinka mankietowa.

cuir, s. (kuir'; c. (kü-ir') fr. skóra) złocisty kolor surowej wyprawnej skóry. dorado.

cuirasse, s. (küras') pancerz, dawniej kiryś, przedni i tylny, czasem też a pair of c.-s; także kościane płyty ochronne zwierzęcia podobne do pancerza.

cuirassier, s. (kürassir') hist. woj. kirasjer, kiryśnik, żołnierz ciężkiej jazdy; później husarz.

cuisine, s. (kü-izin'; fr.) kuchnia, sposób przyprawiania jadła; jado przyprawione pewnym sposobem np. french c., Hungarian c., Polish c.

cuite, s. (kiu'ajt) jedwab naturalny po operacji odklejowania.

Culavamsa, ob. **Mahavamsa**.

Culdee, s. (kul'di; cele De irl. sługa Boga) hist. kośc. mnich irl. lub szk. w VI w.

cul-de-sac (küldesak; fr. ślepa uliczka) jama, worek, w szcz. anat. jama Douglasa. ob. **pouch** of Douglas.

-cule, przyr. (-kiul) zdrobniały, -cle, -cula, -culus.

culet, s. ('-et) 1) ob. **brilliant**; 2) w zbroi śr.-w. okrycie zadu.

Culex, s. (kiu'leks) zool. liczny rodzaj muchówek długorogich, do którego należy m. i. w Eur. i Amer. Płd. komar kłujący house mosquito CULEX PIPIENS; podzwrotnikowy gatunek C. FATIGANS czyli QUINQUEFACIATUS roznosi nicienie powodujące niciennice u ludzi ob. filaria, filariasis.

Culicidae, s. pl. (kiul'i'sidi) zool. rodzina muchówek czyli dwuskrzydłych DIPTERA obejmująca komary; **Culicinae** (kiulisaj'ni) podrodzina składająca się z gatunków **CULEX** i **Aedes**.

culinary, adj. (ku'linary, Ang. -nó-) kucharski, kuchenny, kulinarny.

cull, s. (koł) najgorsza część, wyzbiórki (pl).

cull, vt. przebrać, wyjąć co gorsze i nieużyteczne i odrzucić, np. zostawiając drób do chowu, ziarno do siewu, materiał drzewny do użytku na meble lub do budowy itd.; odrzucona część zwie się **cull**, ob. c., s. albo **cullage**, **culling**.

cullion, s. (koł'jon) 1) Ang. kłacz storczyka; 2) przest. jądro; 3) przest. nędznik.

cull-me-to-you ob. **coddle**, vt.

culm, s. (kołm) 1) przest. szczyt; 2) bot. łodyga; 3) geol. a) zlepniec powstały z pozostałości roślinnych, zwierzęcych (np. muszli) i mineralnych; b) C. dolne piętro dolnej serii systemu węglowego.

culmi, przedr. bot. łodygowo-

culminal, **culminant**, adj. ('-inēl, '-inent) szczytowy, wierzchołkowy, górujący.

culminate, adj. (-ejt) rosnący wzwyż.

culminate, vi. 1) astr. a) osiągnąć swój najwyższy szczyt; dojść do pułuanika; b) być wprost w linii pionowej nad obserwatorem; 2) (o górze, fali itd.) dojść do największej wysokości; (o ludziach) osiągnąć najwyższe stanowisko, rangę, władzę itp. w zakresie możliwości osobistej; vt. uwieńczyć, tworzyć szczyt kulminacyjny.

culmination, s. (-ej'szn) 1) szczyt, wierzchołek, punkt kulminacyjny; spełnienie, uwieńczenie, dopełnienie; górowanie celowanie, dziedzina w jakiej kto celuje; 2) astr. kulminacja, przejście ciała niebieskiego przez południk danego miejsca, ob. **transit**.

culmy, adj. (koł'mi) zawierający różnorakie zlepniecie.

culpa, s. (koł'pa, z ł. kul'pa) wina, zaniedbanie; kość. mea culpa, mea maxima culpa (me'a kul'pa, me'a ma'ksima kul'pa) moja wina, moja bardzo wielka wina; pr. wina w zaniedbaniu czyli niedopatrzeniu, w pr. rzym. c. lata (k. la'ta) grube niedbalstwo, c. levis in concreto małe niedbalstwo danej osoby w danym położeniu; c. levis in abstracto małe zaniedbanie wymagania od przeciętnie przezornej osoby w wypadku teoretycznym.

culpability, s. (-bi'li-ti) wina, odpowiedzialność, stopień karygodności.

culpable, adj. (koł'pebl) karygodny; -ness karygodność.

culprit, s. (-prit) 1) podsądny; 2) winowajca.

cult, s. (kołt) 1) kult, adoracja; 2) ustalony sposób czczenia bóstwa np. cult of Artemis, formy nabożeństwa, rytuał; 3) grono osób oddających tę część, sekta; 4) czczenie osoby, często przesadne a chwilowe np. the Przybyszewski cult kult Przybyszewskiego; 5) KRK. cere-

moniał czczenia świętego; także **cultus**.

cultellus, s. zoot. ostry narząd muchówki.

cultigen, s. (-džen) bot. roślina nieznana w stanie dzikim a tylko jako wytwór hodowli.

Cultiostres, s. pl. (-triz) hist. zool. w dawnych klasyfikacjach grupa ptaków obejmująca bociany, czaple, żorawie itp. (colter krój piuga, rostrum ł. dziób).

cultivable, adj. (koł'tiwebl) uprawny, dający się uprawiać, mogący być uprawianym; -ness (-nes) uprawność.

cultivar, s. (-war) biol. hodowla odmiana, ob. **cultigen**.

cultivate, vt. (-wejt) hodować, uprawiać, ulepszać przez nadzór i pracę; 2) uprawiać, zajmować się czym, poświęcać szczególną uwagę, np. literaturze, sztuce; 3) starać się o zaciśnienie węzłów towarzyskich z kim, to c. a friendship with; w tym znaczeniu także to c. a person.

cultivated, adj. (-yd) (o ziemi) uprawny; (o osobach) kulturalny.

cultivation, s. ('szn) uprawa, hodowla.

cultivator, s. (-wejt'or) 1) kto uprawia, rolnik, hodowca, człowiek pracujący kulturalnie; 2) roln. kultywator, przyrząd do rozbijania grudy, tępienia chwastów i spulchniania uprawnej ziemi zapomocą haków, łopat, zębów, tarcz itp.; disk c. brona talerzowa, eagle claw c. kultywator z czterema łopatkami w kształcie szponów orlich; rotary c. kultywator z zębami obracającymi się w koło; lister c. okopywacz, oborywacz, plewnik, wypielacz i w. i.

cultrate, adj. (-trejt) ostry (o dziobie wrony, bociana itd.).

cultural, adj. (koł'czureł) 1) kulturalny; 2) hodowlany; c. lag, socjol. stosunkowo powolny postęp w nabywaniu lub zmienianiu kultury.

culture, s. (koł'czör) 1) uprawa ziemi; 2) kultura umysłowa; kształcenie wiedzy, charakteru, panowania nad sobą; 3) hodowla szczególnego rodzaju zwierząt lub roślin; 4) uprawianie pewnej szczególnej formy wiedzy, literatury, muzyki itp.; 5) szczególna piecza nad pewnym działem kulturalnego życia np. beauty c.; 6) antropol. ogół znamion określających stan umysłowy i cywilizacyjny, Mayan c., Assyrian c., French c.; 7) biol. hodowla drobnoustrojów, tkanek itp.; 8) kartogr. na mapie geograficznej znaki nie dotyczące orografii itp., a linii równoleżników i południków itp.

culture, vt. 1) uprawiać; 2) hodować w szcz. bakt. i biol. hodować drobnoustroje, szczepić itp.

culture pearl naturalna perła wyhodowana przez odpowiednie zabiegi ludzkie w przyrodzonych warunkach otoczenia.

-culum, **-culus**, ob. **cule**.

culver, s. (-wor) 1) gołąb; Ang. gołąb drewniany; 2) skrót zamiast culverin.

culverfoot, s. ob. dove's foot.

culverhouse, s. gołębnik.

culverin, s. (-in) hist. woj. muszket średniowieczny; w. XVI i XVII długie działo.

Culver's root, **C. physic** (koł'wörs ru't, fi'zik) bot. przetacznik wirgiński **VERONICA VIRGINICA**, Linn.; a) ziele pin.-wsch. Amer.; b) korzeń używany jako środek przeczyszczający.

culvert, s. (-t) rów, rynsztok, kanał, rura kanałowa, przepust wody.

culvertage, s. (-ydž) ob. **villénage**.

culverwort, s. (-uort) bot. orlik pospolity garden columbine **AQUILEGIA VULGARIS** Linn. z rodziny askrowatych **RANUNCULACEAE**.

Cumacea, s. pl. (kiumej'szi-e) zool. rząd drobnych skorupiaków morskich, podgromady **MALACOSTRACA**.

Cumaeen, adj. (-mi'en) hist. starożytny, kumański, dotyczący kolonii Cumae, pierwszej greckiej osady na półwyspie apenińskim.

cumal, s. 1) (ku'el) hist. staro-irl. a) niewolnica; b) cena obrotowa od 3 do 10 krów; c) miara powierzchni ok. 1500 arów (34 akry) także **cumhal**; 2) (kiu'my) chem. kminyl, dwuwartościowy rodnik $C_3H_5C_6H_4CH_3$.

cumaldehyde, s. (kiumał'dihajd) chem. aldehyd kminowy; para-izopropyl-benzaldehyde; wonny olejek $C_3H_5C_6H_4CHO$, zawarty w olejku kminowym i innych.

cumar, s. c. gum, c. resin ob. **coumaron**.

cumber, s. (-bor) przeszkoda, ciężar, obciążenie (moralne lub pieniężne; przest. przykrość, trudność).

cumber, vi. obciążać, być ciężarem, np. jak suma hipoteczna; vt. przeskadzać (dat.), ciężać na (loc.) obciążać (acc.).

cumbersome, adj. (-sum) niezgrabny, trudny, zawiły, kłopotliwy; także **cumbrous**.

cumene, s. (kiu'min), **cumol**, s. (-mol, -mał) chem. a) izopropylbenzen, trójmetylobenzen, $C_6H_5CH(CH_3)_2$.

cumengite, s. (kiumen'dzajt; od fr. miner. E. Cumenge'a) min. kumengit, solowiec rzędu chlorków metali ciężkich $4PbCl_2 \cdot 4CuO \cdot 5H_2O$.

cumenyl, s. (kiu'minył) chem. dwuwartościowy rodnik $C_6H_5C_6H_4$, którego wodorotlenkiem jest **cumene**; trzy postacie: ortho, meta i para.

cumhal, s. (ku'el) ob. **cumal** s. 1 a).

cumic, adj. (kiu'mik) chem. kminowy, dotyczący a) krystalicznego kwasu kminowego $C_6H_5C_6H_4CO_2H$, otrzymywanego przez oksydację olejku kminowego; b) każdego izomerycznego kwasu o tym wzorze.

c. alcohol chem. alkohol kminowy, ciecz $C_6H_5C_6H_4O$ otrzymana przez redukcję aldehydu kminowego ob. **cumaldehyde**; para-isopropyl-benzyl-alcohol.

cumidin (e), s. (kiu'midyn, -din) chem. silna płynna zasada $C_6H_5C_6H_4NH_2$ otrzymana pośrednio z kwasu kminowego; para-isopropyl aniline.

cumin, s. (ko'myn) kmin zwykły, **CUMINUM CYMINUM**, baldaszkowata roślina pochodząca z Egiptu; **cumin oil** olej kminowy, z nasion **CUMINUM CYMINUM**.

cummer, s. (-ör) szk. kuma.

cummingtonite, s. (komin~tonajt; od Cummington, Mass.) min. kumingtonit, sylkoid rodziny amfibolu, rodzaj antofilitu (Mg, Fe), Si_4O_{12} , lecz jednoskośny.

cumul, s. ob. **cumene**.

cumular-spherulite, s. (kiu'miuler-sfe'rulejt) petr. zaokrąglony zlepniec z okrągłych kryształków bez porządnego układu.

cumulate, adj. (-lejt) zrzucony na kupe.

cumulate, vi. zbierać się, urastać w kupe.

cumulate, vt. 1) zbierać, skupiać, zrzuczać na kupe; 2) połączyć z czymś drugim np. dwa biura o pokrewnym zakresie działania; 3) dalsze zeszyty dzieła z poprzednimi w indeksie bibliotecznym; c. **penalties** pr. czekać z pozwem o odszkodowanie lub grzywnę za regularnie powtarzające się zaniedbanie aż do upływu terminu albo aż do zebrania się pewnej kwoty.

cumulation, s. (-sxn) zbieranie, zbieranie się, gromadzenie, gromadzenie się.

cumulative, adj. (-tyw) 1) skupiający; 2) nadający się do skupienia; 3) giełda, suma za procent lub dywidendę nie wypłacona od razu lecz dopisana do wypłaty później; przy płaceniu dywidendy od akcyj pierwszeństwa wypłata za dywidendę niepłaconą w latach poprzednich z powodu braku zysku, o ile w następnym roku zyski na zaległą wypłatę pozwalają; 4) gram. spółnik lub przysłówki wyrażający dodatek; **furthermore** co więcej, **secondly** po wtóre, **moreover** poza tym, **in addition** dodatkowo; 5) med. zbiorowy, o nagłym i silnym działaniu leku, którego kilka pierwszych dawek nie miało skutku; działanie zbiorowe **ACTIO CUMULATIVA**; 6) pr. dodatkowy, a) służący do poparcia twierdzeń i dowodów już poprzednio w tym samym celu wniesionych, b) zapis dany przez tego samego spadkodawcę temu samemu spadkobiercy; c) pr. kar. nakazujący odbywanie kar za dwie zbrodnie każdą z osobna czyli drugiej po odbyciu pierwszej (c. **sentence**) odr. od odbywania obu kar równocześnie.

cumulus, s. (kiu'miules) pl. -li (-laj) 1) kupa; 2) chmura kłębiasta na wysokości 1500 do 3000 m. (5000-10000'); 3) c. **oëphorus** ob. **Graafian follicle**.

cumyl, s. (kiu'mł) chem. rodnik a) kwasu kminowego $C_6H_5C_6H_4CO$; b) jednowartościowy $C_6H_5C_6H_4CH_2$; c) ob. **cumenyl**.

Cuna, s. Kuna, członek szczepu indiańskiego, który zamieszkiwał przemyk panamski.

cunabula, s. pl. (kiune'biula) 1) kolebka, pierwsze początki; 2) bibliogr. wczesne druki ob. **incunabula**.

cunctator, s. (konktej'tor. ł. kunkta'tor) kto zwleka, w szcz. przydomek, jaki otrzymał w starym Rzymie Quintus Fabius Maximus Verrucosus za swą przewlekłą (lecz ostatecznie zwycięską) taktykę wobec Hannibala.

cuneate, adj. (kiu'ni-ejt) mający kształt klina; bot. (liść) łopatkowaty.

cuneiform, (-form) 1) hist. kształtu klina, klinowaty, w szcz. o klinowatym piśmie w którym napisy od roku 6000 do ok. 200 przed Chr. pozostały po Sumerach, Asyryjczykach, Babilończykach i Persach; 2) anat. klinowy, klinowaty, dotyczący w szcz. kości klinowatych a) trzech kości śródstopia, **METATARSALIA**; b) chrząstki w fałdzie nalewkonościowym; c) trzeciej kości nadgarstka (**CARPUS**); d) w antropol. typu klinogłowego; c. s. 1) pismo (znaki) klinowe; 2) kość klinowata.

cuneiformist, s. ('-yst) badacz pisma klinowego.

cuniculus, s. (kiuni'kiules; ł. królik) pl. -li (laj) 1) podziemny przekop; starorzym. kanał podziemny; 2) med. podskórny przewód świerbowca (**SARCOPTES SCABIEI**) w ciele ludzkim; 3) zool. c. a) królik, **ORYCTOLAGUS** rzędu gryzoniów, **RODENTIA**.

cunning, adj. (konin~) 1) przest. uczony; wprawny, zdolny; 2) ciekawy, zajmujący, wykonany ze zręcznością i sprytem; 3) podstępny, przebiegły, chytry, szczerwany; 4) bystry, myślowy, inteligentny; -ly podstępnie, z podstępem rozumyślem; -ness chytryść, wyrachowanie.

cunning, s. 1) przest. spryt, zręczność; moc wroźbiarska; sprytna maszynieria; 2) podstęp, knowanie.

Cuon, **Cyon**, s. (kiu'on, saj'on) zool. kyon, rodzaj psowatych bez ostatniego dolnego zębu trzonowego, obejmujący dzikiego psa austral., ob. **dhole**.

cup, s. (kop) 1) filiżanka, garnuszek, kubek, z rączką lub bez rączki; puhar, kielich, kieliszek, (na wino) lampka; zawartość takiego naczynia, np. **I drank a cup of coffee** wypilem filiżankę kawy; takie naczynie wraz z zawartością, np. **I was served a c. of coffee** podano mi filiżankę kawy; ilość zawartości, miara; w kuch. pół pajnta czyli około ćwierć litra; 2) kość. a) poświęcone wino; b) to co komu dano, przydział — jeśli można, niech mi ten kielich minie (św. Mateusz 26:39) jeśli chcesz, przenies ten kielich ode mnie (św. Łukasz 22:42) izali nie mam pić kielicha tego, który mi dał Ojciec? (św. Jan 18:11);

3) C. astr. Puhar, ob. **Crater**; 4) bot. coś podobnego do kubka, np. miseczka (**apothecium**), powłoka (**peridium**), woreczek (**volva**) lub u nasiennych miseczka (żoładzia), kielich (kwiatu); 5) golf, metalowa oprawa w dołku, stąd: sam dołek; 6) mech. czarka, pokrywa, zagłębienie, zbiornik; 7) med. bańka do odciągania krwi; 8) sport, puhar honorowy, pierwotnie w kształcie urny, w szerszym znaczeniu każda pamiątkowa premia sportowa; 9) zool. każda budowa podobna do kubka, np. kielich liliowa.

cup, vi. 1) przybierać kształt kubka; 2) golf, zrobić w ziemi zagłębienie uderzając kulę; 3) med. stawiać bańki, poddać się stawianiu baniek; vt. 1) nabierać kubkiem np. wodę ze strumyka; włożyć jakby do zagłębienia np. brodę w dłoń; 3) mech. wyźłobić wkłębłość; 4) med. stawiać bańki; **to be in one's c. and the lip** miły ustami a brzegiem puharu; c. **and saucer** filiżanka i podstawka.

cupbearer, s. (-be'rer) podczaszy, tytuł dworski urzędnika mającego pieczę nad napojami.

cupboard, s. (-bord) szafa.

cupel, s. (kiupel) 1) kapela chemiczna, kupela (złotników) do badania czystości metalu, zazwyczaj miseczka z popiołu kościanego; 2) piecyk do oddzielania metali cennych od pospolitych.

cupellation, s. (-ej'szn) oddzielenie złota i srebra w piecu kuplowym w wysokiej temperaturze, w której ołów, miedź itp. oksydują i wnikają w porowatą kupelę a drogie metale pozostają.

cupful, s. (-fuł) pełny kielich, tyle ile się zmieści; kuch. filiżanka (pół pajnta, bezmała ćwierć litra).

cup fungus, bot. grzyb rzędu **PELIZALES** rzędu **DISCOMYCETES**; owocnik ma postać wkłesłej miseczki; „kieliszki” z Grzybobrania.

cupholder, s. ('-holder) sport. 1) zwycięzca rozgrywki sportowej zatrzymujący premię pamiątkową; 2) zwycięzca, w którego przechowaniu premia znajduje się aż do następnej rozgrywki; niektóre premie pozostają u zwycięzcy, który zdobył je w trzech następujących po sobie spotkaniach dorocznych.

Cupid, s. (kiu'pid) 1) mit. rzym. Kupido, bóg miłości, syn Wenery, grecki Eros; 2) c. kupidynek, figurynka aniołka z łukiem i strzałą.

cupidinous, adj. (kiupi'dinös) rozmiłowany, rozkochany.

cupidity, s. (-diti) chciwość.

cupola, s. (kiu'pola) 1) anat. szczyt ślimaka (w uchu); 2) bud. kopuła, ob. **dome**; 3) cegieln. piec kopułowy; 4) hutn. kopulak, kupolak, piec kupułowy; 5) woj. ob. **turret**.

cupped, adj. (kapt) 1) kształtu filiżanki, kieliszka, puhara; 2) wyboisty, wytarty, wygięty z używania np. stopnie schodów.

cupping, s. (-in~) med. stawianie baniek; c. **glass** bańka do odciągania krwi; wet. c. bańka cięta; dry c. bańka sucha.

cuprammonium, s. (kiupremo'njom, cnem. kupramonium, rodnik zawierający miedź i amoniak $Cu(NH_3)_4$, którego związki tworzą się przez działanie amoniaku na zwykłe sole miedzi; c. **rayon** rejon z błonnika (**cellulose**) rozpuszczonego w odczynniku Schweizera (szwajce'ra); ob. **Schweizer's reagent**.

cuprein (e), s. (kiu'prein, -yn) chem. kupreina, krystaliczny związek $C_{10}H_{12}N_2O_2$ (bardzo zbliżony do chininy), zawarty w korze dwóch gatunków drzew pld.-amer. **REMIJIA**; kora barwy miedzianej zwana **cuprea bark**.

cupreous, adj. ('-prios) miedziany, miedziowy.

cupressineous, adj. (-presi'ni-ös) podobny do cyprysu.

Cupressus, s. (-pre'ses) bot. cyprys, rodzaj drzew wiecznie zielonych, z rodziny **PINACEAE**, o liściach podobnych do liści jałowca i o szyszkach okrągłych; c. osobnik tego rodzaju; ob. **cypress**.

cupric, adj. (kiu'prik) chem. miedziowy, w związkach gdy miedź wy-

stępuje jako dwuwartościowa; ob. cuprous.

cuprite, s. (-prajt) min. kupryt, rzędu tlenków metalicznych, Cu_2O , t. 3.5 do 4, c. w. 5.7 do 6, zwany także kruszec miedzi czerwony, **red copper**, red lub ruby **copper ore**.

cuprous, adj. (-prös) chem. miedziawy, w związkach w których miedź występuje jako jednowartościowa.

cuprum, s. (-prom; ł. ku'prum) chem miedź.

cupstone, s. (kop'ston, Ang. steun) arch. kamień lub skała z charakterystycznym rysunkiem lub rzeźbą czegoś w rodzaju garnuszka z prostą rączką i ze spiralą idącą od brzegu dokładnie okrągłego ku środkowi; **cup sculpture**.

cupule, s. (kiu'piul) zdr. **cup**, ob.

Cupuliferae, s. pl. czyli **Amentiferae** bot. miseczkowate. grupa drzew mających kotki czyli bązki, jak dąb, kasztan, buk, brzoza i l. (rzędy **FAGALES**, **SALICALES**, **JUGLANDALES** **MYRICALES** i i.).

cupuliferous, adj. ob. **ameniferous**.

cura, s. (ku'ra; hisz.) St. pld. zach. proboszcz.

curability, s. (kiurebi'liiti) uleczalność, możliwość wyleczenia, prawdopodobieństwo uleczenia.

curable, adj. (kiu'rebi) uleczalny; -ness, s. uleczalność.

curacao, s. (kiuraso', kuraaso, kiuraso') likier robiony w Holandii na skórze pomarańcz z **Curacao**, Indie Hol.

curare, s. (kiurej'ri; tupi:urari) 1) kurara, a) suszony sok winorośli **STRYCHNOS TAXIFERA**, używany przez Indian pld.-amer. do wyrobu zatrutych strzał; **curene** (kiu'rin') $\text{C}_{18}\text{H}_{19}\text{NO}_2$ paraliżuje serce, **curarine** (kiura'rin) — nerwy ruchu; b) sama roślina.

curarize, vt. (kiu'rarajz) zaprawić kurarą.

curasow, s. (kiu'-, kü-ra'so) zool. kiraso, ptak wielkości dużego indyka, rzędu kurowatych, rodziny **CRAUIDAE**, podrodziny **CRACINAE**, na wyspie hol.-ind. **Curacao**.

curate, s. (kiu'rejt, -ryt) duchowny, w szcz. KA i czasem KRK asystent proboszcza.

curatel, s. (kiu'reteł) pr. kuratela, opieka.

curative, adj. (-ratyw) leczniczy.

curator, s. 1) (kiu'retor) pr. opiekun, mający pieczę nad obcym majątkiem; 2) (kiurej'tör) kurator, kustosz, mający pieczę nad biblioteką, zbiorem rękopisów, dzieł sztuki, muzeum itp.

curatorium, s. (-to'rjom) kuratorium (n), kuratoria (f), naczelna rada instytucji.

curatory, s. (-tori, -töri) kuratela, opieka.

curb, s. (korb) 1) karby (pl.), kluby (pl.), hamulec, coś co wstrzymuje lub kielzna; 2) kryg, podbródek u wędzida (uprząży); 3) bud. ulic. krawężnik; 4) giełda, c. lub c. **market** nieoficjalna giełda, czynna niedaleko giełdy w godzinach porzecznych albo przeprowadzająca transakcje papierami nienotowanymi na giełdzie oficjalnej; 5) cembryna, cembrowina (studni); 6) wet. gruda.

curb, vi. zgiąć się; vt. kielznać, trzymać w ryzach, w karbach, w klubach. ograniczyć; bud. ul. zaopatrzyć w krawężnik.

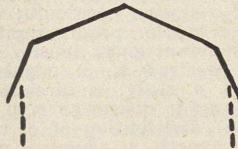
curb bit wędzido.

c. box wpust powietrza połączony z domem, a umieszczony na chodniku koło krawężnika.

c. broker agent giełdy nieoficjalnej, ob. **curb**, s. 4)

c. market, ob. **curb**, s. 4)

c. roof łamany dach, dach fran-

cuski czyli dach Mansarda.

Curculionidae, s. pl. (kurkiulia'nidi) zool. ryjkowce, rodzina chrząszczy czteroczonkowych, o głowie wyciągniętej w długi ryjek; pomiedzy nimi wiele szkodników, np. wolek lub woleczek zbożowy **corn weevil** **CALANDRA GRANARIA**, kwieciak jabłkowiec **apple weevil** **ANTHONOMUS POMORUM** itd.

curculionist, s. ('-lionyst) zoolog zajmujący się specjalnie ryjkowcami.

Curcuma, s. (korkiu'ma) bot. 1) ostrzyż indyjski, rodzaj wsch.-ind. tropikalnych drzew rodziny imbirowatych **ZINGIBERACEAE** rzędu ździebolicowych **SCITAMINEAE**; c. o ostrzyż wonny, cyperski korzeń, **kurkuma**, roślina tego rodzaju wydająca żółty barwnik używany do barwienia likierów.

curcumin, s. (kor'kiumin) chem. kurkumina, barwnik z korzenia kurkumy, $\text{C}_{21}\text{H}_{20}\text{O}_6$.

curd, s. (kord) 1) ta część mleka, która się zsiada, przec. do części wodnistej czyli serwatki; pl. **curds** kwaśne mleko, zsiadłe mleko; 2) substancja podobna do zsiadłego mleka; 3) w mydlarstwie, ziarnista masa mydła oddzielająca się od ługu i wznosząca się w górę za dodaniem soli.

curd, vi. zsiadać się, ścinać się, tężeć, gęstnieć.

curd, **curdle**, vt. ścinać, zgęstniać.

cure, s. (kiu'r) 1) leczenie, uzdrawianie, kuracja; 2) duchowna opieka, ob. **curate**; 3) przyprowadzanie jada, jak np. solenie, wędzenie, peklowanie itp.; 4) środek leczniczy.

cure, vi. leczyć się, być na kuracji; wulkanizować się.

cure, vt. 1) leczyć, uzdrowić; 2) przyprowadzić jado na konserwy; 3) suszyć na ogniu, na słońcu itd.; 4) wulkanizować (gumę).

cure-all, s. (kiur'oł) lekarstwo na wszelkie choroby, lek uniwersalny, panaceum, środek od wszelkich bołści.

cureless, adj. ('-les) nieuleczalny.

Curetes, s. pl. (kiuri'tiz; sing. **Curete**) mit. gr. 1) duchy z ziemi rodem towarzyszący na Krecie Rhei, żonie Kronosa gdy rodziła Zeusa; dzikimi tańcami i ogromnym hałasem tłumili krzyk matki i płacz dziecka, by ukryć noworodka przed Kronosem ob. **Cronus**; 2) kapłanie Rhei na Krecie.

curettage, s. (kiure'tydz, kiure-taž') chir. skrobanka.

curette, s. (kiuret') chir. skrobaczka, kuretki, łyżeczka do skrobienia (narośli lub tp. ze ścian jamy).

curfew, s. 1) nakaz gaszenia świateł o pewnej porze (w wiekach średnich); 2) pora gaszenia świateł; 3) dzwon zwiastujący tę porę; 4) w naszych czasach w niektórych miastach amer. sygnał dla dzieci, by znikły z ulic o 9 wiecz.; a także w czasach wojny, stanu oblężenia itp.

curia, s. (kiu'ria) pl. **curiae** 1) hist. rzym. podział szerepu w pierwotnym Rzymie; 2) hist. ang. sąd królewski; 3) kuria, klasa wyborcza; 4) kuria rzymska, ogół urzędów papieskich.

curialism, s. ('-izm) ultramontanizm.

Curiatii, s. pl. (kiurej'szi-aj; ł. kuriacji) hist. staroż. Kuriaćjusz, trzej bliźni bracia z Alba Longa, którzy wyszli na spotkanie Horacjuszów, trzech bliźnich braci z Rzymu, i polegali.

curiboca, s. (kuribo'ka) mieszaniec krwi białej i indiańskiej.

curie, s. (kü'ri'; od nazwiska Marii ze Skłodowskich Curie, 1867-1934) chem. fiz. miara emanacji 1) jednostka masy emanacji radu 0.63 mm lub 6.10⁻⁶ gr. emanacji; 2) ilość substancji radioaktywnej wydającej taką samą ilość promieni alfa w jednostce czasu co gram radu.

curing, s. (kiu'rin) peklowanie, solenie, wędzenie itp. przyprowadzanie jada dla konserwowania.

curio, s. (kiu'rio) pl. **curios** antyki, wartościowy a niezwykły drobiazg osobliwości, rzadki okaz.

curiology, s. ('-lodzi) pismo hieroglifowe z podobiznami a nie znakami symbolicznymi.

curiosa, s. pl. (kiurio'za) osobliwości, rzadkie okazy, białe kruki.

curiosity, s. ('ziti) 1) ciekawość; 2) rzecz budząca zaciekawienie.

curious, adj. 1) ciekawy, chcący dowiedzieć się; 2) ciekawy, budzący ciekawość, zajmujący; kunsztowny.

curite, s. (kiu'rajt; od Piotra Curie (kü'ri') 1859-1906) min. kuryt, radioaktywny minerał $2\text{PbO} \cdot 5\text{UO}_3 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$, iglaste kryształiki barwy pomarańczowej.

curl, s. (körl) 1) kędzior, lok; 2) skręt, zwój; 3) bot. zwinienie liścia spowodowane przez mszyce; 4) łucz. nagły zwrot słoja w łuku; 5) c. **paper** papiloty.

curl, vi. 1) kędzierzawić; skrecać się w kędziory; 2) grać w **curling**; vt. 1) kędzierzawić, zwinąć w kędziory; 2) zagiąć np. krese kapelusza, rąbek żelaznej płyty; 3) mech. frezować, wyłabiać.

curled, adj. (körd) kędzierzawy; c. **dock** bot. szczaw kędzierzawy **RUMEX CRISPUS**, Linn., z Eur.; w St. Zj. zaaklimatyzowany jako chwast; c. **hair** tap. włosów koński z grzyw i ogonów skrecony na materiał tapicerski.

curler, s. (-lor) osoba robiąca kędziory z włosów, piór, włóczki itp.;) osoba grająca w **curling**.

curlew, s. (kór'liu) pl. **curlew** i **curlews** zool. kulig wielki NUMENIUS ARQUATUS, ptak z rodziny bekasowatych SCOLOPACIDAE albo CHARADRIIDAE, rzędu CHARADRIIFORMES; Eur. i Azj.; zimą Afr.; w Polsce od marca do września; rodzaj amer. NUMENIUS AMERICANUS, z okolic półn. bieguna wędrujący do Amer. Półn., prawie doszczętnie wybit.

c. sandpiper, (k. send'pajper) zool. siewka kuligowa EROLIA TESSACEA o długim dziobie zagiętym w dół podobnie jak u kuliga.

curlieue, **curly-cue**, s. (kór'liu) zakręt, gw. zakrętas, np. w piśmie.

curling, s. ('lin) sport szk. zabawa sportowa na lodzie, poziome rzucanie kamiennego koła ok. 16 kg. albo żelaznego wagi ok. 27 kg., chwytając za żelazną rączkę.

curling iron szczypce do włosów, żelazko do włosów; **c. paper** ob. **curl**, s. 5).

curly n druk. hiszpańskie n: ñ.

c. top ob. Western tomato blight.

curmudgeon, s. (kórmo'dżn) skąpiec, kutwa, chciwiec.

curr, s. (kern; ziarenko) gw. szk. podobna do pomorskiego: zdiebko (żdźbko), niewiele.

curragh, s. (ku'rak) rodzaj irlandzkiej koronki.

currant, s. (ko'rent) 1) rodzynek grecki; 2) bot. porzeczka RIBES; krzew i owoc; 3) kolor dojrzalej czerwonej porzeczki; 4) rozmaite krzewy zach.-ind. i austral. o podobnej jagodzie; **c. aphid** mszyca porzeczkowa MYZUS RIBIS niszczy liście; **c. borer** gasienica a) motyla clear-wing moth AGERIA TIPULIFORMIS, b) długorogiego owada PSENOTERUS SUPERNOTATUS; **c. spanworm** gasienica miernikowca porzeczkowego i jej dojrzała postać **c. moth**; **c. tomato** peruwiańska roślina LYCOPERSICON PIMINELLIFOLIUM, Dunal., prymitywna forma pomidora o drobnej jagodzie.

curratow, s. (kura'to) kuruata, włókno brazyl. dzikiego ananasa wild pineapple ANANAS BRACATEATA.

currency, s. (ku'rensi) 1) przest. coś płynącego, strumień; wpływ czasu; 2) obieg, przechodzenie z rąk do rąk; bieżąca wartość; 3) moneta obiegowa; 4) wszystka moneta kraju będąca w obiegu; 5) dawniej w dominiach bryt. wartość obiegowa odr. od kursu urzędowego; stąd pot. człowiek z takich dominiów a **currency boy** przec. **sterling**; **c. bond** papier wartościowy, którego kupony płatne są w monecie obiegowej, odr. **gold bond** płatnych w złocie.

current, adj. (ko'rynt) 1) przest. biegiły, szybki, poruszający się; 2) obiegowy, przechodzący z rąk do rąk; 3) a) będący w powszechnym użyciu, bieżący; b) przyjmowany powszechnie jako prawdziwy i pełnowartościowy; przyjęty, panujący; 4) bieżący, teraźniejszy, obecny, z czasem mijający, np. **the c. fad** kaprys panujący chwilowo; 5) bieżący, otwarty, np. **c. account** rachunek bieżący; **c. assets** buch. aktywa dające się spieniężyć natychmiast; **c. money** pieniądz obiegowy urzędowo ustanowiony i powszechnie uznany.

current, s. 1) prąd, strumień, przepływ; 2) prąd czasu, wypadków; prąd, tendencja, kierunek; 3) elek. prąd elektryczny; absence of **c.** stan bezprądowy; **active c.** prąd mocny, p. wátowy; **alternating c.** p. zmienny; **c. at moment of switching in** p. włączenia; **blowing c.** prąd stapiający; **branch c.** p. odgałęziony, p. bocznikowy; **charging c.** prąd ładowania; **circuit c.** obwód prądu; **closed circuit c.** prąd ciągły; **closing of a c.** zamknięcie prądu; **constant c.** prąd o stałym natężeniu; **c. consumption** odbiór prądu; **continuous c.** ob. **constant c.**; **c. density** gęstość prądu; **derived c.** p. odgałęziony; **direct c.** p. stały; **c. direction** kierunku prądu; **discharge c.** p. wyładowania; **distribution of c.** rozpyły prądów; **earth c.** ziemny (płynący przez uziemienie); **eddy c.-s** prądy wirowe (Foucaulta; Jan B. L. Foucault (fuko') 1819-1868); **exciting c.** p. wzbudzający; **fluctuation of c.** wahanie prądu; **ground c.** ob. **earth c.** (powyżej); **heavy c.** p. silny (np. do oświetlenia); **induced c.** p. indukowany, wniecony, np. p. wtórny; także **inducted**; **initial c.** ob. powyżej **charging c.**; **c. intensity** siła prądu, natężenie prądu; **intermittent c.** p. przerwany; **leakage c.** p. upływowy; **c. limiter** ogranicznik prądu; **c.-limiting resistor** opornik uspokajający; **c. line** krzywa prądu; **line c.** p. liniowy, p. przewodowy, np. w jednym z trzech przewodów toru trójfazowego; **c. meter** miernik prądu, przyrząd do mierzenia chyzości prądu cieczy; **c. mill** młyn wodny; **c. of rest** fizjol. prąd el. wywołany różnicą potencjału między dwiema częściami narządu; **open-circuit c.** p. roboczy; **oscillating c.** p. oscylujący; **passage of the c.** przepływ prądu; **path of a c.** linia prądu; **phase c.** p. fazowy; **polyphase c.** p. wielofazowy; **primary c.** p. pierwotny; **pulsating alternating c.** p. tętniący dwukierunkowy; **pulsating direct c.** p. tętniący jednokierunkowy; **c. pulse** p. aperiodyczny; **reactive c.** p. bezmocny, bezwátowy; **rectified c.** p. wyprostowany; **resultant c.** p. skojarzony; **short circuit c.** p. zwarcia; **sine c.** p. sinusoidalny; także **sinusoidal c.**; **starting c.** p. rozruchu; **stray c.** p. błądzący; **c. transformer** transformator prądowy; **three-phase c.** trójprąd, p. trójfazowy; **two-phase c.** p. dwójfazowy; **type of c.** rodzaj prądu; **undirectional c.** ob. powyżej **rectified c.**; **varying c.** p. o zmiennym natężeniu; **wattless c.** ob. powyżej **reactive c.**; **c. wheel** koło wodne, koło młyńskie.

currently, adv. (li) bieżąco, obecnie, powszechnie, pospolicie.

current-wise, adv. (-uajz) w kierunku prądu.

curricule, s. (ku'riki) wózek dwukółowy zaprzęgnięty we dwa konie idące gęsiora (jeden za drugim); **c. vi.** jechać takim pojazdem.

curriculum, s. (kuri'kiulom) pl. -lums i -la, 1) przepisany program nauk szkolnych; 2) **c. vitae** (k. waj'ti, ł. wi'te) przebieg życia.

currier, s. (-er) garbarz.

currish, adj. (ko'rysz) 1) warkliwy, warczący; 2) podły, niski, nikczemny.

curry, s. (kó'ri) 1) kuch. ostra przyprawa wsch.-indyjska i potrawka nią przyprawiona; 2) myśl. ćwiartowanie zwierzęcy; także ochłapy rzucające psiarzy.

curry, vi. zabiegać o czyje względy przez pochlebstwo „czapka, łapka i papka”; nadskakiwać (dat.).

curry, vt. 1) czyścić konia i bydło zgrzebiem; 2) garbować (skórę); 3) bić (człowieka), pot. garbować skórę (dat.); 4) udobruchać (acc.) pochlebstwami; w tym znaczeniu także **c. favor**, **c. favel**; 5) kuch. przyprawić potrawę proszkiem indyjskim **curry**.

currycomb, s. (-kom) zgrzebiło; vt. cesać zgrzebiem.

curry leaves kuch. liście wsch.-ind. rośliny MURRAYA KOENIGII, które w postaci proszku służą do ostrego przyprawiania potraw, **c. powder**.

curse, s. (kórs) 1) klątwa, przekleństwo; 2) modlitwa lub inwokacja o zło przeciw komuś; 3) kość. ekskomunika, wykluczenie ze społeczności kościelnej; 4) zło, jakie zjawia się jak gdyby w odpowiedzi na inwokację; 5) przekleństwo, przyczyna zła, mrok i udęcenie, np. przekleństwem tej gminy była rozpowszechniona namiętność do gier hazardowych; dawniej przekleństwo, przekleństwo; 6) zlorzeczenie, klęka.

curse, vi. kląć; vt. 1) modlić się o zło dla kogoś; przeklinać, wyzywać prostakimi wyrazami; 2) ekskomunikować, wykluczyć ze społeczności kościelnej; 3) ściągnąć zło na czyjąś głowę, być powodem cierpienia, męczarni i dolegliwości; **c. by bell, book and candle** wspomnienie średniowiecznego sposobu wyklinania heretyków z kazalnicy.

cursed, adj. (kórst) 1) przeklęty; 2) zasługujący na wyklęcie; 3) zły, złośliwy, przynoszący szkodę, sprawiający przykrość, feralny, fatalny. UWAGA. Ang. wyraz fatal ma inne znaczenie.

cursive, s. (kor'siw) kursywa, litery pisane, także członki drukarskie naśladujące litery pisane; ob. **script**. To jest kursywa. This is cursive type.

Cursores, s. pl. (kurso'ris) zool. 1) biegusy, w dawnej klasyfikacji rząd ptaków długonogich a o skrzydłach bez lotek lub z lotkami kędzierzawymi, np. struś, kazuar itp.; 2) kossarze, grupy długonogich pajaków nie robiących pajęczyny lecz ściągających ofiary w biegu.

Cursoria, pl. (korsoria) zool. koniki, dział prostoskrzydłych czyli szarańczaków, ORTHOPTERA, nie łączący a skaczący jak np. konik polny, szarańcza itp.

cursorial, adj. (-eł) przynależny do a) Cursores, b) Cursoria.

cursors, adj. (kur'sori) pobieżny, powierzchowny, pośpieszny; **cursorily**, adv. (kurso'rii) pobieżnie.

curt, adj. (kort) 1) krótki; 2) zwięzły; -ly, adv. (-li) krótko, zwięźle; -ness, s. zwięźłość.

curtail, s. (kurtejl') 1) przest. odcięcie; 2) bud. zaokrąglone zakończenie części budowli.

curtail, vi. (kurtejl', dawniej kur'tejl) 1) przyciąć, podciąć, skrócić, zmniejszyć; przyciąć ogon; 3) pozbawić kogo części czego.

curtailed, adj. part. (-d) skrócony np. **phone** zamiast **telephone**.

curtain, s. (kortn) 1) zasłona, firanka, opona, draperia; 2) bot. ob. **cortina**; 3) bud. zewnętrzna część budowli służąca raczej do osłony niż jako podpora; 4) fort. mur łączący dwie baszty; 5) teatr a) zasłona, kurtyna; b) „zasłona!” sygnał inspicjenta z początkiem i z końcem aktu; c) ostatnie słowa zanim zasłona spada; 6) zool. u niektórych mięczaków prostopadły fałd płaszczu; **The C.** hist. ang. teatr londyński (1576-1625); c. **call** oklaski wymagające od aktora powrotu przed rampe; c. **raiser** a) robotnik podnoszący kurtynę; b) jednoaktówka grana na otwarcie wieczoru przed główną sztuką; c. **speech** przemówienie lub ogłoszenie wygłoszone przed spuszczeniem zasłony; c. **tune** muzyka orkiestry teatralnej przed przedstawieniem.

curtal, s. (kortł) 1) koń lub pies z przyciętym ogonem; stąd coś podciętego; 2) osoba nosząca zbyt krótkie ubranie; 3) starożywieckie działo z przykrótką lufą; 4) muz. rodzaj fagotu, także piszczałka organów o podobnym tonie

Curtana, s. (korta'na) hist. ang. miecz miłosierdzia, **the sword of mercy**, tępy miecz noszony przez króla podczas koronacji, zwany także **the sword of Edward the Confessor**.

curtate, adj. (-tejt') przykrótki; c. **distance** astr. odległość planety lub komety od słońca lub od ziemi mierzona w płaszczyźnie ekliptyki albo odległości od słońca lub od ziemi do tego punktu, w którym prostopadła idąca od planety ku płaszczyźnie ekliptyki przecina tę płaszczyznę.

curtation, s. (-ej'szn) 1) alch. skrócony sposób przemiany metalów; 2) astr. różnica między skróconą odległością planety lub komety od słońca lub ziemi, ob. **curtate distance**, a odległością rzeczywistą.

curtesy, s. (kor'tyzi) pr. w pr. zwyczajowym ang. i szk. dożywotnie korzystanie z pewnych posiadłości zmarłej żony w niektórych wypadkach.

curtilage, s. (kor'tilydż) obejście domu.

Curtmantle, s. (-mentł) przydomek króla ang. Henryka II (w. XII) od krótkiego płaszczu andagewańskiego ob. **Court mantle**.

curtsy, **curtsey**, s. (kort'si) dyg, dygnięcie; vi. dygnąć.

curua, s. (ku'rua) bot. miaglina pld.-amer. **ATTALEA SPECTABILIS**, palma z owocem bogatym w olej.

curuba, s. (kuru'ba) bot. 1) kuruba zach.-ind. z rodziny męczennicowatych **passion flower** rodziny **PASSIFLORACEAE**; 2) ob. **cassabanana**.

curucucu, s. (kuruku'ku) w języku szczepu Tupi nazwa węża ob. **bushmaster**.

curule, adj. (kiurul') hist. kl. kurulski 1) odpowiedni dla najwyższych dygnitarzy; 2) należący do grona najwyższych dygnitarzy; c. **leg** kablakowata noga jak u krzesła kurulskiego, ob. **sella curulis**.

Curupira, s. (kurupi'ra) mit. ind. ijańska, u szczepu Tupi naczelný diabeł.

curvant, adj. (kor'went) her. wygięty, kablakowaty.

curvate, adj. (korwejt') zgięty, wygięty.

curvation, s. (-wej'szn) zagięcie, wygięcie, zaokrąglenie, wypukłość, zakrzywienie, zakręt.

curvature, s. (-weczör) 1) ob. **curvation**; 2) anat. i med. a) wykrzywienie zwłaszcza anormalne np. c. **of the spine** wykrzywienie stołu kręgowego **SCOLIOSIS**; b) okragła powierzchnia narządu np. wygięcie żołądka małe **lesser c. CURVATURA VENTRICULI MINOR** i wygięcie żołądka wielkie **greater c. of the stomach C. V. MAJOR**; 3) geom. krzywizna; **radius of c.** promień krzywizny; 4) rośl. fizj. reakcja ruchowa roślin lub ich części pod wpływem światła, temperatury lub bodźców mechanicznych (dotknięcia, wstrząśnienia) itp.

curve, adj. (körw) wgięty, zgiety, zagięty.

curve, s. 1) zgięcie, zagięcie, wypukłość, skręt, zakręt; 2) coś zagiętego, krzywa; linia okrągła do rysowania krzywizn; 3) krzywizna, krzywa (na mapie np. statystycznej); 4) w piłce metowej rzut piłki z fałszem; jeżeli skreca w prawo: **incurve** albo **in**; jeżeli w lewo: **outcurve** albo **out**; w górę - **upshoot**, w dół - **down**; 5) mat. analitycznie linia krzywa bez kątów oznaczona spójnymi niezawisłymi stałymi; łuk, linia krzywa, krzywizna; **moment c. mech.** krzywa momentów gnących.

curve, vi. skrócić się; vt. zginać, wyginać; zgiąć, zagiąć, wykrzywić, skrzywić.

curved, adj. krzywy, sklepiony, wypukły, zakrzywiony.

curvet, s. ('wet) (jazda konna) korwet, skok w którym koń naprzód podnosi obie przednie nogi naraz, a potem obie tylne tak że przez krótką chwilę wszystkie cztery są w powietrzu; vi. (o koniu) być w lansadach, robić korwet.

Curvirostris, s. pl. (-ros'triz) zool. w dawnej klasyfikacji krzywodzioby, klasa ptaków wróblowatych, **PASERES**, obejmująca łącznie jak papugi itp.

curvous, adj. (-öz) zakrzywiony.

curvulate, adj. ('iulejt) zlekka zakrzywiony.

cusco bark (kes'ko bark; od miasta Cusco w Peru) i **cusco china** (-ko czaj'na) apt. kora chinowa drzewa **CINCHONA PUBESCENS**.

cuscohygrin (e), s. (k. haj'gryn) chem. zasada oleista $C_{13}H_{24}N_2O$ zawarta w liściach tego drzewa.

cusconin (e), s. (k. -nyn) chem. krystaliczny alkaloid $C_{23}H_{34}N_2O_6$, zawarty w korze tego drzewa.

Cuscuta, s. (keskiu'ta) bot. kaniańka, rozległy rodzaj wijącego się, bezlistnego pasorzyta, stanowiący rodzinę kaniańkowatych **dodder CUSCUTACEAE** albo przynależny do rodziny powojowatych **convolvulus** rodziny **CONVOLVULACEAE** ob. **dodder**.

cusec, s. (kiu'sek) stopa kubiczna (0.028317 m³) na sekundę.

Cush, s. (kosz) hist. bibl. 1) Chus, najstarszy syn Hama, (ojciec Nemroda); 2) kraj Hamitów, staroż. Etiopia.

cushat, s. (ku'szet) zool. grzywacz, eur. gołąb leśny z obwódka na szyi, **wood pigeon**, **ringdove**, **CO-LUMBA PALUMBUS**.

cushion, s. (kuszn) 1) poduszka; 2) wyściółka siedzenia fotelu sędziowskiego lub tronu królewskiego; 3) sukienna wyściółka młoteczka uderzającego o strunę w fortepianie; 4) podkład drogi, toru wyściogowego itp.; 5) warstwa wysoce elastycznej gumy w kole pneumatycznym między warstwami tkaniny; 6) coś podobnego do poduszki lub poduszeczki; 7) w bud. i mech. warstwa wody, pary itp. mająca absorbować wstrząsy itp.; 8) masz. łożysko (czopa).

cushion, vt. 1) umieścić na poduszeczkę; 2) wyścielać poduszką lub podkładem; 3) zakrywać, zatajać; 4) stłumić np. głosy; 5) mech. wstrzymywać stopniowo aby zmniejszyć wstrząs; 6) krawędź bilardu; c. **carom**, bil. karambol z odbiciem własnej kuli o krawędź bilardu przed uderzeniem drugiej kuli (bili); c. **flower**, ob. **Hakea**.

Cushite, s. (ko'szajt) hist. bibl. mieszkawiec staroż. Etiopii.

Cushitic, s. (-y'tik) staroż. język hamicki, ob. **Cush**.

cusk, s. (kosk) pl. **cusk** i **cusks**, duża ryba morska spokrewniona z dorszem (wątluszem) a) **BROSIMUS BROSME**, także zwana **tusk**, **torsk**; b) miętus, **LOTA MACULOSA**, ob. **burbot**.

cusp, s. (kosp) 1) ostre zakończenie, wierzchołek; 2) anat. i zoot. a) ostre zakończenie zęba; b) fałd stanowiący część kłapy sercowej, płatek zastawki sercowej; 3) astr. róg półksiężyca; 4) bot. ostry koniec;

5) bud. trójkątne zakończenie ze spodu profilu.

cusparia bark (kospejria bark) ob. **angostura bark**.

cuspid, s. ('-id) anat. psi zab **DENS CANINUS** dlatego tak zwany, że jego wierzchołek jak u psów jest kończasty i czasem trójkątny.

cuspidal, adj. ('-ideł) śpiczasty; także **cusplate**, **cuspatad** (-pejt', -yd), **cusped** (-t).

cuspidate, adj. (-ejt) (o liściu) oszczepowaty; ob. **leaf**.

cuspidor, s. (kos'pidor) spluwaczka.

cuspile, s. ('-piul) anat. narostek na koronie zęba.

cuss, vt. (kos) gw. St. Zj. beztuć.

custard, s. (kos'tard) kremik waniliowy, mleczko waniliowe; c. **apple** a) drzewko zach.-ind. flaszowiec **ANNONA RECTICULATA**, L.,

i jego owoc; b) *sweetson* ANNONA SQUAMOSA, Linn., i jego owoc; pln. amer. papaja *common papaw* ASIMINA TRILOBA, Dunal., i jej owoc; c.-a. *family* bot. flaszowcowate ANNONACEAE; c. *cup* garnuszek z glinki francuskiej, w jakim piecze się kremik waniliowy dla każdej osoby.

custerite, s. ('-terajt) min. kusteryt, sylikoid grupy dzeolitów, (OH, F)Ca₂Si₂O₆ z powiatu Custer w Idaho.

custodiam, s. (kosto'diem; ł. kustodiam opiekę) pr. ang. oddanie gruntu państwowego w trzyletnią dzierżawę.

custodian, s. ('-djen) kustosz, opiekun, zarządca.

custody, s. (kos'todi) 1) opieka, przechowanie, nadzór; 2) KRK podział terytorialny zakonu franciszkanów, mniejszy niż prowincja.

custom, s. (kostum) 1) zwyczaj, obyczaj; 2) pr. zwyczaj dłużej uważany za prawo miejscowe; 3) hist. opłata w pieniądzu, w naturze lub w świadczeniach należna panu od podwładnych; pańszczyzna; także opłata na przywóz i wywóz, ustanowiona przez rząd, cło; 4) zwyczaj handlowy, także klientela handlowa zbiorowo; 6) hist. zwyczaj zabijania pewnej liczby osób w rocznicę śmierci króla lub wodza Aszantów; doroczna egzekucja zbrodniarzy praktykowana w styczniu przez króla Dahomeju.

custom, vi. przest. być przyzwyczajonym, mieć w zwyczaju.

customable, adj. podlegający ocenie; przest. zwyczajowy.

customary, adj. (kas'tomöri) zwyczajowy, zwyczajny, regularny; 2) pr. podlegający opłacie.

customary, s. 1) zbiór miejscowych ustaw zwyczajowych; 2) kość. książka zawierająca spis zwyczajowych obrzędów i modlitw, *consuetudinary*.

customer, s. (ko'stumer) 1) hist. poborca celny; dawne prawo ang. dzierżawca gruntu państwowego; 2) klient w interesie handlowym; odbiorca; gość (w interesie handlowym); 3) żart. lub gw. gość, osoba, a *queer* c. dziwaczny gość; c. *ownership* współdzielnia w zakresie publicznej użyteczności, gdy odbiorcy (np. gazu, elektryczności) są zarazem właścicielami przedsiębiorstwa.

customhouse, s. komora celna; c. *agent* agent celny.

custom mill młyn pobierający za mlewo opłatę w naturze (pewną część ziarna lub maki).

cut, adj. (kot) 1) cięty, ścięty, ucięty; c. *flowers* cięte kwiaty, c. *hair* strzyżony włos, c. *finger* ucięty palec, zacięty palec; c. *glass* rżnięte szkło; c. *stone* kamień obrobiony; 2) kastrowany, czyszczony, a c. *horse* wałach; 3) obniżony, *cut prices* ceny niższe; 4) bot. c. *leaf* wcięty liść ob. *incised* i *leaf*; 5) teatr. np. c. *wood* (o wolno stojącej kulisie) wycięty kawał płótna na drewnianej ramie tak pomalowany, że przedstawia np. drzewo, ustawione na środku sceny nie w kulisach; c. *and dried* z góry obmyślany i przygotowany.

cut, s. 1) cięcie, ucięcie, przecięcie; cięta rana, szrama; 2) prze-

kop, przewód przecięty np. w celu odwodnienia wody; 3) droga na przeaj, przecięcie dla skrócenia drogi; *short* c.; niegrzeczne zakończenie rozmowy, afront, zignorowanie, zlekceważenie; 4) krój, fason; 5) odcinek, skrawek, kawałek, zraz, np. mięsa, czekolady itd.; słomka, trawka, patyczek do ciągnięcia losów; 6) druk. klisza (f), klisz (m); 7) kawałek gąbki w rozmiarze sprzedanym, odcięty od gąbki zbyt wielkiej do użytku handlowego; 8) jubil. sposób szlifowania lub obrobienia klejnotu; 9) karty, przecinać, przełożyć; 10) mal. zmniejszenie pewnej ilości szelaku lub żywicy na galon lotnej cieczy; 11) mech. a) profil; b) grubość wióra lub opika; 12) muz. floresy lub improwizacja jaką działy rozpoczynają lub kończą swą grę; 13) szerm. cięcie odr. stychu; 14) szt. p. drzeworyt, miedzioryt; 15) tań. szybka zmiana nogi zakończona wysunięciem stopy; 16) teatr. wąska szpara w podłodze sceny dla podawania kulis; 17) włókienn. sztuka, pewna ustalona miara długości materiału; c. *splice* mar. oko

więziowe; *cut out* mech. wyłącznik.

cut, vi. 1) krajać, dzielić; 2) dawać się ciąć, krajać się, *butter cuts* casily masło kraja się łatwo; 3) używać noża lub podobnego narzędzia; 4) przeciąć dziąsło (o zębnie), wykluć się; 5) skrócić drogę przez przecięcie np. pola, bocznej drożki, drogi pod mostem itp.; 6) machnąć biczem lub szpadą; 7) uderzyć biczem; zranic szablą; przen. zranic słowem, uwagą itp.; 8) karty, przeciąć talie, by losować o miejsca, o pierwsze rozdanie itp.; 9) kinem. przerwać fotografowanie; 10) mal. razić, bić w oczy zbyt silnie; 11) sporty, rzucić piłkę z fałszem, ob. c., vt.; 12) tańce, wykonać *cut*, s. 14).

cut, vt. 1) kroić, krajać, ciąć, przeciąć, pociąć, przyciąć, rąbać; siekać; 2) odcąć, odkroić, oddzielić kawałek od całości, przedzielić; 3) rozcinać, transzować np. mięso na półmisku, *to carve*; ścinać, zwałić np. drzewo na pniu *to cut* lub *to fell* a tree; kosić np. trawę *to c. grass*; ścinać, ciąć, np. kwiaty, *to c. flowers*; strzyć np. włosy, *to c. hair*; oporządzać np. paznokcie, *to c. nails*; *to c. a figure* robić wrazenie; *to c. a loss* zmniejszyć stratę; *to c. prices* obniżać cenę; *the lines cut one another* linie przecinają się; 4) karty, przeciąć talie, zdejmując z góry część talii (nie mniej niż pięć) i kładąc pozostałą część na wierzch; 5) mech. frezować, wyłabiać; 6) sporty, uderzyć fałszem, użyć fałszu, uderzyć piłkę z boku tak że wprawia się ją w wir zmieniający kierunek jej drogi; *to c. a tooth* wykluwać ząb; *to c. back* przycinać, podcinać; *to c. down* a) zmniejszyć; b) prześcigać kogo; *to c. in* przerwać komu wtrącając się; mech. włączać; *to c. off* przerwać, oddzielić; skazać na śmierć; przeciąć komu drogę odwrotu; wydziedziczyć; *to c. one's coat according to one's cloth* tak krawiec kraja jak mu materii staje

(zastosować się do okoliczności); *to c. one's throat* (dosł. podcinać komu gardło) niszczyć kogo, podcinać czyją egzystencję, w szcz. nieuczciwymi sposobami.

cutaneous, adj. (kiutej'ni-ös) skórny, dotyczący skóry; c. *sensation* wrażenie odczuwane przez skórę jak ciepło, zimno, dotknięcie, ból.

cutaway, *cutaway coat*, s. (ka'teuej ko't) żakiet, pot. jaskółka, pot. *swallow-tailed coat*.

cutback, s. (-bek) podcięcie, przycinanie, w szcz. a) roślinia przycięta; b) gęsta substancja, np. asfalt, rozcieńczona; c) przerwa w powieści w celu umieszczenia wspomnień zawierających przeszłe zajścia wyjaśniające bieżącą akcję, np. opowiadanie, dziennik itp.

cutch, s. (kocz) 1) żywica (katechu, ob. catechu) drzewa ACACIA CATECHU; 2) wyciąg garbarki mangrowych zarośli na Borneo i Filipinach; farb. ważny składnik czerni do barwienia jedwabiu; 3) owijka, w jakiej rozbija się krusiec złoty na płatki; 4) ob. *couch* grass, 1); 5) c. lub *culch* w hodowli ostrzyg kruszone muszle rozsypane na dnie aby przygotować punkt zaczepienia dla młodych ostrzyg.

cute, adj. (kiu't) zgrabny, miłutki; St. Zj. bystry.

Cuterebra, *Cutiterebra*, s. (kiuteri'bra, kiu'titeri'bra; cutis ł. skóra, terebra ł. wiertacz) zool. rodzaj gźw, których larwy tworzą wrzody pod skórą królików.

cutfinger, s. (kot'finger) bot. 1) barwinek wielki *large periwinkle* VINCA MAJOR, Linn.; 2) trędownik bulwiasty *European figwort* SCROPHULARIA NODOSA, Linn.; 3) kozłek kretański *Cretan spikenard* VALERIANA PHU, Linn.

Cuthah, s. (kiu'ga) Kuta, Kutu, miasto babilońskie, którego patronem był Nergal, bóg Aralu czyli świata podziemnego, stąd przen. świat podziemny.

cuti- przedr. dotyczący skóry ludzkiej np. *cuticular*, ob.

cuticle, s. (kiu'tikł) 1) anat. i zool. skóra, naskórek, oskórek, opona; ob. *cuticula*, *epidermis*, *integument*, *skin*; 2) bot. cienka pokrywa rośliny; 3) martwy lub zrogowaciały naskórek obok paznokci; 4) cienka opona na powierzchni cieczy.

cuticular, adj. barwy cielistej.

cuticula, s. (kiuti'kiule) pl. -lae (-li) bot. i zool. oskórek, zgubriała część naskórka (*epidermis*) zwierząt i roślin; u zwierząt często zwapniała.

cuticular, adj. (-er) naskórkowy, oskórkowy, c. *transpiration* oddychanie skórne, oddychanie przez skórę.

cutin, s. (kiu'tyn) bioch. skomplikowana kombinacja wosków, tłuszczów, kwasów, mydeł, wyższych alkoholów i żywic tworząca główny składnik oskórka wielu roślin; ob. *suberin*.

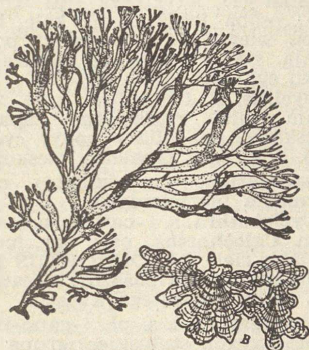
cutireaction, s. (-ri-ek'szn) med. i wet. oddziaływanie skóry na działanie wyciągu surowicy bakterij tej choroby, jaką przypuszcza się u pacjenta.

cutis, s. (kiu'tis) anat. podskórze, CUTIS VERA, CORIUM.

cutlas, **cutlass**, s. (kot'las) 1) kor-delas; 2) szabla marynarska; 3) pa-lasz; 4) nóż zach.-ind., ob. **machete**; c. fish morska ryba zach.-ind. dłu-gości metra, TRICHIURUS LEP-TURUS.

cutler, s. (-lör) nożownik; f. **cut-leress** nożowniczką, osoba robiąca i naprawiająca noże i zastawę sto-łową.

Cutleria, s. (katli'ria; od botani-ka amer. M. Cutlera, 1742-1823) bot. rodzaj glonów (algae) gromady brun-atnic PHAEOPHYCEAE rzędu CUT-LERIALES, znamieny tak "nacz-

Według rysunku prof. Stan. Kul-czyńskiego w „Botanice” prof. Dezy-derego Szymkiewicza; nakład K. S. Jakubowskiego. Lwów, 1936. Cutleria multifida: A — pokolenie haploidalne (według Thureta) w postaci smukłej rośliny, blaszki podzielonej na liczne, wąskie pasma; B — pokolenie diploi-dalne (według Falkenberga) blaszka cała umocowana do podłoża całą dolną powierzchnią.

na różnicą między pokoleniem hap-loidalnym a diploidalnym, że daw-niej uważano je za zgola rozmaite rośliny i nazywano pokolenie dip-loidalne AGLAOZONIA (ob.)

cutlery, s. (köt'leri) 1) interes no-żowniczy; 2) wyroby służące do cię-cia np. brzytwy, noże itp.; 3) zasta-wa stołowa obejmująca noże, wi-delce, łyżki itp.

cutlet, s. ('let) kuch. kotlet, zraz cieleciny lub jagnięciny itp., także kawałek homara lub łosia w for-mie kotletu z mięsa.

cutoff, s. (kat'of) 1) podcięcie; to co przycięto; 2) przyrząd do zmie-nienia prądu uchodzącego, wody, ziarna, pary itd.; 3) ekspansja, roz-prężenie.

cutout, adj. (ketaut') 1) przery-wający; 2) wykrojony; 3) wycięty, mający część odciętą jak np. suk-nia, bucik.

cutout, s. 1) wycinek, odcinek, rzecz wykrojona, rzecz pozostała po wykrojeniu; 2) mech. przyrząd do wyłączenia, wyłącznik; c. by hand w ręczny, quick break c. w migo-wy; 3) elek. bezpiecznik; fusible c. b. topikowy; voltage c. ochronnik napięciowy; 4) fotogr. szczegół wy-cięty z tła; 5) kino, część filmu wy-cięta w redakowaniu.

cutover, s. (-o'wer) 1) leśn. po-rąb, wyrąb; 2) szerm. zwolnienie pałasza z martwego zetknięcia i natychmiastowy wypad; 3) telef. zmiana systemu obsługi np. łącze-nia przez centralę na system łącze-nia automatycznego, dial telephone, zmiana rodzaju prądu itp.

cuttage, s. (ku'tydz) sadzonkowa-nie, ob. **graftage**.

cutter, (ku'tör) 1) a) kto lub co rżnie, a w szcz. w jubil., kamien. itp.; b) rozdrabiacz; c) w kraw. krajczyk, przykrawacz; 2) anat. sie-kacz, zęb sieczny incisor DENS IN-CISIVUS; 3) ceg. miękka cegła, da-jąca się ciosać lub ścierać do wyma-ganego kształtu; 4) mar. kuter, je-dnomasztowy skośnożagłowiec; 5) w mar. wojennej szeroka łódź używa-na przez okręty wojenne do prze-wozu zapasów i ludzi; 6) mech. frez; c. block lub c. head głowica świdra, obsada wiertła; change of c. zmia-na noży; 7) rzeź. płyty podrzędne-go gatunku mięsa; 8) sport. jedno-konne saneczki; 9) gw. a) przest. zbój, zbir; b) St. Zj. chwyt, chłop do wybitki i do wypitki.

Cutter number (od Karola A. Cuttera, bibliotekarza amer. 1837-1903) bibliot. system znaczenia książek inicjałem nazwiska auto-ra i numerem spisu autorów np. K 53 (Konopnicka), K 54 (Korze-niowski), K 55 (Kraszewski) w celu pomieszczenia książek w alfabe-tycznym porządku.

cutthroat, s. (kut'rot) 1) zbir. morderca wynajmujący swe usługi; 2) bot. a) dzika winorośl amer. ob. **mustang grape**; b) eur. turzycza weł-nianka wąskolistna cotton grass E-RIOPHORUM POLYSTACHYUM, Linn.; 3) karty, gra euchre w trój-kę, każdy dla siebie; 4) zool. a) po-krzewka European whitethroat SYL-VIA COMMUNIS, rodzaj ptaków z rodziny mucholówek; b) ptaszek afr. AMADINA FASCIATA podobny do zięby.

cutting, adj. ('-in) 1) tnący, prze-znaczony do cięcia; 2) przenikliwy np. mróz, wiatr; 3) dotkliwy, przy-kry, uszczypliwy, docinający, ostry (przen.); c. machine frezarka, he-blarka; c. oil olej smarowy używany do narzędzi szybko tnących, także **soluble oil**.

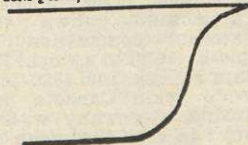
cutting, s. 1) cięcie, rżnięcie, od-cięcie, umniejszenie, wycinek, od-cinek; 2) ogr. sadzonka, odcięty ka-walek rośliny mogący puścić korze-nie, ablegier; soft-wood c. sadzonka zielna; hard-wood c. sadzonka zdrzewiała.

cuttlebone, s. (kot'bon) 1) zool. muszla matwy, używana (sprosz-kowana) do polerowania, a w sta-nie naturalnym do zawieszania w klatkach ptaków więzionych, dla zawartości wapna i soli; zwana w handlu os sepia.

cuttlefish, s. ('-fysz) zool. matwa, dziesięciopalmowy mięczak SÆPIA OFFICINALIS z gromady głowono-gów CEPHALOPODA.

cut-under, adj. (kot'ender) tak zbudowany by pozwolić przednim kołom nawrócić pod nawozem; np. c. vehicle.

cutwater, s. ('-uodyr) 1) mar. łabędziak, galion, na przodzie o-krętu przecinający wodę; c. bow dziób łabędzi.

Cutwater bow dziób łabędzi.

2) palisada nadbrzeżna ku obronie przystani, mola itp.; 3) zool. ob. skimmer.

cutweed, s. ('-uid) bot. każdy mor-ski glon, w szcz. morskich blad-der kelp lub b. wrack (ob.) FUCUS VESICULOSUS.

cutwork, s. ('-uork) 1) wycinan-ka; 2) dawniejszy haft z wycinan-kami, z jakiego rozwinęła się koron-ka, zwany reticello.

cutworm, s. (kot'uörm) zool. ga-sienica rozmaitych rolnic AGRO-TIS i pokrewnych rodzajów, ści-nająca nocą młode rośliny (po-midorów, kukurydzy, kapusty itp.) u samej ziemi, w ten sposób ni-szcząc o wiele więcej niż spożywa.

cuvette, s. (küwet'; fr.) 1) ozdoba miedniczka; 2) wiadro na rozto-pione szkło; 3) naczynie na kąpiel fotografii; 4) w okopach rów odwodzący wodę.

Cuvierian, adj. (kjuwi'rjen) Ki-wiera, ob. **animal**, wiersz 13; C. or-gans zool. gruczołki niewiadomego przeznaczenia znajdujące się w kło-ace pewnych strzykiew; C. vein embr. i zool. ob. duct of Cuvier.

C washer (si uo'szer) mech. pod-kładka w kształcie C, szczeliwo z jednej strony otwarte.

cwierc, s. (ówierć) sing. i pl. ćwierć, dawna polska miara, 32 kwarty (32 l.).

cwt., skróty **hundredweight** (hön'-derduejt) centnar, sto funtów, Ang., long h. 50.80 kg., short h. 45.36 kg., metric h. 50 kg.; hist. dawniej w Ang. także 103, 110, 120 funtów.

-cy, przyr. (-si) -stwo, np. **infancy** dzieciństwo. **piracy** korsarsstwo.

cyamelid(e), s. (sajem'elid, -lajd) chem. cyamelid, biały, amorfny związek C₁₂H₁₀N₂O₃ otrzymywany z polimeryzacji kwasu cyankowego.

cyan, s. (saj'en) kolor cyankowy pomiędzy zielonym a niebieskim.

-cyan, przyr. (kianos' gr. ciemno-niebieski) biel -ciemnoniebieski.

cyanate, s. (saj'enejt) chem. sól lub ester kwasu cyankowego.

cyanic, adj. ('-ik) 1) lazurowy; 2) posiadający cyjanogen; 3) bot. ma-jący odcień niebieski, według po-działu roślin proponowanego przez Alfonsa Candolle'a (bot. szwajc., 1806-1893) na c. i **xanthic** (mające odcień żółty).

cyanic acid, chem. kwas cyjanowy HOCN, stały poniżej 0°, w zwyczaj-nej temperaturze łatwo polimery-zuje się w cyamelid.

cyanicide, s. (saja'nysajd) met. każda substancja rozkładająca cy-janki np. siarczan żelazawy.

cyanid(e), s. (saj'enajd, -d) cyja-nek; vt. cyankować, zaprawiać cy-jankiem, proces używany w produk-cji górniczej złota.

cyanin, s. (saj'enin) 1) biochem. barwnik C₂₇H₃₀O₁₆ otrzymywany z bławatka; 2) c. lub **cyanine** (saj'e-nin) a) fotogr. nietrwały barwnik C₃₆H₃₅IN₂, z chinoliny; b) miesza-nia kobaltu z błękitem pruskim.

cyanite, s. (-najt), **kyanite** (kaj'-) min. cyjanit, sylkoid grupy anda-luzytu, Al₂SiO₅. t. 7, c. w. 3.5 do 3.7; także **disthene** dysten.

cyanogas, s. (saj-e'nogez) nazwa handlowa odmiany drobno sproszonego cyjanku wapnia, do opylania i opryskiwania drzew owocowych.

cyanogen, s. (sajan'odzen) chem. dwucyjan, palny i trujący gaz (CN)₂, także **dicyanogen**.

cyanometer, s. (sajana'miter) 1) przyrząd do mierzenia koloru niebieskiego np. niebios; 2) przyrząd do oznaczania ilości cyjanu.

cyanopathy, s. ob. **cyanosis**.

Cyanophyceae, s. pl. (-fi'-, faj'si-i) bot. sinice (pl.) gromada typu rozpratków **SCHIZOPHYTA**, które dzieli się na dwie gromady: **SCHIZOMYCETES** i sinice, C.; synonimy **MIXOPHYCEAE**, **SCHIZOPHYCEAE**; ob. **Nostoc**, **Oscillatoria**, **Algæ**.

cyanose, s. (saj'anos), **cyanosite**, s. (sajan'osajt) min. chalkantyt, ob. **chalcantithe**.

cyanosis, s. (-no'sys) med. sinica, niebieska choroba, **CYANOSIS**, stan chorobowy, w którym powierzchnia skóry sinieje z powodu niedostatecznego utleniania krwi, zazwyczaj z powodu wadliwej budowy serca; także **cyanopathy**; **CYANOSIS NEONATORUM** sinica noworodków, pot. w St. Zj. **blue babies**; adj. **cyanotic** sinicowy.

cyanotype, s. (-tajp) inż. plan, niebieska odbitka.

cyan salt (saj'ensołt) stop żelazocyjanów żelaza z sodą.

Cyathaspis, s. (saj'e'es'pis; cyathus ł. kubek, aspis ł. puklerz) paleont. rodzaj drobnych ryb gromady **OSTRACOPHORI** wyższego syluru i wczesnego dewonu.

Cyathaceae, s. pl. (si'-, saj'-e'e'jsi-i) bot. rodzina podzwrotnikowych drzew paprociowych, obejmująca 7 rodzajów a 360 gatunków.

cyathiform, adj. (saj-e'ziform, saj-a'-) mający kształt kubka, w formie kubka.

Cyathophyllidae, s. pl. (saja'zofi'lidi) paleont. rodzina paleozoicznych koralów grupy **TETRACORALLA**.

cyathus, **kyathos**, s. (saj'e'es, kaj'e'os) pl. **cyathi** (-aj) **kyathoi** (-oj) 1) hist. kl. chochla do napełniania kubków winem; 2) bot. a) każde zagiębie kształtu kubka lub także narząd np. kubkowate zbiorniki niektórych wątrobowców; b) C. rodzaj grzybów ptasze gniazdo **bird's nest fungi** **NIDULARIA**.

Cybebe, s. (sajbi'bi) ob. **Cybele** 1).

Cybele, s. (si'beli) 1) mit. kl. wielka bogini przyrody starożytnych ludów Anatolii; (gr. **Kybele**) czczona pierwotnie jako uosobienie ziemi-żywnicelki, potem też opiekunka sztuk, miast i narodów; ob. **Aphrodite**, **Artemis**, **corybantes**, **Rhea** **Cybele** (matka bogów).

Cycadaceae, s. p. (si-, saj-, -kadej'si-i) paleont. sagowce, bardzo dawne rośliny zwirotnikowe podobne do paprociowych drzew i do palm znajdujących w starszych pokładach w postaci odcisków liści; **cycad** osobnik tego rodzaju, sagowiec; rzad **Cycadales**.

Cycas, s. (saj'kes) bot. sagowiec, rodzaj zwirotnikowych roślin; japoński **C. REVOLUTA**, **Thunb.** częsty w cieplarniach; c. osobnik tego rodzaju.

Cycladic, adj. (sajkle'dyk) 1) dotyczący wysp Cykladów na morzu Egejskim; dotyczący starożytnej kultury cykladzkiej, jaka tam kwitła przed myceńską.

Cyclamen, s. (sik'lamen) pl. -s (-s) 1) bot. a) fiołek alpejski, gduła, rodzaj rośliny rodziny pierwiosnkowatych **primrose family** **PRIMULACEAE**; także sowbread świni chleb, s. orzech; b) **American cowslip**, **shoot**, **ing star** **DODECANTHEA MEADIA**, Linn.; 2) kolor niebiesko-czerwony.

Cyclanthaceae, s. pl. (si'-, saj'-klen'e'jsi-i) bot. nieliczna rodzina zwirotnikowych roślin jednoliściennych, stanowiąca zarazem rząd **Cyclanthales**; stoja w pośredku między palmą (**Arecaceae**) a pochutnikiem **screw pine** **PANDANUS**; **cyclanthus** (-es) osobnik z tej rodziny.

cyclarthrosis, s. (sik'lar'z'o'zys) pl. -ses (-zis) anat. połączenie obrotowe (kości, kręgów itp.).

cyclas, s. (si'-, saj'-kles) pl. **cyclades** (-a'diz) hist. 1) ozdobna spodnica noszona przez rzymskie matrony.

cycle, s. (sajki) 1) okres czasu regularnie powtarzający się, czas trwania powtarzającego się szeregu wypadków od początku do końca, np. **the c. of the seasons** następstwo pór roku, a c. of **prosperity and depression**; 2) krąg niebieski, urojone koło lub orbita; 3) koło, wiek, długi okres czasu, period; **menstrual c.** menstruacja; 4) cykl, grupa zdarzeń, powieści, pieśni; 5) koło, bitycykl, trycykl; 6) w kalendarzu Majów okres 144,000 dni, ob. **great cycle**; 7) chem. pierścień, ob. **ring**, chem.; 8) elekt. obieg, okres trwania zmiennego prądu elektrycznego; 9) termodyn. szereg czynności, po których substancje pracujące powracają do stanu pierwotnego (zazwyczaj z towarzyszącą wymianą ciepła na działanie mechaniczne albo na odwrót); np. a) **Carnot cycle** (Mikołaj L. Sadi Carnot (Karno') 1706-1832) cykl Karnota: gaz działający przechodzi przez cztery okresy: izotermiczną ekspansję do wymaganej granicy, adiabatyczną ekspansję do wymaganej granicy, izotermiczne skurczenie do takiej granicy, że w czwartym (ostatnim) okresie adiabatyczna kompresja przyprowadza go do stanu początkowego; b) **Joule c.** (Jakub Prescott Joule, fizyk ang., 1818-1889) cykl Joule'a (dżaula, w St. Zj. często: dżula) cykl motoru powietrznego, w którym zimne powietrze zgęszcza się adiabatycznie aż ciśnienie równa się ciśnieniu powietrza w ogrzewanym pokoju, do którego go się przenosi, w ten sposób wypierając taką samą ilość powietrza gorącego motoru; tu rozszerza się adiabatycznie do temperatury pokoju, do którego na koniec wyziewa się; ten cykl, odwrotnie, stosowany bywa w chłodzarniach; c) **Lenoir c.** (leno'a'r s.) cykl Lenoara (Stefan Lenoir (leno'a'r) fizyk fr. 1822-1900), pierwszy praktyczny cykl w motorze spalinywym z r. 1860, przez 15 lat jedyny (bez zgęszczania paliwa); **Otto c.** ob. **internal combustion engine**; **Rankine c.** (ren'kin s.) cykl Rankina (William R., szk. inż. 1820-1872) podobny do cyklu Carnota, lecz bez zgęszczania, stosowany w maszynie parowej i i.; c. of the moon ob. **Metric c.**; c. of the sun ob. **solar c.**

cyclic, adj. (-ik) cykliczny: poruszający się w kołach; powtarzający się periodycznie; bot. mający płatki korony ułożone w kołko; chem. pierścieniowy, zmienny pierścieniem; jeżeli pierścień złożony z atomów węgla: **carbocyclic**; jeżeli z atomów tego samego rodzaju: **homocyclic** czyli **isocyclic**, jeżeli innego: **heterocyclic**; psychiatr. przeskakujący od wybujałej radości do przygnębienia; c. **albuminuria** med. białkomocz periodyczny, gdy białko ukazuje się w moczu codziennie tylko przez krótki czas; c. **vomiting** med. wymioty okresowe.

cyclist, s. (ist) cyklista (m), cyklistka (f), a) kolarz (m), kolarzka (f); osoba jeżdżąca na kole; b) osoba wierzająca, że wypadki powtarzają się w kształcie naturalnego toku cykli.

cyilitis, s. (siklaj'tis) med. zapalenie ciała rzęskowego, zapalenie rzęskowe, ob. **ciliary body**; **cyilitic**, adj. dotyczący zapalenia rzęskowego.

cyclization, s. (-zej'szn) chem. formacja pierścieniowa.

Cyclobothra, s. (-ba'gra) bot. synonim **Calochortus**, ob.; ogr. meksykańskie ziele **CALOCHORTUS FLAVUS** **yellow mariposa** lily uprawiana dla pięknego żółtego kwiatu.

Cycloganoidei, s. pl. (-gano-i'di-i) zool. kręgowcostożukie, grupa ryb kostożukich, **GANOIDEI**, o krętych łuskach, w budowie zbliżonych do kostnoszkieletowych, **TELEOSTEI**; jedyny jeszcze żyjący okaz **bowfin** **AMIA CALVA**.

cyclone, s. (saj'klon) 1) pot. tornado, wichur; 2) gwałtowna burza cykliczna w fotosferze słonecznej; burza w okolicach zwirotnikowych o chyżości 20 do 30 mil na godzinę z wichrami wirującymi z chyżością 90 do 130 mil na przestrzeni 50 do 900 mil; w Ind. Zach. **hurricane** **huragan**; na Dalekim Wschodzie **typhoon**, **tajfun**; na Filipinach **baganio**; c. **center** ośrodek cyklonu, okolica najbliższego ciśnienia barometrycznego, naokoło której wieje cyklon; 3) odmiana separatora do oddzielania pyłów od gazu, soku i miazgi od skórki pomidora itp.

Cyclopean, adj. (sajklo'p'en) 1) cyklopowy, ob. **Cyclops**; 2) c. biol. dotyczący jednego oka lub pary oczu umieszczonej na środku; 3) c. bud. dotyczący nieregularnej budowy z głazów niezwiązanych wapnem, cementem lub tp.; c. petr. dotyczący katowych kawałków kryształów ułożonych bez orientacji (najczęściej w skałach metamorficznych).

cyclopedial, -pæ-, s. (-pi'die) 1) przest. cała wiedza ludzka; 2) encyklopedia.

Cyclopes, s. pl. (sajklo'piz) 1) pl. od **Cyclops**; 2) zool. rodzaj szczerbaków, **EDENTATA**, obejmujący dwa gatunki mrówkojadów zwirotnikowej Amer., podobnych do leniwców.

cyclopism, s. (-yzm) terat. cyklopizm, posiadanie jednego oka na środku zamiast dwójga oczu w położeniu zwyczajnym.

cyclopite, s. (saj'-, si'-klopajt) min. cyklopit, sylikoid grupy skaleni, należący do anortytów.

cycloplegia, s. (sajklopli'-dzie) med. paraliż mięśnia rzęskowego

czyli m. nastawczego czyli nateżacza błony naczyniowej **ciliary muscle of the eye** **MUSCULUS CILIARIS** czyli **Tensor Chorioideæ**; -plegia, adj. med. wywołujący taki paraliż; s. med. środek powodujący taki paraliż.

Cyclops, s. (saj'klaps; gr. kręgo-oki) pl. **Cyclopes** (saj'klo'piz) 1) mit. kl. Cyklop, członek rodu olbrzymów o jednym oku osadzonym na środku czoła; według różnych legend byli a) mieszkańcami Sycylii; b) pomocnikami Hefajstosa (Wulkan) w kuźni podziemnej pod Etną; c) według Homera pasterzami; d) według Hezjoda dziećmi Uranusa i Gaji (Nieba i Ziemi); e) twórcami, którzy kuli pociski gromowładnego Zeusa; 2) tytuł satyrycznego dramatu Euripidesa opartego na przygodzie Polifemusa z „Odyssej”, ob. **Polypheus**; 3) c. terat. potworek urodzony z jednym okiem lub dwójgiem na środku czoła; 4) zool. C. oczlik, rodzaj drobniutkich skorupiaków, rzędu widłonogich **COPEPODA**, zwanych także **water fleas**, o jednym (podwójnym) oku.

cyclorama, s. (sajklora'ma) panorama, duży obraz wykończony w kształcie wielkiego koła, otaczającego widownię przeznaczoną dla publiczności, miejsce między obrazem a platformą lub krążankiem widzów wypełnione jest ziemią i przedmiotami łączącymi się z treścią obrazu.

Cyclostomata, s. pl. (-sto'mata) zool. kręgouste, gromada najniższej zorganizowanych kręgowców, dawniej zaliczana do ryb; szkielet chrzęstny; struna grzbietowa przez całe życie; tu należy minog rzeczyzny **lamprey PETROMYZON** (czyli **HYPERARTIA**) **FLUVIALIS**; służnica **hagfish MYXINE GLUTINOSA**.

cyclostomate, adj. (sajklas'tomejt) zool. kręgousty; s. osobnik tej gromady.

cyclostyle, s. (sajk'lostajl) cyklostyl, przyrząd składający się z pióra z kółkiem do rysowania na powiekszeniu.

Cyrenus, s. (sik'nes) mit. kl. Kyrenos, syn boga wojny Aresa, zabity w walce przez Herkulesa.

Cydonia, s. (sajdo'nja) bot. pigwa, nieliczny rodzaj drzew azj. rodziny różowców (względnie jabłkowych).

eyesiology, s. (saj'sjo'łodzi) med. nauka o ciąży.

eyesis, s. (saj'zys) med. ciąża.

cygneous, adj. (sig'ni-ös) łabędzi.

cygnet, s. (sig'net, -nyt) młody łabędź, łabędzik.

Cygnid, s. (syg'nid) astr. meteor w obrębie gwiazdozbioru Łabędzia.

Cygnus, s. (-nes) 1) astr. Łabędź, gwiazdozbiór ptn. na Mlecznej Drożdzie między Lirą a Pegazem (197 gwiazd do 7-ej wielkości); 2) zool. rodzaj ptaków reprezentujących podgromadę **CYGNINÆ**; C. olbr. łabędź głuchy, duży, silny ptak, za młodu szary, po drugim roku śnieżno-biały (nogi czarne).

cylinder, s. (sy'linder) 1) archeol. kamienna kragła pieczęć z wrytym napisem do wyciskania za pomocą obrotu; 2) bot. walec osiowy, wewnętrzna część łodygi obejmująca rdzeń i wiązki przewodzące

wewnątrz kory pierwotnej; 3) geom. walec obrotowy, cylinder, bryła geometryczna zakreślona obrotem prostokąta dookoła jednego boku jako osi; ten bok jest wysokością walca, a bok sąsiedni jest promieniem kół stanowiących u góry i u dołu podstawy walca; 4) mech. walec, cylinder, cylindryczna komora, w której porusza się tłok; c. bore światło cylindra; c. cleading okrywa cylindra; c. clothing płaszcz cylindra; c.-dome head cylinder z półkolistą komorą wybuchową; c. grease cock kurek oliwiarki tłoka; head top of the c. głowica cylindra; c. jacket koszulka cylindra; ribbed c. cylinder z żeberkami chłodniczymi; steam distributing c. cylinder stawidłowy, c. ste. rowniczy; c. stock frakcja olejów z ropy naftowej, z której otrzymuje się oleje cylindrowe; c. stuffing dławik cylindrowy; c. system układ walcowy, wałkowy, cylindryczny; 5) ślus. cylinder zawierający dziurkę od klucza i mechanizm zamku; 6) tk. kanciasty przymat z grzelnami w warsztacie Zakarda; 7) zegarm. cylinder, stalowa podstawa, w której mieści się balansjer czyli włos zegarka; 8) zool. c. snake wąż azj. rodzaju **CYLINDROPHUS** rodziny **ILYSIIDÆ**; 9) rozmaite przedmioty mające kształt cylindryczny, zwłaszcza naczynia laboratoryjne tego kształtu.

cylindrarthrosis, s. (silindrart'ro'zys) anat. staw walcowaty, o powierzchniach niemal okrągłych.

cylindric, -al, adj. (-rik, -ł) walcowy, wałkowy, walcowaty, walczasty, cylindryczny; c.-al boiler kocioł walczasty, cylindryczny kocioł parowy.

cylindroid, s. (-o'id) med. waleczek moczowy, w. nerkowy.

Cylindrosporium, s. (-spo'riom) bot. rodzaj niedoskonałych grzybów rzędu **MELANCONIALES** obejmujący około 100 gatunków, w tej liczbie wiele pasorzytów.

cylindruria, s. (-ru'rie) med. obecność waleczków w moczu.

cylix, s. (saj', sy'lys) pl. **cylices** (-iz) **kylix** (kaj'lis, ky'-) pl. **kylices** (ky'lysis) hist. kl. bardzo płytki i szeroki puchar z dwójgiem uszu używany na starożytnych bankietach.

Cyllenian, adj. (sil'njen) mit. kyleński, dotyczący góry Kyllene w Arkadii; rzekome miejsce urodzenia Hermesa, posłańca bogów, boga kupców, złodziei i kłamców, stąd **Hermesowy**; **Hermes The C.**; **C. Art** złodziejstwo.

cyllosis, s. (sylo'zys) pl. -loses (-zis) med. szpotawość.

cyma, s. (saj'ma) pl. **cymæ** (-mi, gr. kyma) bud. rodzaj gzymsu.

cymar ob. **simar**.

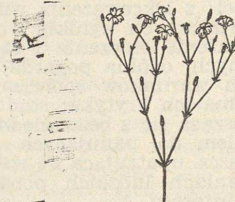
cymatium, s. (simej'sziom) 1) archeol. rysunek na naczyniach glinianych naśladujący fale; 2) pl. -tia (-szja) bud. gzyms koronujący.

cymba, s. (sym'ba) pl. -æ anat. górna część muszli usznej.

cymbal, s. (sim'boł) muz. cymbały 1) cysteme, para mosiężnych płyt wkleśnych, od ręcznych, podobnych do kastaniet, aż do dużych używanych w orkiestrze; 2) jaskrawa piszczałka w organach; 3) strunowy instrument z rezonansem, a w struny uderza się pałeczkami (palcatami).

Cymbopogon, s. (simbopo'gon) bot. rodzaj traw ciepłych krajów półkuli wsch., obejmujący 35 gatunków, ob. **citronella** 1).

cyme, s. (sajm) bot. wierzchołka, forma kwiatostanu wierzchołkowej.

go, ob. **inflorescence**; **monochasium**; **dichasium**; **polychasium**.

cymene, s. (saj'min) chem. cymen, każdy z trzech izomerycznych węglowodanów $\text{CH}_3\text{C}_6\text{H}_4\text{C}_6\text{H}_5$, będących metylo-izopropylową pochodną benzenu, a) **paracymene** czyli **p-cymene**, b) **metacymene** czyli **m-cymene**, c) **orthocymene** czyli **o-cymene**; 2) w szerszym znaczeniu każda pochodna benzenu mająca formułę $\text{C}_{10}\text{H}_{14}$.

cymiferous, adj. (simi'ferös) bot. wierzchołkowy.

cymo-, przedr. (saj'mo-) falowo-, gałązkowo-.

cymophane, s. (-fejn) min. cymofan, spinelowiec rzędu glinianów, BeAl_2O_3 , opalizująca odmiana złotoberylu (chryzoberylu), t. 8.5, c. w. 3.65 do 3.8.

cymoscope, s. (-skop) elek. przyrząd do znajdowania fal elektrycznych.

cymose, adj. (saj'moz i sajmoz') bot. wierzchołkowy, także **cymous**.

Cymraeg, s. (kim'rag) język walijski.

Cymric, **Kymric**, adj. (kim'rik) walijski, kimbryjski, celtycki.

Cymry, **Kymry**, s. (Cymbrowie, Walińczycy, Brytowie, Celtowie; 2) Walia.

cynanthropy, s. (sinen'zropi; ky-on, kynos, gr. pies, an'thropos gr. człowiek) med. kinantropia, psia mania, obłąkanie w którym pacjent wyobraża sobie, że jest psem.

Cynara, s. (syna'ra) bot. rodzaj ziół z rodziny złożonych **COMPOSITÆ**, według nowszej klasyfikacji ostowych **CARDUACEÆ**; C. **SCOLYMUS** artichoke karczoch (dawniej także karciof, arciok).

cynarctomachy, s. (sinarkto'ki; ky'on, kynos, gr. pies, ar'ktos gr. niedźwiedź, ma'che gr. walka) myśl. szczwianie niedźwiedzia psami.

cyne- przedr. (kü'ne-) dotyczący króla np. **cynebot** królobójstwo.

cynegetics, s. (synidze'tiks) myślistwo.

cyniatrics, s. (syn-i-et'riks, ky'on gr. pies iatros' gr. lekarz) wet. nauka o chorobach psa.

cynic, adj. (sy'nik) 1) psi, np. c. **spasm** med. psi kurcz, psi uśmiech **RISUS CANINUS**; 2) cyniczny, zgodny z nauką cyników; 3) cyniczny, bezwzględny, pozbawiony złudzeń, bezwstydný; także c.-al; 4) astr. dotyczący gwiazdozbioru Psa a w szcz. Syriusza np. c. **year** rok Syriuszowy. ob. **Sothic year**.

cynic, hist. fil. gr., wyznawca szkoły filozoficznej utworzonej w

w. V przed Chr. przez Antisthenesa (444-365), ucznia Sokratesa, a nauczyciela Diogenesa, w Atenach na wzgórzu Kynosargos (skąd nazwa); jedynym dobrem jest cnota, szczęście polega na opanowaniu pożądań i na niezawisłości; z lekceważenia wszelkich dóbr fizycznych wynikało z czasem lekceważenie otoczenia i zapartywanie innych, ogólna pogarda dla istniejących warunków społecznych i bezwzględna ich krytyka; stąd: 2) osoba odnosząca się z bezwzględnym lekceważeniem do panujących poglądów, w szcz. upatrująca we wszelkich działaniach ludzkich pobudki osobistego interesu.

cynicism, s. (sy'nisizm) cynizm, ob. **cynic**, s. 2) mizantropia, ośchłość, brak wiary w podniosłe intencje ludzi, nieposzanowanie świętości.

Cynipidae, s. pl. (synipi'di) zool. galasówki, liczna rodzina drobnych owadów rzędu błonkoskrzydłych czyli błonkówek, HYMENOPTERA; składają jajka w ciała różnych owadów, a najczęściej w tkanki roślinne, które wskutek tego tworzą narosłe w postaci orzeszków („galasów”), np. galasówka dębowa, żalify CYNIPS TINCTORIA; g. różana RHODITES ROSAE na gałęziach róży.

Cynipoidea, s. pl. (-po-i'di-a) zool. nadrodzina błonkówek składająca się z Cynipidae i pasorzytnych Figitidae; ob.

cynism, s. ob. cynicism.

cyno- przedr. psi-.

cynoccephalic, -phalous, adj. (synosef'lik, -se'falös) mający głowę podobną do głowy psa.

cynoccephalus, pl. -li (-laj) 1) mit. małpa z twarzą psa; C. zool. a) latoperz, rodzaj małpiatek (małpozwierzy), także GALEOPITHECUS, b) pawian, ob. **Papio**.

Cynodon, s. (sy-, saj-nodan) bot. psi zab, trawa płożąca z rodziny traw GRAMINEAE; CYNODON DACTYLON, Pers., Bermuda grass czyli scutch g. perz bermudzki.

Cynodontia, s. pl. (-dan'szje) paleont. płazy z okresu triasowego.

Cynoglossum, s. (-gla'sem) bot. ostrzeń, liczny rodzaj ziłk szorstko- listnych, BORAGINACEAE, C. OFFICINALE, Linn. o. pospolity, pot. psi język hound's tongue stosowany w lecznictwie.

Cynognathus, s. (sina'gna'zes; gna'thos gr. szczeka) paleont. rodzaj dużych mięsożernych gadów triasu.

cynoid, adj. (saj', si'-no-id) 1) podobny do psa, psi; 2) zool. przynależny do rodziny psów.

Cynoidea, s. pl. (-i'di-a) ob. **Canidae**.

Cynomorium, s. (si-, saj-nomo'-riom) bot. gniazdo, gniazdosz, rodzaj ziela pasorzytnego, podobnego do grzyba, tworzący rodzinę CYNOMORIACEAE, rzędu miętowych, MYRTALES.

Cynomys, s. (-mis; mys gr. mysz) zool. rodzaj rzędu gryzoniów obejmujący świstaki (świszcze) preryj prairie-dogs.

cynophobia, s. (-fo'bia) med. obawa przed psami.

Cynosarges, Kynosarges (si'nosar'dzes) hist. kl. szkoła pod Atenami, gdzie kształcono dzieci pochodzenia nieateńskiego; ob. **cynic**.

Cynosura, s. (-sju'ra) mit. gr. nimfa kreteńska, która karmiła Zeusa, ob. **Cronus**; następnie u-mieszczona między gwiazdy, ob. **Cynosure**, s. 1).

cynosure, s. (si'-, saj'nożur) 1) C. Cynosura, alfa Ursae Minoris, najjaśniejsza gwiazda Niedźwiedzicy Małej, gwiazda Biegunowa, Polaris, na którą zwrócone są stale oczy marynarzy jako na kierunek północny; stąd: 2) c. to co prowadzi, drogowskaz; 3) c. to na co zwrócona jest ogólna uwaga.

Cynosurus, s. (-es) bot. grzebiennica, rodzaj traw, C. CRISTATUS, Linn., crested dog's tail grzebiennica pospolita.

cynotherapy, s. (-ze'raپی) antrop. użycie psa w celach leczniczych albo jako krwawej ofiary albo jako leczniczego pożywienia.

Cynthia, s. (sin'ja) 1) mit. gr. Artemis, przydomek bogini od góry Cynthos w Delos, miejsca urodzenia Apollina i Artemidy; 2) imię żeńskie; 3) królowa Elżbieta ang.; 4) uosobienie księżycy (Artemis, bogini księżycy); 5) bot. rodzaj roślin rzędu złożonych; Virginia goat's beard kozibrod łakowy TRAGOPOGON PRATENSIS, Linn.; 6) zool. C. moth rodzaj jedwabnika chińskiego żywiącego się na ailantusie.

Cyperaceae, s. pl. (saj-, si-porej'si-i) bot. turzycowate, sedge family, liczna rodzina roślin jednoliściennych, stanowiąca wraz z trawami grass family GRAMINEAE rząd plewocowców glumaceous division GLUMIFLORAE (według innych przynależna do rzędu POALES); najważniejsze rodzaje: turzycyca sedge CAREX, cibora CYPERUS, ob., welnianka cotton grass ERIOPHORUM, przgielka RHYNCHOSPORA, sitowie bullrush SCIRPUS, ob. **cuthroat**.

Cyperus, s. (saj-, sy-pi'res) bot. cibora, rodzaj roślin turzycowatych, CYPERACEAE; najważniejsze gatunki: cibora jadalna chufa C. ESCULENTUS, Linn.; parasol umbrella plant C. ALTERNIFOLIA, Linn., papyrus Egyptian paper plant C. PAPYRUS, Linn.; w Pol. cibora żółta C. FLAVESCENS, Linn., cibora brunatna C. FUSCUS, Linn.

cy-pres, adv. (si-pres') pr. najbliższej intencji (zamiaru spadkodawcy).

cypress, adj. (saj'pres) cyprysowy.

(I) **cypress**, s. 1) bot. cyprys, drzewo rodziny CUPRESSUS; 2) kilka gatunków wiecznie zielonej cedry; 3) roślina o liściach podobnych do liści cyprysu; 4) kolor zieleni lasu; 5) Ang. długa cibora galingale CYPERUS LONGUS, Linn.

(II) **cypress**, s. (saj'pres, -prys) pl. cypresses (-iz) i cyprus, s. (-pros) pl. cypruses (-iz) 1) atlas cypryjski, bogata tkanina z Cypru lub importowana przez Cypr w wiekach średnich do Europy; 2) czarna gaza jedwabna lub bawełniana używana przez panie na suknie żałobne, także c. lawn; 3) chusteczka damska z takiego materiału.

cypress moss, bot. 1) mech o listkach cyprysowych HYPNUM CUPRESSIFORME tworzący w lesie darni; 2) LYCOPODIUM ALPINUM, Linn., widlak alpejski.

Cyprian, adj. (sip'rien) cypryjski, dotyczący a) Cypru, b) c) ludu i języka cypryjskiego, d) Afrodyty (urodzonej na Cyprze, stąd: e) od-dany miłości.

Cyprian, s. 1) mieszkanie Cypru; 2) męskie imię własne Cyprian, dzień patrona 14 września.

cyprie, s. (sypraj'n) min. cypryn, odmiana wezuwianu, niebieska od tlenku miedzi.

Cyprinidae, s. pl. (syprini'di, -praj-) zool. karpiowate, liczna rodzina miękkopłetwych ryb kostnoszkieletowych TELEOSTEI; cypri-nid, adj. karpiowaty, s. osobnik tego rodzaju.

cyprin(e), s. (sypr'inin) biol. cypryna, protamina zawarta w plemnikach karpia.

Cyprinus, s. (sipraj'nes) zool. rodzaj: karp.

Cypriot(e), s. (sip'riat) 1) mieszkaniec lub mieszkanka Cypru; 2) starożytny język cypryjski zachowany w alfabetcie C. syllabary, prawdopodobnie pochodzenia egejskiego.

Cypripedium, s. (sipripi'diom; nóżka Afrodyty) 1) bot. rodzaj z rodziny storczykowatych; obuwik pospolity, trzewik Wenery, C. CALCEOLATUS, Linn., także w Polsce; gatunki amer. lady's slipper, moccasins flowers; 2) farm. proszek z korzenia C. PARVIFLORUM, Salisb., w lecznictwie.

Cypris, s. (saj'pris) 1) mit. Kipris, przydomek Afrodyty (Wenery), urodzonej na Cyprze; 2) zool. rodzaj drobnych skorupiaków.

Cypselid, s. (sypsel'id) hist. starogr. Kypselides, potomek Kypselosa, tyrana Koryntu 655-625.

Cyrano, s. (sira'no) 1) skrót: Cyrano de Bergerac; 2) nos, nosisko, nochal, aluzja do potężnego nosa Cyryla.

Cyrano de Bergerac (de berzerak') rycerz i poeta fr. w. XVII, bohater sławnego dramatu Edmunda Rostanda (1868-1918) z roku 1897.

Cyrenaic, adj. (saj-, sy-renej'ik) 1) z Cyrene, dotyczący kraju Cyrenaiki w Afr. lub jego stolicy Cyrene; 2) fil. dotyczący szkoły filozoficznej Arystippa z Cyrene, ucznia Sokratesa; według tej szkoły jedynym celem życia ludzkiego jest przyjemność (hedonizm).

Cyrenaic, s. 1) mieszkaniec Cyrenaiki lub miasta Cyrene; 2) fil. hedonista.

Cyrenaicism, s. (-ysizm') hedonizm.

Cyrene, s. 1) (siri'ni) miasto Cyrene, stolica staroż. Cyrenaiki w Afr.; 2) (sirin') mit. nimfa miejscowa, czczona w Cyrene, ukochana przez Apollina.

Cyryl, s. (sy'ryl) Cyryl, męskie imię własne, dzień patrona św. Cyryla (827-869), misjonarza pld. Słowiańszczyzny, dawniej 9 marca, a od Piusa IX 5 lipca; św. Cyryla, biskupa Aleksandrii (376-444) KRK 28 stycznia, KW 9 czerwca i 18 stycznia.

Cyrillian, adj. cyrylski, dotyczący św. Cyryla, biskupa Aleksandrii (376-444) i jego zwolenników w walce z Nestorem.

Cyrillianism, s. (-yzm) hist. kość. nauka Cyryla, biskupa Aleksandrii, że Chrystus posiadał całkowicie zjednoczoną naturę *theanthropic nature*.

Cyrillic, adj. (-ik) dotyczący głagolicy względnie cyrylicy, alfabetu używanego przez św. Cyryla w przekładach ewangelii na język starosłowiański w IX w.

Cyrtaceras, s. (syrt'a'sóres) paleont. rodzaj paleozoicznych głowonogów rzędu *Nautiloidea*, ob.

cyrtosis, s. (-to'zys) 1) med. skrzywienie, w szcz. kręgosłupa; garb; 2) patol. rośl. zarazek niszczący bawełnę na pniu.

Cyrus, s. (saj'res) Cyrus, męskie imię własne.

(I) **cyst** hist. kl. ob. **cist**, s. 1).

(II) **cyst**, s. (sist) 1) bot. a) cysta, u niektórych glonów, w szcz. zielenic, spora spoczywająca; b) powietrzny przewód u pewnych glonów; c) u niektórych pleśni budowa w rodzaju spory; d) kapsułka lub opona tworząca się około komórki np. bakterii w porze rozpoczynania okresu spoczynku; 2) med. torbiel (m. i f.), torbotwór, włóknisty worek bez otworu napełniony cieczą lub mazią, narosła w naturalnej jamie albo w narządzie; 3) zool. worek, w szcz. opona w jaką zaopatrują się pierwotniaki (protozoans) i inne drobne zwierzątka przed okresem spoczynku lub przed formowaniem spor, a także larwy tasiemca w tkankach szwag gospodarza.

-**cyst** przyr. oznaczający w bot., med., zool. worek.

cystenchyma, s. (sisten'kima) zool. tkanka o dużych komórkach i cienkich ściankach np. u pewnych gąbek.

cystic, alj. (sis'tik) 1) anat. dotyczący przewodu moczowego albo żółciowego; 2) med. dotyczący torbieli; 3) zawarty w torbieli, zawarty w oponie, ob. **cyst**, s. 3).

cysticercosis, s. (-serko'zys) med. wągrowatość, wągrowica, wągryzca, zakażenie ciała wągrymi.

cysticerus, s. (-ser'kes) zool. wągry **CYSTICERCUS CELLULOSÆ**, bąblowiec, larwa solitera, dawniej uważana za osobny gatunek.

cystin(e), s. (sys'tin) biochem. cystyna, biały krystaliczny kwas aminowy $C_2H_5N_2O_3S_2$, znajdujący się we włosach, w rogach, kopytach, rzadko w moczu; niezbędny w żywieniu zwierząt.

cystinuria, s. (-juria) med. obecność cystyny w moczu.

cystis, s. (sys'tis) pl. **cystides** (-tydz), ob. (II) **cyst**, 2).

cystitis, s. (sys'taj'tis) zapalenie pęcherza.

Cystoflagellata, s. pl. (-flad'zelej'ta) bot. i zool. podrząd wiciowców **Dinoflagellata**, obejmujący rodzaje **LEPTODISCUS** i **CRASPEDOTELLA**; posiada dwie wici; w bot. traktowane jako wiciowce, **FLAGELLATA PERIDINEÆ**, w zool. jako **FLAGELLATA** gromada pierwotniaków; tu należy m. i. nocoświećlik, **NOCTILUCA MILLIARIS**.

cystogram, s. (-grem) roentgenowski obraz pęcherza moczowego.

Cystoidea, s. pl. (sisto-i'di-a) paleont. kopalne szkariupnie z syluru.

cystolith, s. (sy'stoliż) 1) bot. nasiąknięcie węglanu wapnia w komórkach rośliny; 2) med. ziarnko piasku w moczu, kamień pęcherzowy.

cystoma, s. (systo'ma) med. torbielak, torbotwór, guz zawierający torbiele.

cystopyelitis, s. (sys'topajelaj'tis) med. zapalenie pęcherza moczowego i miednicy nerki lub nerek.

cystopyelography, s. (-lag'refi) med. roentgenowski obraz pęcherza moczowego i miednicy nerki.

cystopyelonephritis, s. (-lonifraj'tis) med. zapalenie pęcherza moczowego, miednicy nerki i nerki.

cystoschisis, s. (-ski'zys) med. przyrodzone rozszczepienie pęcherza moczowego.

cystoscope, s. (-skop) med. cystoskop, przyrząd do badania pęcherza moczowego przez wziernikowanie.

cystose, **cystous**, adj. (sistos', sys'tös) med. torbielowaty.

-**cyte**, przyr. (-sajt) komórkowy.

Cytherea, s. (siż'õ'ria, od wyspy Kithery) 1) przydomek Afrodyty (Wenery); 2) rodzaj storczyków pin. Eur. i pm. Am.

Cytherean, adj. (-en) kityeryjski, cyteryjski, dotyczący a) bogini Afrodyty (Wenery); b) planety Wenus.

Cytinus, s. (si'tines) bot. rodzaj roślin pasorzytujących na korzeniach drzew; rodzina bukietnicowatych **RAFFLESACEÆ** rzędu wieloowocowych **POLYCARPICÆ**; stosowany w lecznictwie.

cytitis, s. (sitaj'tis) med. zapalenie skóry, **DERMATITIS**.

cytococcus, s. (sajto'ka'kes) pl. -cocci (-kak'si) biol. jądro zapłodnionej komórki, ob. **cytula**.

cytode, s. (saj'tod) biol. komórka bez jądra, masa pierwoszcza.

cytodiagnosis, s. (-dajag'nozys) med. diagnoza oparta na badaniu komórek znalezionych w tkankach i cieczach ciała.

cytodieresis, s. (-daje'rezys) biol. rozdział komórek, szcz. w mitozie.

cytogenesis, s. (-dze'nezys) tworzenie komórek; także **cystogenesis**.

cytogenous, adj. (sajta'dženös) biol. komórkorodny.

cytoid, adj. (saj'to-id) komórkowaty.

cytokinesis, s. biol. kariokineza w ściślejszym znaczeniu, ob. **karyokinesis**, zmiany cytoplastyczne zachodzące w mitozie, mejozie i zapłodnieniu odr. zmian jądrowych.

cytologic, -al, (-la'dzik, -i) adj. cytologiczny.

cytology, s. (sajta'łodzi) 1) anat. budowa komórek, organiczne przejścia komórki; 2) część biologii zajmująca się komórką, jej budową, rozmnażaniem itp. odr. histologii zainteresowanej w komórce jako materiale do budowy tkanek.

cytolymph, s. (-lymf) biol. płynna część cytoplazmy; odr. **cytoreticulum**.

cytolysis, s. (sajta'lyzys) biol. i fizj. rozpuszczanie komórki.

cyton(e), s. (saj'ton) biol. komórka.

cytoplasm, s. ('-toplezm- 1) pierwotnie: płynna część pierwoszcza; 2) później: całe pierwoszcze; 3) obecnie: komórka z wykluczeniem jądra.

cytoplast, s. (-plest) biol. cytoplazmowa zawartość komórki bez jądra.

cytoplasmic, adj. cytoplazmowy.

cytoproct, s. (-prakt) biol. odbytowy otwór zwierzęcia jednokomórkowego, także **cytopyge** (-pajdz).

cytoreticulum, s. (-ritik'julom) biol. stała część komórki, odr. **cytolymph**.

cytocytes, s. sing. i pl. (-ryk'tiz) ob. **Guarnieri**.

cytosin(e), s. (saj'tosin) biochem. cytozyna, zasada $C_4H_5NO_2$, otrzymywana z zarodka karpia, z jąder śledzia, z kwasów jądrowych i syntetycznie jako pochodna pyrymidyny.

Cytospora, s. (sajta'spora) bot. rodzaj niedoskonałych grzybów rzędu **SPHÆROSPORALES**; C. **CARYOSPERMA** niszczy topole, wierzby itp.

Cytosporina, s. (-raj'na) bot. rodzaj niedoskonałych grzybów rzędu kulnicowatych **SPHÆROPSIDALES**; niszczą korę i drewno.

cytostome, s. (-stom) zool. ustny otwór jednokomórkowego zwierzęcia.

cytotaxis, s. (-tek'sys) fizj. ruch samotnych komórek ku sobie wzajem; ob. **chemotaxis**.

cytotoxin, s. (-tak'syn) fizj. substancja tworząca się w surowicy krwi i mająca trujący wpływ na komórki.

cytotropism, ob. **cytotaxis**.

cytozoic, adj. (-zo'ik) biol. pasorczytny w obrębie komórki.

cytula, s. (sy'tiula) pl. -læ (-li) zool. zapłodniona komórka jądrowa czyli rodzicielska komórka ustroju.

Cyzicene, adj. (sy'zisin) hist. kl. dotyczący staroż. miasta. **Cuzicus** w Mizji w Azji Mniejszej, w użyciu dla określenia wspaniałej sali bankietowej wychodzącej na ogród.

czar, s. (car) 1) hist. car, tytuł dawnego panującego w Rosji i od 1908 w Bułgarii; 2) pot. absolutny rządca w jakiegokolwiek dziedzynie, np. **the baseball c.**, **the movie c.**

czardas, (czardasz; węg. **csárdás**) taniec węgierski, rozpoczynający się w tempie wolnym, a dochodzący do zawrotnej szybkości.

czarevitch, s. (care'wicz) hist. syn cara; najstarszy syn, następca tronu, miał tytuł **tesarevich** (cesare'wicz).

czarevna, s. (carew'na) hist. córka cara.

czarina, s. (cari'na) hist. caryca. **czarism**, s. (ca'rizm) caryzm, ab-solutyzm.

Czech, s. (czek) Czech.

Czechization, s. (-izej'szn) Czechizacja.

Czechoslovak, s. (-slo'wak) abywatel rzeczypośpolitej Czechosłowackiej.

Czechoslovakia, s. (-słowa'kja) Czechosłowacja, republika założona w r. 1918.

Czechoslovakian, adj. Czechosłowacki, dotyczący republiki Czechosłowackiej.

OD WYDAWNICTWA.

Przy sposobności wydania zeszytu XI, kończącego ćwierć części pierwszej, warto rzucić okiem wstecz na dotychczasowe losy Słownika, którego wydawnictwo rozpoczęło bez gwarancji firmy nakładowej, bez własnych zasobów, bez zebranej z góry listy abonentów, w warunkach wojennych, prowadzonego następnie w warunkach, jeszcze znacznie gorszych, powojennych.

Patrząc na minione 3½ roku wydawnictwa musimy wyrazić głęboko odczuwaną wdzięczność naszym Prenumeratorom za zaufanie, okazane w poparciu przedsięwzięcia, opartego wyłącznie na dobrej woli, i za cierpliwość i wyrozumiałość, z jaką znosili zwłoki, spowodowane wyłącznie trudnościami drukarskimi: brakiem robotnika, brakiem papieru, strajkami, trudnością dostania części zapasowych itd. Przeszło 30 Prenumeratorów złożyło z góry całą należność za 40 zeszytów, wiedząc, że wydawnictwo nie posiada własnych funduszy. Reszta prenumeratorów wpłacała punktualnie cenę zeszytów, umożliwiając gładkie załatwianie spraw pieniężnych. Nasi Prenumeratorzy są zatem naładcami niniejszego dzieła.

Szczególną wdzięczność wyrazić musimy Fundacji św. Piotra w Stevens Point, Wis., która za inicjatywą swego Przewodniczącego, Księdza Prałata Chylińskiego, pokrywała deficyt i do tej pory przyczyniła się subwencją w kwocie \$1,500. Pomocy tej udziela Fundacja, działająca w miasteczku prowincjonalnym, podczas gdy wszelkie zabiegi u wielkich zrzeszeń wielkomiejskich pozostały bez skutku. Zarząd Fundacji, który uchwałę wszystkie wpłaty na subwencje jednogłośnie, stanowią: Ks. Prałat Juliusz Chyliński, Prezes; Józef Frymark, Sekretarz; Poczmistrz Józef Peck, Skarbnik; Edmund Bukolt, Wiktor Bukolt, Franciszek Dereziński, Adw. Jan Meleski, Adw. Franciszek Peska z Chicago, i Dr. G. W. Woychinski.

Kiedy półtora wieku temu Linde wydawał swe wielkie dzieło, na liście osób wspierających znaleźli się: Najjaśniejszy Imperator wszech Rosyji, Najjaśniejszy Król Pruski, Najjaśniejszy Cesarz Austriacki, Najjaśniejszy Król Saski, Książę Warszawski, a każdy tom był poświęcony specjalnym opiekunom: pierwszy Jaśnie Oświeconemu Księżęciu Adamowi Czartoryskiemu, Generałowi Ziemi Podolskich, Cesarzsko-królewskiemu Feldmarszałkowi, i Jaśnie Wielmożnemu Józefowi Maksymilianowi z Tęczyna Hrabie Ossolińskiemu, drugi Jaśnie Wielmożnemu Jegomości Panu Stanisławowi Hrabie Ordynatowi na Zamościu Zamoyskiemu, trzeci Jaśnie Wielmożnemu Stanisławowi Kostce Hrabie Potockiemu, czwarty Jaśnie Oświeconemu Księżęciu JMCI Adamowi Czartoryskiemu, Tajnemu Konsyliarzowi Jego Imperatorskiej Mości Wszech Rosyji, piąty Jaśnie Oświeconemu Księżęciu JMCI Józefowi Poniatowskiemu, szósty (ostatni) bez dedykacji.

Niema dzisiaj Najjaśniejszych, Jaśnie Oświeconych i Jaśnie Wielmożnych, lecz zebrana się lista chętnych, wystarczająca niemal w całości na pokrycie rachunków drukarni, skoro członkowie sztabu redakcyjnego i administracyjnego oddają swe usługi bezpłatnie.

Pod względem pieniężnym zmiana warunków zaznaczyła się dotąd w tym, że podczas gdy cena Słownika Liliena nie podniosła się mimo podwyżki ceny kosztu w dwójnasób, czytamy u wstępu do tomu II Lindego: „Autor Słownika ma honor uwzględnić Prześwietną Publiczność, że odąd prenumerata na całe dzieło, dla nowo przybywających prenumeratorów, podwyższa się dwoma czerwonymi złotymi, tak, że teraz całkowitość prenumeraty wynosić będzie czerwonych złotych dwanaście w złocie. To podwyższenie bynajmniej się nie ściąga do tych, którzy przed wyściem jeszcze tej drugiej części pierwszego tomu prenumerowali. Ostrzega oraz autor, że po wydaniu drugiego tomu, obejmującego litery od M do O, (co nastąpi ku końcowi przyszłego roku), cena podwyższona będzie do czerwonych złotych piętnastu w złocie; takowe albowiem podwyższenie wypada z obrachunku wzrastających coraz bardziej kosztów druku tego dzieła.”

Niniejsze wydawnictwo obeszło się bez podwyższania ceny i podnosić jej nie zamierza. Aby w tym zamiarze wytrwać, potrzeba jeszcze dodatkowo około stu nowych prenumeratorów. Wyrażając podziękowanie za dotychczasowe współdziałanie, prosimy dotychczasowych prenumeratorów o pomoc w otrzymaniu jeszcze stu prenumeratorów, potrzebnych do pokrycia zwiększonych kosztów druku.

Lista Prenumeratorów (1-go lipca 1947)

J. Abramski, Newark, N. J. (2 egz.)
 Red. L. Z. Adamczak, Cleveland, Ohio.
 Ks. Prałat P. J. Adamski, Buffalo, N. Y.
 E. Alexander, Phoenix, Ariz.
 W. L. Alski, Pittsburgh, Pa.
 Prof. Dr. L. Anigstein, Galveston, Tex.
 Henryk Archacki, New York, N. Y.
 Nellie Arden, Cleveland, Ohio.
 Inż. Antoni Aścik, Bridgeville, Pa.
 Stefan Aulak, Brooklyn, N. Y.
 X. Prof. P. Bałdyga, Athol Springs, N. Y.
 Wanda S. Baron, Chicago, Ill.
 Red. Adam Bartosz, Stevens Point, Wis.

W. Baworowski, Hinsdale, N. H.
 Ant. Bednarczyk, Sans Souci, Mich.
 Emi! Belke, Stevens Point, Wis.
 Edward Belzer, Chicago, Ill.
 Biblioteka: Polska, Buffalo, N. Y.
 Św. Wojciecha, Milwaukee, Wis.
 Z. P. R. K., Chicago, Ill.
 Zw. Polaków w Am., Cleveland, Ohio
 Z. N. P., Chicago, Ill.
 Jan Bielecki, Chicago, Ill.
 Dr. Grover Bloomfield, Milwaukee, Wis.
 X. St. Blachuta, C. M., Derby Conn.
 X. Bp. Stanisław Bona, Green Bay, Wis.

- X. Prałat T. P. Bona, Chicago, Ill.
 Lucja M. Borska, New York, N. Y.
 Walter Broscoe, Chicago, Ill.
 Anna Brzozowska, Chicago, Ill.
 X. C. Buchwald, O.M.I., Greenbush, Minn.
 Ed. V. Bukolt, Stevens Point, Wis.
 Wiktor J. Bukolt, Stevens Point, Wis.
 Stan. Butyński, Hammond, Ind.
 Mrs. F. M. Cebula, Ware, Mass.
 X. H. W. Chmura, Church Point, La.
 Red. J. A. Chojnacki, Chicago, Ill.
 X. Prał. J. Chyliński, Stevens Point, Wis.
 X. Opat W. Cyman, D. D., Chicopee, Mass.
 Maria Czajkova, Detroit, Mich.
 Jan Czech, Chicago, Ill.
 Red. Janina Dalbert, Detroit, Mich.
 Fr. Danielski, Los Angeles, Calif.
 X. J. Delikat, Wilmington, Del.
 Fr. Dereziński, Stevens Point, Wis.
 Janina Doba, Detroit, Mich.
 Prof. Edm. Dolewczynski, Detroit, Mich.
 Dr. T. Drobny, South Bend, Ind.
 Por. Jan Dulka, Milwaukee, Wis.
 F. W. Dziób, Chicago, Ill.
 Dr. W. Ehrenpreis, New York, N. Y. (2)
 SS. Felicjanki Buffalo 6, N. Y.
 Buffalo 11, N. Y.
 Chicago, Ill.
 Detroit, Mich.
 Lodi, N. J.
 P. Feliszak, Blue Island, Ill.
 Adw. A. A. Filipiak, E. Chicago, Ind.
 T. Francke, W. Cottinghamwood H., N. J.
 Ed. J. Froncek, Milwaukee, Wis.
 X. A. W. Fronczak, Wallington, N. J.
 Adw. W. J. Fronczak, Chicago, Ill.
 S. J. Gecewicz, Brooklyn, N. Y.
 Dr. Bol. Gerzabek, Buffalo, N. Y.
 W. A. Gieysztor, Paradox, N. Y.
 J. A. Głowacki, Brooklyn, N. Y.
 M. Głowacka, Nanticoke, Pa.
 Jadwiga Głuchowska, Waszyngton, D. C.
 Wacław Golański, Detroit, Mich.
 Jan Gołomski, Custer, Mich.
 Good Counsel High School, Chicago, Ill.
 X. W. J. Gorzel, St. Louis, Mo.
 Ks. Prał. B. E. Góral, Milwaukee, Wis. (2)
 X. F. A. Góral, Milwaukee, Wis.
 L. C. Górny, Bloomfield, N. J.
 Dr. S. S. Górny, Chicago, Ill.
 B. Graban, Chicago, Ill.
 Adw. S. S. Grabowski, Pittsburgh, Pa.
 X. Bp. Leon Grochowski, Chicago, Ill.
 Sędzia M. S. Gronkowski, Hamtramck, Mich.
 Julian Groszewski, Chicago, Ill.
 X. Paweł Grzesiak, White Bear Lake, Minn.
 Stan. Grzybowski, Stevens Point, Wis.
 X. Jan Gulcz, Wilmington, Del.
 X. F. X. Guzy, Buffalo, N. Y.
 X. A. M. Habrowski, Portage, Pa.
 Józef Habuda, Youngstown, Ohio.
 W. Hałatek, Chicago, Ill.
 F. Haneyko, Wallington, N. J.
 W. Haracz, New York, N. Y.
 Max Herdzik, Hamtramck, Mich.
 Edmund Hintz, Chicago, Ill.
 X. Hieronim Hołubowicz, Auburn, N. Y.
 X. Bernard Hoppa, Wausau, Wis.
 Dr. K. Ichniowski, Baltimore, Md.
 Zofia Jachno, Cleveland, Ohio.
 X. F. J. Jagielski, Chicago, Ill.
 X. S. A. Janczewski, Sobieski, Wis.
 Władysław Janeczek, Passaic, N. J.
 X. J. Janowski, C. M., Erie, Pa.
 Józef Jargosz, Buffalo, N. Y.
 X. A. W. Jarka, Brooklyn, N. Y.
 M. Jaszewski, Jersey City, N. J.
 X. J. Jaworski, Gary, Ind.
 Prof. K. Jędrzejewski, New York, N. Y.
 Nellie Johnston, Ipswich, Mass.
 Alex. Joniec, Haydenville, Mass.
 Dr. A. M. Józefczyk, Hamtramck, Mich.
 W. Kaczor, Van Dyke, Mich.
 Maria Kaiser, Toledo, Ohio.
 Karola Kajkowska, Detroit, Mich.
 Red. J. A. Kapmarski, Milwaukee, Wis.
 Stan. Kapryan, Detroit, Mich.
 X. Fr. J. Karabas, Chicago, Ill.
 Red. J. Karasiewicz, Detroit, Mich.
 Red. J. Karaś, Milwaukee, Wis.
 X. J. Karcz, Galloway, Wis.
 Red. Jad. Karłowicz, Chicago, Ill.
 Sędzia J. K. Karpowicz, Ifunda, Tanganyika.
 X. J. Kasperowicz, Milwaukee, Wis.
 W. Kasprzak, Tucson, Ariz.
 Wład. Kazulewski, Detroit, Mich.
 Bogumiła Kędzierska, Chicago, Ill.
 Jerzy Z. Kędzierski, Jerozolima, Palestyna.
 Feliks Kiciński, Stevens Point, Wis.
 Ks. Prał. R. A. Kiepiński, Milwaukee, Wis.
 Dr. Józef F. Kij, Lackawanna, N. Y.
 Por. Antoni M. Klasiński, Chicago, Ill. (2)
 X. P. J. Klekotka, Chester, Pa.
 Red. Paweł Klimowicz, Stevens Point, Wis.
 Red. S. A. Klukowski, Milwaukee, Wis.
 Jakub Kmicic, Detroit, Mich.
 Ks. Prał. J. C. Knitter, Milwaukee, Wis.
 Dr. J. P. Kobrzyński, Chicago, Ill.
 Józefowa S. Kochanowska, South Bend, Ind.
 Tomasz Korbecki, Chicago, Ill.
 Leon S. Kosak, Milwaukee, Wis.
 Wacława Koszewska, Detroit, Mich.
 Sędzia Fed. A. A. Kościński, Detroit, Mich.
 Red. Józef Kościuk, Milwaukee, Wis.
 Red. W. Kowalewski, Wilmington, Del.
 X. Dziekan A. E. Krauze, Lawrence, Mass.
 X. Antoni Krawczyk, Lackawanna, N. Y.
 X. Artur Krawczyk, Milwaukee, Wis.
 Karol Krupa, Raymond, Wash.
 Kazimierz Kruszewski, Chicago, Ill.
 Adw. W. Kruszyński, Detroit, Mich.
 Dr. L. Krzyżanowski, New York, N. Y.
 X. J. Kucharczyk, O. M. I., Buchanan, Sask.
 Red. Wład. Kucharski, Detroit, Mich.
 Maria D. Kuflewska, Chicago, Ill.
 Frank Kunicki, Covert, Mich.
 X. Kazimierz Kuszewski, Milwaukee, Wis.
 M. Kwaśniewska, Chicago, Ill.
 Maria Kwiatkowska, Chicago, Ill.
 Rulka Langer, Norwalk, Conn.
 Dr. Wit. Langrod, Sea Cliff, L. I., N. Y.
 X. Bp. Józef Leśniak, Springfield, Mass.
 A. Lewandrowski, Boston, Mass.
 Filomena Lewandrowska, Poland, N. Y.
 Library: Columbia U., New York, N. Y.
 of Congress, Washington, D. C.
 De Paul U., Chicago, Ill.
 Franciscan Fathers, Green Bay, Wis.
 Pulaski, Wis. (2)
 Polish Embassy, New York, N. Y.
 Felicja Lichocka, Chicago, Ill.
 K. K. Lillen, Barrington, Ill.
 Marya Lillen, Chicago, Ill.
 Mateusz Lipa, Baltimore, Md.
 Lourdes High School, Chicago, Ill.
 X. Kazimierz Ławniczak, Filadelfia, Pa.
 Adw. S. M. Łopacki, Niagara Falls, N. Y.
 Red. Dr. Cz. Łukasiewicz, Chicago, Ill.
 M. R. S. Machowska, Detroit, Mich.
 B. Maglecki, Coloma, Mich.
 Kazimierz Majewski, Chicago, Ill.
 Jan C. Malolepsy, Wisconsin Rapids, Wis.
 Dr. Ant. S. Małłek, Pittsburgh, Pa.
 Ada Marianoff, La Crescenta, Calif.
 X. Flor. Marmurowicz, Junction City, Wis.
 Adw. J. Matala, Buffalo, N. Y.
 Albina Mazurek, Filadelfia, Pa.
 Zygmunt Medwid, Buffalo, N. Y.
 Adw. J. Meleski, Stevens Point, Wis.
 Red. H. L. Mencken, Baltimore, Md.

- Józefina Michalska, Harvey, Ill.
 Zofia Michno, Chicago, Ill.
 S. M. Mieczkowska, Worcester, Mass.
 X. S. P. Mieczkowski, Plover, Wis.
 Prof. S. P. Mierzwa, New York, N. Y.
 Inż. A. Milewicz, Chicago, Ill.
 Stan. Milewicz, Detroit, Mich.
 X. C. Moskwiński, Laotto, Mich.
 Muzeum Z. P. R. K. (Kustosz M. Haiman), Chicago.
 Stan. Nastal, Milwaukee, Wis.
 Red. S. Nawrocki, Newfane, N. J.
 SS. Nazaretanki:
 Matka Idalia, Przeł. Akad. N. R., Chicago, Ill.
 S. Lilioza, Inspektorka Szkół, Chicago, Ill.
 Matka Ryszarda, Przeł. Prow., Chicago, Ill.
 Matka Elekta, Przeł. Prow., Filadelfia, Pa.
 Nazareth Academy, Filadelfia, Pa.
 H. F. Training School, Filadelfia, P.
 H. F. House of Studies, Washington, D. C.
 X. Prałat S. E. Niedbalski, Erie, Pa.
 H. Niewolkiewicz, Chicago, Ill.
 Wład. Niziński, Waszyngton, D. C.
 A. Nosek, Brooklyn, N. Y.
 Notre Dame Sisters, Grand Rapids, Mich.
 Senator Stan. Nowak, Detroit, Mich.
 Stan. Nowakowski, Detroit, Mich.
 Z. Odalski, Chicago, Ill.
 F. Odrobina, Inkster, Mich.
 J. J. Olejniczak, Chicago, Ill.
 Kaz. Oleński, Chicago, Ill.
 Red. Adam Olszewski, Chicago, Ill.
 Dr. R. O. Ostrowski, Hammond, Ind.
 X. J. S. Palubicki, Omaha, Nebr.
 X. F. S. Pałęcki, Filadelfia, Pa.
 X. R. Papiernik, Knowlton, Wis.
 Anna Partyka, Detroit, Mich.
 M. A. Pasier, Chicago, Ill.
 Prof. F. W. Pawłowski, Pau, Francja.
 Dr. Hieronim Pawłowski, Detroit, Mich.
 Red. Jan S. Pazdor, Winnipeg, Man.
 Frank Piech, Chicago, Ill.
 X. Paweł Piechocki, Middletown, Conn.
 Prof. Dr. S. A. Pieniążek, Skierniewice, Pol.
 Jan Pietraszek, Fall River, Mass.
 Red. Henryk Podolski, Detroit, Mich.
 Frank Polakowski, Tunnel, N. Y.
 X. W. B. Polaczyk, Stevens Point, Wis.
 M. Polaski, Erie, Pa.
 Polish Consulate General, Chicago, Ill.
 Consulate, Detroit, Mich.
 Consulate General, New York (2)
 Consulate, Pittsburgh, Pa.
 Delegation to the U. N., New York.
 Educational Council of N. Y. (3)
 Embassy, Washington, D. C.
 Press Agency, Nowy Jork, N. Y.
 John Pollock, Cleveland, Ohio.
 A. Połomski, Bayonne, N. J.
 Red. Józef Popławski, Brooklyn, N. Y.
 Presentation Junior College, Plymouth, Mich.
 Sędzia Tad. J. Pruss, Milwaukee, Wis.
 Anna M. Przanowska, Buffalo, N. Y.
 Stanisław Przybylak, Point Edward, Ont.
 X. Edward Przybylski, Chicago, Ill.
 Public Library Chicago, Ill.
 Detroit, Mich. (2)
 Hamtramck, Mich.
 New York, N. Y.
 Stevens Point, Wis.
 Lydia Pucińska, Chicago, Ill.
 Roman Puciński, Chicago, Ill.
 X. S. Radniecki, Chicago, Ill.
 X. Prałat Fr. Radziszewski, Buffalo, N. Y.
 Emil W. Rarogiewicz, Hamtramck, Mich.
 Halina U. Rekwart, Van Nuys, Calif.
 Jan Repeta, Chicago, Ill.
 X. Feliks Rękas, Youngstown, Ohio.
 X. T. J. Rękosia, Avon, Minn.
 Ewelina J. Romer, Alexandria, Va.
 Dr. W. Rośniński, Toledo, Ohio.
 Roy Publishers, N. Y., N. Y.
 Jan F. Rozner, Stevens Point, Wis.
 Adw. J. S. Rybicki, Chicago, Ill.
 X. Prof. J. Rybiński, Orchard Lake, Mich.
 Jadwiga L. Rynas, New York, N. Y.
 Józef Rzeszutko, Chicago, Ill.
 X. M. Sadowski, C. M., Erie, Pa.
 Artur Salman, Nowy Jork, N. Y.
 Stefania Sielska, Chicago, Ill.
 X. Jan Siembida, Detroit, Mich.
 X. Władysław A. Sikora, Salem, Mass.
 SS. of Resurrection, Castleton-on-Hudson, N. Y.
 K. Skomialowa, Hadley Falls, Minn.
 X. Dr. S. Skrzycki, Detroit, Mich.
 Helena Skubikowska, Chicago, Ill.
 Ed. Skupniewicz, Chicago, Ill.
 A. Leszek Śladowski, Chicago, Ill.
 Dr. K. Smolczyński, Chicopee, Mass.
 S. Soja, Hammond, Ind.
 Wacław T. Soyda, Detroit, Mich.
 Dr. Tad. B. Spitzer, Berkeley, Calif.
 X. Piotr P. Sroka, Terryville, Conn.
 Karol Stabryla, Stevens Point, Wis.
 State Teachers' College, Stevens Point, Wis.
 Zygmunt J. Stojowski, Nowy Jork, N. Y.
 Jadw. M. Strycharz, Middletown, Conn.
 B. Stwiertnia, Chicago, Ill.
 Red. Rulolf Swaljug, Stevens Point, Wis.
 X. J. W. Swaltek, C. M., Derby, Conn.
 Stan. Szafir, Hadley, Mass.
 A. Szott, Turners Falls, Mass.
 X. Kaz. Sztuczko, C. S. C., Chicago, Ill.
 William Szutiak, Chicago, Ill.
 Jan Szymański, Chicago, Ill.
 X. Zbig. J. Szymański, Wallington, N. J.
 Dr. F. Śnieszko, Kearnsyville, W. Va.
 Jan Świerczewski, Chicago, Ill.
 Dziekan F. X. Świelik, Milwaukee, Wis.
 The Kosciuszko Foundation, N. Y., N. Y. (100)
 Prof. S. H. Thomson, Boulder, Colo.
 X. J. A. Tomczyk, Green Bay, Wis.
 Adw. Tad. C. Toudor, Chicago, Ill.
 X. L. Trojanowski, Stevens Point, Wis.
 Andrzej Turak, Cleveland, O.
 Villa Maria Academy, Buffalo, N. Y.
 Red. Dr. Karol Wachtl, Filadelfia, Pa.
 Red. Artur L. Waldo, Phoenix, Ariz.
 Frank Walus, Buffalo, N. Y.
 Genevieve Wanek, Maywood, Ill.
 Dr. A. Warchałowski, Chicago, Ill.
 Red. M. J. Wasilewski, Pittsburgh, Pa.
 Leon F. Wazeter, Shavertown, Pa.
 Dr. Adam Wcislo, Chicago, Ill.
 X. Dr. Fr. Węgieł, Stevens Point, Wis.
 Jan S. Wilk, Adams, Mass.
 J. A. Wiśniewski, Detroit, Mich.
 P. Witkowski, Detroit, Mich.
 J. Wittlin, Nowy Jork, N. Y.
 X. A. Wojcieszczuk, Suffield, Conn.
 Antoni Wojsowski, Detroit, Mich.
 X. Senior A. K. Wojtkowiak, Ware, Mass.
 Dr. A. S. Wolanin, Chicago, Ill.
 X. Manuel Wolkanowski, O.M.C., Buffalo, N. Y.
 Celia Wong, Astoria, N. Y.
 M. P. Wontor, Stevens Point, Wis.
 Walter Worzała, Stevens Point, Wis.
 X. Bp. S. S. Woźnicki, Detroit, Mich.
 Wanda Wrotnowska, Chicago, Ill.
 X. Jakub Wróblewski, Buffalo, N. Y.
 Wydawnictwo Dziennika Chicagowskiego (12)
 Wiadomości Codzienne, Cleveland, Ohio.
 Piotr Yolles, Brooklyn, N. Y.
 P. Zajaczek, Detroit, Mich.
 X. W. Zapała, C.R., Chicago, Ill.
 X. Senior J. L. Zawistowski, Schenectady, N. Y.
 X. J. Zieliński, South Bend, Ind.
 X. J. Zwierzchowski, Chicago, Ill.
 X. K. J. Zych, Milwaukee, Wis.
 Jakub Żarski, Nowy Jork, N. Y.
 Marcin Żukowski, Detroit, Mich.

ERRATA AND ADDENDA—SPROSTOWANIA I UZUPEŁNIENIA

No first edition of a dictionary has ever been free from errors. This work has not escaped this danger although much care has been devoted to making the proofreading thorough and careful. Here is a list of errors and omissions noticed up to the present time. The corrections are printed on one side of the leaf only, in order to be gummed and placed in the proper place, while the additions may be inserted on the margin. You are urgently requested to place the corrections where they belong to and to do it BEFORE USING THE DICTIONARY.

Pierwsze wydanie żadnego słownika nie było jeszcze bezbłędne. Mimo wielkich starań o gruntowną i ścisłą korektę niniejsze dzieło nie uszło temu losowi, przewidzianemu w przedmowie autora pisanej w roku 1943. Oto jest kilka szpalt poprawek i dodatków, zauważonych do tej pory. Najusilniej prosimy o podgumowanie poprawek i wklepienie ich na właściwe miejsce, podczas gdy dodatki mogą być wklejone na bocznym lub dolnym marginesie. W tym celu lista zmian jest drukowana po jednej stronie kartki. Zaleca się poczynić te zmiany przed użyciem słownika.

Page Str.	Column Szpalta	Line Wiersz	Instead of:	Zamiast:	Correct:	Ma być:
3		13		dzu		dzy
4		4		uniwersytetach		uniwersytetach
8	2	54-59	abdomino-anterior, adj. (ebdomino-enti'rior) poł. wskazujący położenie piodu przed wnętrzościami.	abdomino-anterior, adj. (ebdomino-enti'rior) poł. wskazujący położenie piodu przed wnętrzościami.	abdomino-anterior, adj. (ebdomino-enti'rior) poł. (o piodzie) zwrócony brzuchem do przodu (matki).	abdomino-anterior, adj. (ebdomino-enti'rior) poł. (o piodzie) zwrócony brzuchem do przodu (matki).
11	2	42	abdomino-posterior, adj. (posterior) poł. wskazujący położenie piodu przed wnętrzościami.	abdomino-posterior, adj. (posterior) poł. wskazujący położenie piodu przed wnętrzościami.	abdomino-posterior, adj. (-posterior) poł. (o piodzie) zwrócony brzuchem do tyłu (matki).	abdomino-posterior, adj. (-posterior) poł. (o piodzie) zwrócony brzuchem do tyłu (matki).
15	1	6		do polina		do polipa
17	3	tytuł	accommodation	accommodation		accommodation
17	3	53	accomenda	accomenda	accomenda	accomenda
17	3	58, 59, 60		accomodate		accommodate
17	3	64		accommodating		accommodating
17	3	66		accommodatingly		accommodatingly
18	1	13	accommodativeness	accommodativeness	accommodativeness	accommodativeness
18	1	17	accommodatum	accommodatum	accommodatum	accommodatum
20	2	32	acetanilede	acetanilede	acetanilide	acetanilide
20	2	72	('fajer)	('fajer)	('tífajer)	('tífajer)
22	3	20	vi. (dfiaj)	vi. (dfiaj)	vi. (-difaj)	vi. (-difaj)
28	2	9	Adam, s. (ej'dem)	Adam, s. (ej'dem)	Adam, s. (e'dm)	Adam, s. (e'dm)
28	2	26	Adam, adj. (ej'dem)	Adam, adj. (ej'dem)	Adam, adj. (e'dni)	Adam, adj. (e'dni)
28	2	41	after: po: adamantine	after: po: adamantine	adamantinoma, s. (edemantino- ma) pl. -nomata, dent. i med. szkli- wiak.	adamantinoma, s. (edemantino- ma) pl. -nomata, dent. i med. szkli- wiak.
39	3	61		after: po: bot.		tkanka powietrzna,
52	1	81			Aira, s. (e-aj'ra)	Aira, s. (e-aj'ra)
57	3	24	albumum, s. (elbor'nem) bot.	albumum, s. (elbor'nem) bot.	albumum, s. (elbornem) bot. biel.	albumum, s. (elbornem) bot. biel.
57	3	31	waty, zrobiony z łyka,	waty, zrobiony z łyka,	waty, zrobiony z łyka, z bieli.	waty, zrobiony z łyka, z bieli.
58	1	2	przyzwrotnik	przyzwrotnik	przywrotnik, przywrot, gęsie łapki,	przywrotnik, przywrot, gęsie łapki,
59	3	41	znak symboliczny h. alef:	znak symboliczny h. alef:	znak symboliczny h. alef: ʾ.	znak symboliczny h. alef: ʾ.
63	1	6	aliquant . . . mat.	aliquant . . . mat.	aliquant . . . mat., niespółmierny,	aliquant . . . mat., niespółmierny,
63	1	12	aliquot . . . mat.	aliquot . . . mat.	aliquot . . . mat., spółmierny, dzie- lący bez reszty,	aliquot . . . mat., spółmierny, dzie- lący bez reszty,
67	1	9	allotrophic . . . fizjol.	allotrophic . . . fizjol.	allotropic . . . fizjol. cudzożywny.	allotropic . . . fizjol. cudzożywny.
69	1	21, 23, 25	Altinam, Altinam, Altinam	Altinam, Altinam, Altinam	Alnitam Alnitam Alnitam	Alnitam Alnitam Alnitam
72	2	17, 18	trójkątu trójkątu	trójkątu trójkątu	trójkąta trójkąta	trójkąta trójkąta
76	1		po: amblyopic	po: amblyopic	Amblyopsis, s. (-psys) ryba jaski- niowa.	Amblyopsis, s. (-psys) ryba jaski- niowa.
77	3	72	przed: amblypod	przed: amblypod	wa grupy AMENTIFERÆ	wa grupy AMENTIFERÆ
79	2	25	wa rzędu AMENTIFERÆ	wa rzędu AMENTIFERÆ	amicableness, s. (e'mikebłnes) ob.	amicableness, s. (e'mikebłnes) ob.
79	3	55	amicableness (e'mikebłnes) ob	amicableness (e'mikebłnes) ob	'-sim) chem. oksyma aminowa o	'-sim) chem. oksyma aminowy o
80	2	3	'-sim) chem. oksyma aminowa o	'-sim) chem. oksyma aminowa o	formule R(odnik)C(N'OH)NH.	formule R(odnik)C(NOH)NH.
82	3	45	formule R(odnik)C(N'OH)NH.	formule R(odnik)C(N'OH)NH.	ammine, s. (am'majn) chem. mo- lekula amoniaku NH.	ammine, s. (am'majn) chem. mo- lekula amoniaku NH.
82	3	59	przed Ammobium	przed Ammobium	amphibian, adj. (-n) żyjący	amphibian, adj. (-n) żyjący
85	3	61	amphibian, adj. (-n) żyjący	amphibian, adj. (-n) żyjący	płazów, AMPHIBIA, płaz.	płazów, AMPHIBIA, płaz, zwierzę ziemiowodne.
88	1	4	płazów, AMPHIBIA, płaz.	płazów, AMPHIBIA, płaz.	biawica, przyrodzenie krochmaliko- SIS, kurzyślak polny common pim-	biawica, przyrodzenie krochmaliko- SIS, L.kurzyślak polny common pim-
96	1		między angerly a Angevine, adj.	między angerly a Angevine, adj.	Angerona prunaria, zool. motyl.	Angerona prunaria, zool. motyl.
96	2	66	wedka	wedka	szypiec leszczyniak.	szypiec leszczyniak.
96	2	72	wnoka	wnoka	wedka	wedka
					wnoka	wnoka

101	3	14	oznaczenie
107	2	27	mnik, u części roślin skrytopłcio-
107	3	10	przed: anthocyanin
115	1	56	antonim, s. (en'tonim) antonim,
116	3	18	po apatite
117	3	32	przed: aphlogistic
121	1	53	powiedzieć.
134	3	40	przed: before: archpriest.
135	3	34	Arenicola, s. pl. (erini'kołe) zool.
137	1	31	przed: Argive
137	1	64	PUPPIS
150	2	21	eskent') z ukosa, z podobą, stąd z
156	3	82	hipocykloid
158	2	74	tytuł attend, vt.
165			tytuł attitudinize
166			niegłosko twórze
169	3	70	dza'u; 2) a. zool. poczwarka, w szcz.
170	1	23	szablodziób, RECURVIOSTRA, A.,
177	3	89	ROBERTSI
179	1	38	przed Babington's plot
182		20	poddane
185	1	33	tytuł backstairs
186	1		-ae
192	3	29	2) barka
201	2	72	przed: barracan
204	1	66	8"
209	2	14	tytuł bastard, adj.
210	1		dorle-an')
211	1	40	tytuł battarismus
213	1		przed: be
215	3	15	brzeżu
216	1	3	przystrajac
216	2	23	CANADENSE, o białych konwalio-
216	3	6	przed: beadwork
216	3	36	żeł,
216	3	47	wina OXYCOCCUS MACROCAR-
218	1	58	PUS; 3) ostrzokrzew pld. St. Zj.
226	3	64	grzeszność,
228	1	41	micehów
233	1		tytuł berraptene
236	1	61	bethrothal
236	3	69	koło
248	2	39	b łażna
248	2	40	dziecio
248	2	47	język
248	3	69	z pod
257	1	31	dziny karasi, Missouri sucker-
257	1	24	BALOTA NIGRA, cuchnące ziele
257	1	72	CATESBÆI;
257	1	73	czynszu wypłacanego w srebrze.
257	3	9	cukrowy ACER SACCHARUM NI-
257	3	14	GRUM o czarnej korze i ciemnych
			liściach.
			przed: b. mass

articulates (annelides, crustacea, arachnida, insecta), 4) radiata (echinodermata, helminthes, aclephæ, infusoria). Nowoczesna klasyfikacja dzieli świat zwierzęcy na dwa działy: PROTOZOA, jednokomórkowe, i METAZOA, wielokomórkowe, a na 12 typów, PHYLA (pl. od PHYLUM): 1) PROTOZOA pierwotniaki unicellular animals gromady (classes); RHIZOPODA korzenionóżki rhizopods, MYCEFOZOA śluzowe mycomycetes, MASTIGOPHORA wiciowce flagellates, SPOROZOA sporowce

oznaczenia
mnia, u części roślin skrytopłcio-
Anthocharis cardaminis, zool. motyl
zorzynek rzerzuchowiec
antonim, s. (en'tonim) antonim,
wyraz przeciwnoznaczny.
Apatura ilia motyl mieniak tęcznik.
aphis lion ob. Chrysopa.
powiedzieć; A. cratæg, zool. motyl
niestrzep głogowiec.
archpiece of sterna frame. mar. luk
ramy śrubowej, także bridge piece.
Arenicola, s. pl. zool. nalepian.
Arginnis Paphia, zool. motyl dostoj-
ka pafia.
PUPPIS
eskent') z ukosa, spode łba, stąd z
mienionych, OSSA PARIETALIA.
hipocykloida

attend, vi.
attitudinizer

niegłoskotwórcze).
dza'u; A. aurita chełbia modra; 2)
zool. poczwarka, w szcz.
szablodziób, RECURVIOSTRA A-
ROBERTSII
Babington's curse, bot. Ang. mo-
czarka, Philotria.
poddanie

back stairs

28
2) szkuta, barka
barque, s. (bark) mar. rejoywiec trój-
masztowy, bark.
8'

bastard

dorle-a~'
battarismus

Be skróć, ob. beryllium
brzeżu, (znoszone przez fale).
przystrajac
CANADENSE czyli majownik MA-
JANTHEMUM CANADENSE. Desf.
o białych konwalio-
bead tree, ob. China tree.
żeł (m), wyźlica (f)
wina VACCINIUM MACROCAR-
PON, Ait.; 3) ostrzokrzew pld. St. Zj.
grzeszność
miechów

bergaptene

betrothal
koła
b) łażna
dziecioł
język
spod
dziny karasi, Missouri sucker; nie-
czekiwany zwycięzca w wyścigach,
w wyborach itp.
BALLOTA NIGRA, L., cuchnące
ziele
CATESBÆI, Michx.;
czynszu wypłacanego w srebrze; 4)
szantaż, wymuszenia.
cukrowy ACER SACCHARINUM
VAR. NIGRUM, Torr. and Gray, o
czarnej korze i ciemnych liściach.
b. market, czarna giełda.

257	3	51	NIGRA	NIGRA, L.
257	3	53	RUBRA.	RUBRA, L.
257	3	74	b. pea, (b. pi') gorzka wyczka eur.	b. pea, (b. pi') bot. lędzwan czar-
			LATHYRUS NIGER której liście	niejący LATHYRUS NIGER (L.)
			czernieją w suszeniu.	Bernh.; liście czernieją w suszeniu.
258	2	21	MAJOR,	MAJOR, L.,
258	2	25	ckich.	ckich; także jarzmionka; żangiel
				zwyczajny, SANICULA EUROPÆA,
				Linn.
258	1	28	NIGRA,	NIGRA, L.,
258	2	40	NUS UMBELLATA pld. St. Zj.	NUS UMBELLATA, Ell., pld. St. Zj.
258	2	67	czarna zanogcica ASPLENIUM A-	zanogcica ciemna ASPLENIUM A-
			DIANTUM NIGRUM, eur. paproć	DIANTUM NIGRUM, L., eur. paproć
258	2	72	w Kanadzie i St. Zj. aż po Alleghe-	Link., w Amer. Pm. aż po Alleghe-
258	2	78	PHORBIA MACULATA, liście cie-	PHORBIA MACULATA, L. liście cie-
258	3	15	SPINOSA;	SPINOSA, L.;
258	3	18	TOMENTOSA.	TOMENTOSA, L.
258	3	51	JUGLANS NIGRA	JUGLANS NIGRA, L.,
258	3	78	amer. SALIX NIGRA o ciemnej	amer. SALIX NIGRA, L., o ciemnej
259	1	59	TRIONUM, zwana także black-eyed	TRIONUM, L., zwana też black-eyed
259	1	78	tobacco LOBELIA INFLATA i w. i	tobacco LOBELIA INFELATA, L. itp.
259	2	36	3) ostrze	3) brzeszczot, ostrze
259	3	36	(-li) nagannie; 2)	(-li) 1) nagannie; 2)
260	3	15	ryzyków,	ryzyka,
261	1	20	2 kość.	2) kość.
261	1	31	hot.	hot
263	1	70	serce, BIKULLA SPECTABILIS	serce DICENTRA SPECTABILIS, DC
263	1	72	flower CHEIRANTHUS CHIRI, L.,	flower CHEIRANTHUS CHEIRI, L.,
			australijska roślina groch koralowy	c) austral. roślina groch koralowy
264	1	21	GEUM URBANUM;	GEUM URBANUM, L.;
264	3	75	RHOEAS.	RHOEAS, Linn.
268	1	70	maczek, SANGUINARIA CANA-	maczek, SANGUINARIA CANA-
			DENSIS, roślina makowata o czar-	DENSIS, L., roślina makowata o
				czar-
268	3	35	SANGUINEA; 3) eur. bez SAMBU-	SANGUINEUS, L.; 3) eur. bez SAM-
268	3	42	! yarrow ACHILLEA MILLEFOLIA	BU- yarrow ACHILLEA MILLEFOLIA
			czyli MILLEFOLIUM TERRESTRE	Linn., i miejscowo wiele innych.
269	1	24	i miejscowo wiele innych.	
270	3	47	CORNUS SANGUINEA. pięknie	CORNUS SANGUINEA, L., pięknie
272	2	33-34	silny	siny
				CINE-
272	2	36	VIFOLIA	REA, Michx.
272	1	61	żółędzi.	żółędzi; ob. cinnamon oak.
		62	goryczka frezdlowana, fringed g.	goryczka frezdlowana, fringed g.
272	1	64	GENTIANA CRINITA i goryczka	GENTIANA CRINITA, Froel., i g.
272	1	47	SAPONARIA.	SAPONARIA, Linn.
272	1	79	IRIS VERSICOLOR; w szerszym	IRIS VERSICOLOR, L.; w szerszym
272	1	67	P. PRATENSIS; B. G. State stan	P. PRATENSIS, L.; B. G. State stan
272	2		niebieska LACTUCA FLORIDANA.	niebieska LACTUCA FLORIDANA,
				Gærtn.
272	3	30	QUERCUS MACROCARPA; 3) dąb	QUERCUS MACROCARPA, Michx.;
			zach. St. Zj. QUERCUS DOUGLA-	3) dąb zach. St. Zj. QUERCUS
			SII.	DOUGLASII.
273	1	2		, Linn.
273	1	55	amer. PICEA NIGRA o szyszkach	amer. PICEA NIGRA, Link., o szysz-
			za młodu ciemnofioletowych.	kach za młodu ciemnofioletowych.
273	2	22	CYANUS;	CYANUS, L.;
273	2	25	REUM;	REUM Marsh;
273	2	26	CERULEA z rodziny	CERULEA, L., z rodz.
273	2	59	CERULEA	LOTUS, L.
273	2	64	VULGARE,	VULGARE, L.,
276	2	26-36	bobwhite	
277	2	63	VEA rami, szczmiel biały dają cen-	VEA, Gaud., rami, szczmiel biały,
277	3	45	ne włókno.	dają cenne włókno.
277	3	50	UM OXYCOCCUS	UM OXYCOCCUS, L.
282	1	tytuł	GINOSUM,	GYNOSUM, L..
			bond service	bonded
283	3	24	biblia	biblia
285	1	27	sewelled	sewelled
285	1	62	AQUATICUS	AQUATICUS
286	1	29	PRUNIFOLIUM	PRUNIFOLIUM, Linn.
289	3	74	stron.	stron. nawiązka.
291	3	68	mobójstwo w 1889.	mobójstwo w 1891.
294	1	76	FLORIDA,	FLORIDA, L.
295	2	6	odmienny	odmienny
295	3	24	-i) stneograficzny.	-i) stenograficzny.
295	3	38	oprzecznej).	(poprzecznej).

brassage, s. (bra'sedż) opłata za koszt bicia monety, dawniej seigniorage.

brassard, s. (bre'sard) opaska na ramię, ob. brassart.

brass band, (b. bend) orkiestra złożona z dętych instrumentów męskich, jak trąby, kornety itp.

b. bounder, (b. baun'der) mar. gw. ang., na ang. okrętach handlowych kadet lub uczeń marynarski zobowiązany terminować cztery lata, przez który to czas rodzice opłacają pewną należność w zamian za pewne uprawnienia z jakich nie korzystają zwykli majtkowie; nazwa pochodzi od mosiężnej odznaki na mundurze.

b. box, (b. baks) mech. metalowa panewka, metalowa wyściółka.

b. bush, (b. bosz) mech. łożysko brązowe.

b. casting, (b. kes'tin~) mosiądz; malleable b. c. mosiądz kowalny.

b. color, (b. ka'ler) proszek z utlenionego mosiądzu używany do zabarwiania szkła na zielono i niebieskawo.

brassfounder's ague, (b. faunders e'gju) med choroba pospolita wśród robotników ludwisarni polegająca na przerywanej gorączce spowodowanej wdychaniem wyziewów cynku.

brass foundry, (b. faun'dri) ludwisarnia, odlewnia mosiądzu. i rzezuch; według tej klasyfikacji rząd RHCEADALES dzieli się na rodziny: makowatych PAPAVERACEAE i krzyżowatych CRUCIFERAE; (według innej RHCEADALES i PAPAVERALES są synonimami rzędu, a CRUCIFERAE i BRASSICACEAE synonimami rodziny w rzędzie PAPAVERALES.

brassière, s. (brasje'r) podpiersień dla pań.

VENSIS (L.) Scop. biedrzyńca mniejszy ciemieniowe).

ob. KALMIA LATIFOLIA, L., lub kolcorośle SMILAX LAURIFOLIA L. i SMILAX GLAUCA, Walt. **briery thistle**, (b. żisl) mikołajek nadmorski, oset erynge ERYNGIUM MARITIMUM, L.; na Helu baby-żebra.

okrzemek **wyklute** **MUSCI** i wątrobowce **liverworts** (scale mosses) **HEPATICAE**.

Bryozoa, s. pl. zool. mszywioly, ob. Polyzoa.

hreczana, **tatarczana**, **b. groats** w cimex

śliwkach zwanych tarkami lub ciarkami na Mazurach; 2) sacyńcowate drzewo zach.-ind. **bully tree**, ob.

3) rzep, cokolwiek czepia się jak centymetry (millilitry) i ich ułamki, pot. biureta, biuretki.

burnet, s. (-et) bot. 1) każda roślina rodzaju SANGUISORBA, w JUNIPERUS OXYCEDRUS, L., z któ-

cal. Cal. ob. **calorie**.

wynosiła w w. XVI 10 dni, w XVII po ucieczce z Mekki do Medyny) (od 5 paźdz. 1793 do 31 gr. 1805)

Vandémiaire, **frimer**, **früktidor**)

sobotę; ob. **Cotsworth calendar**. 9.IX 1850; skr.: Calif. adj. kalifornij-darac

300

2

2

i rzezuch.

300

2

5

przed: **brass powder**

303

3

12

VENSIS, biedrzyńca mniejszy

305

3

6

ciemieniowej).

306

1

15

ob.

308

3

74

KALMIA LATIFOLIA lub kolcorośle **SMILAX LAURIFOLIA** i **S. WALTERII**.

309

1

5

briery thistle, (b. żisl) oset nadmorski erynge **ERYNGIUM MARITIMUM**, na Helu: baby-żebra.

311

3

47

okrzemek

315

2

67

wyklute

319

2

71

MUSCI i wątrobowce **liverworts** i scale mosses **HEPATICAE**.

319

2

79

przed **Brython**

322

1

27

hreczana, **gryczana**, **tatarczana**, w

324

1

20

climex

326

2

7

śliwkach

330

1

51

3) cokolwiek przyczepia się tak jak centymetry (millilitry) i ich ułamki.

330

3

64

centymetry (millilitry) i ich ułamki.

332

2

21

burnet, s. (-et) bot. 1) każda roślina rodzaju **SANGUISORBA**, w **JUNIPERUS OXYCEDRUS**, z któ-

343

3

59

przed: **calaba**

346

2

43

wynosiła w w. XVI 10 dni, w XVII po ucieczce z Mekki do Medyny)

349

3

50

(od 5 paźdz. 1793 do 31 gr. 1905)

349

3

64

Vandémiaire

349

3

66

trimer,

349

3

71

früktidor)

349

3

74

sobotę.

350

1

16

9-go września 1850; adj. kalifornij-

350

3

22

arac

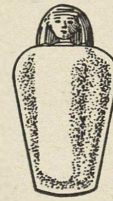
352

3

47

353	1	45	(umysłu).
354	2	12	krzyżów
364	2	10-21	

(umysłu); mar. w skali Beauforta:
0 cisza.
krzyżów

372	1	28	przed: carcass, vt.
375	3	tytuł	carinal
375	3	40	1. gnicie)
375	3	43	wałkami w odr. necrosis, gdy cała
375	3	65-81	kość naraz obumiera carinal przed Carinaria

3) auto. podstawowa część koła z prasowanych warstw sznurków.

Carinatae

próchnica,
wałkami w odr. necrosis martwicy,
gdy cała kość naraz obumiera.

carinal, adj. (ei) 1) podobny do stępki (kilu), łódkowaty, dotyczący przedmiotów opisanych pod carina, s. 1) 2) 3); 2) bot. obejmujący w pączku łódeczką inne płatki, o cezalpiniowatych, CAESALPINIACEAE.

Carinaria, s. (kerinej'ria) zool. rodzaj różnonogich mięczaków HETEROPODA, o cienkiej, szklistej skorupie podobnej do czepka, która okrywa tylko środek ciała i skrzele; ob. Heteropoda.

Carinatae, s. pl. (-nej'ti) zool. główna grupa gromady Ptaki, AVES, obejmująca wszystkie istniejące obecnie ptaki z wyjątkiem bezłotów. dobnym do stępki okrętu, łódkowaty.

376	1	2	dobny kształtem do stępki okrętowej.
37	3	8	trów.
376	3	10	koguta itp.; 2) bot. soczysty wyro-
382	1	54	pierwszy
383	1	43	wołający
383	1	47	serowizna
383	8	53	przed: castration, s.
387	1	26	

, wiatropędny.

trów, środek wiatropędny.

koguta itp.; mięsko; 2) bot. wyro-

mianownik

wołacz

serowacenie

castrate, vt. trzebić, czyścić, kastrować, wałaszyć; to c. a hog (świnie) mniszyć.

392	2	1	jest $y = \frac{c}{2} (e^{\frac{x}{2}} + e^{-\frac{x}{2}})$ przy czym
392	1	81	kateteryzm, kateteryzacja.
402	2	48	przed: centrosphere

jest $y = \frac{c}{2} (e^{\frac{x}{2}} + e^{-\frac{x}{2}})$ przy czym e

cewnikowanie, kateteryzm, kateteryzacja.

Centrospermae, s. pl. bot. śródłożne, jeden z 14-u rzędów roślin bezpłatkowych, APETALAE; najważniejsze rodzaje: komosowate CHENOPODIACEAE i gwoździkowate CARYOPHYLLACEAE; w niektórych klasyfikacjach identyczny z rzędem CHENOPODIALES.

chalkantyt

Cu₂S

1) przest.

skrzaty, od-

miennik.

(w rejestrze

Chimatozia brumata motyl piędzik przedzimiak (czyt. d-z).

i Leon P. Marchlewski (1869-1946)

citricola

umbo

cynku

osl.

Cœur

('ser)

411	1	49	kalkancyt,
411	2	39	CuS
414	3	32	przest.
414	3	35	skrzaty.
416	3	62	(w rejestrze)
426	2	79	przed: chimb
430	1	34	i Leon Paweł Marchlewski (1869-)
446	1	44	citrocola
447	2	49	umba
448	2	72	synku
464	2	63	łodyżki.
464	3	25	Cœur
510	3	21	('sar)

Two important additions to the above list have been contributed by the pressroom. We are enclosing

pages 21, 22, 27, 28 and 171, 172, 181 182 with our request to substitute them for the respective pages delivered in our fascicles I and IV.

Dwa ważne dodatki do powyższej listy, zawinionej przez linotyp i korektorów, przysporzyła nam prasa. Załączamy nowe stronicę 21, 22, 27 i 28 i 171, 172, 181 i 182 z uprzejmą prośbą o wstawienie tych kartek na właściwe miejsce w zeszytach I i IV.

br.31817

PATRONS OF THE DICTIONARY

are respectfully requested
to make use of the list of

Errata and Addenda

by inserting the corrections
as stickers in the proper places.
For this purpose the list is printed
on ONE page of the leaf only.

wkl

je

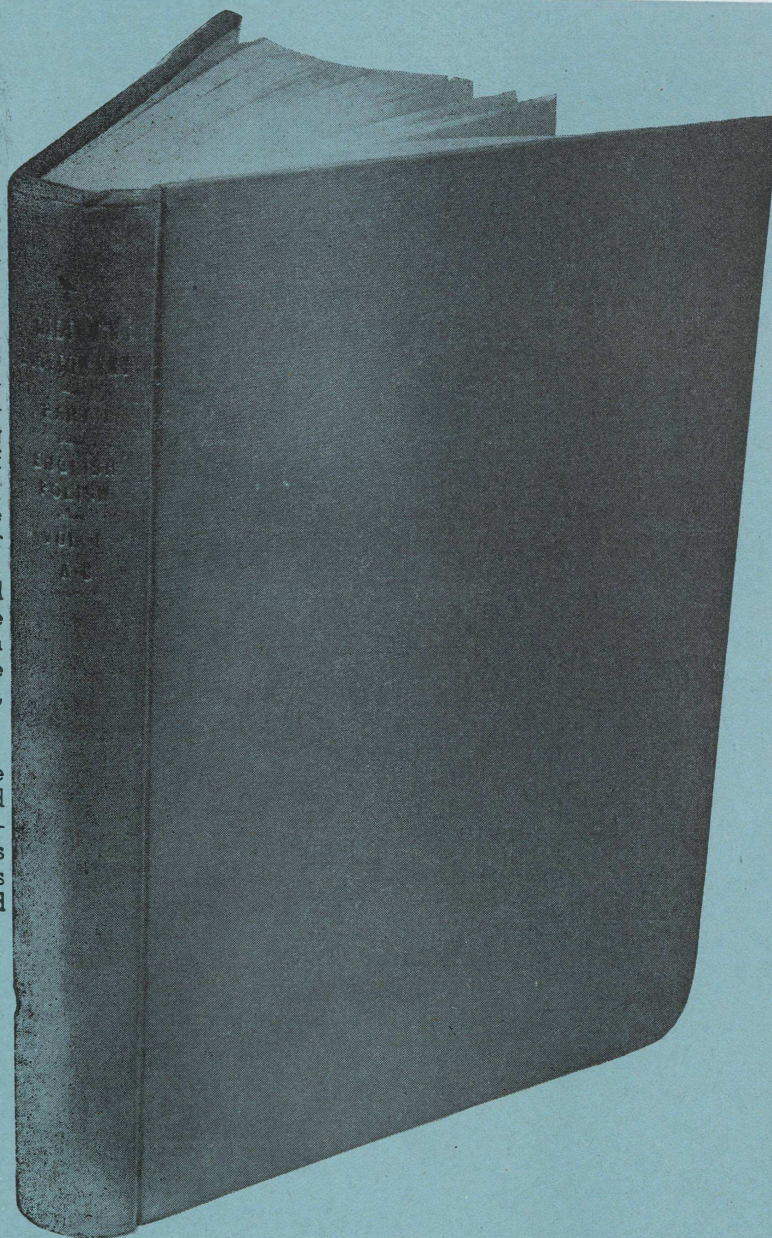
LI

Our present fascicle, No. XI, will conclude letter C and the 11 fascicles will comprise over 500 pages. Some of our subscribers have expressed the wish to have the letters A, B, C, one-fourth of the English-Polish part, bound as Volume I, such volume being handier than a volume of 1000 or 2000 pages.

Following their advice we have prepared a cover as represented here.

Whoever wishes to bind the 11 fascicles as volume I, may on order obtain the cover and frontispiece with author's photograph, at the price of \$2.00 including postage.

Subscribers who desire to have their copies bound by the Stevens Point Bindery, may mail their copies to us and add 65 cents more for binding and postage.

Nasz niniejszy zeszyt, nr. XI, kończy literę C, dochodząc przeszło 500 stronic. Niektórzy prenumeratorzy wyrazili życzenie oprawienia liter A, B, C, czyli czwartej części całości, utrzymując, że taki tom będzie poręczniejszy niż tom na 1000 lub na 2000 stronic.

Idąc za tą radą, Wydawnictwo przygotowało ozdobną okładkę według załączonej ryciny. Kto pragnie oprawić te 11 zeszytów jako Tom I, może otrzymać na zamówienie okładkę oraz wkładkę frontową z fotografią autora

za cenę \$2.00
wraz z przesyłką

Prenumeratorzy, pragnący mieć egzemplarze swoje oprawione w introligatorni w Stevens Point, mogą przesłać je do nas, dodając 65c za oprawienie i porto zwrotne.

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
STEVENS POINT, WIS.